

SUDAT

Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkls

**LAUKU SAIMNIECĪBAS
DARBA EKONOMISKĀS ANALĪZES REZULTĀTI**

2015

**AGRICULTURAL HOLDINGS
RESULTS OF ECONOMIC ANALYSIS**

Agroresursu un ekonomikas institūts
Institute of Agricultural Resources and Economics

Rīga 2016

Sastādītāji:

V. Bratka,
R. Filmanoviča,
L. Dambiņa,
I. Muceniece

© Agroresursu un ekonomikas institūts
Struktoru ielā 14, Rīgā, LV-1039
tel. 67552786
E-mail: sudat@arei.lv
<http://sudat.lv>

SATURS

Attēlu saraksts	6
Tabulu saraksts	9
Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras.....	10
Ievads.....	11
I nodaļa. SUDAT saimniecību 2015. gada darbības rezultātu analīze	12
1. SUDAT izlases kopa	12
2. Saimniecību lauksaimniecībā izmantojamā zeme un ekonomiskais lielums	13
3. Lauksaimniecības zemes izlietojums	14
4. Mājlopu audzēšana saimniecībās	16
5. Ražība.....	17
6. Pārdošanas cenas	18
7. Saimniecību pamatdarbības ieņēmumu struktūra.....	21
7.1. <i>Produkcijas izlietojums</i>	24
7.2. <i>Saimniecību saņemtais atbalsts</i>	26
7.3. <i>Valsts atbalsta nozīme saimniecību ienākumu veidošanā</i>	29
8. Saimniecību neto pievienotā vērtība	31
9. Saimniecību maksātspēja	34
10. Saimniecību ieguldījumi	35
II nodaļa. Baltijas valstu lauku saimniecību darbības rādītāju salīdzinošā analīze.....	39
1. Baltijas valstu lauksaimniecības sektora un FADN izlases kopas raksturojums.....	39
2. Ražība.....	44
3. Produkcijas izlaidis un izmaksu attiecība	48
4. Produkcijas izlaide uz ražošanas vienību	49
5. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību.....	51
6. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars.....	53
7. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums.....	53
8. Algotā darbaspēka izmaksas	54
9. Saistību un pašu kapitāla attiecība.....	55
10. Neto pievienotā vērtība	56
11. Saimniecību ieguldījumi	58
III nodaļa. ES dalībvalstu lauku saimniecību darbības rādītāju salīdzinošā analīze	60
1. Ražība.....	61
2. Saražotās kopējās produkcijas un izmaksu attiecība	62
3. Izlaidis vērtība uz ražošanas vienību	63
4. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību.....	65
5. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ	66
6. Darbspēka ieguldījums	67
7. Algotā darbaspēka izmaksas	68
8. Saistību un pašu kapitāla attiecība.....	69
9. Neto pievienotā vērtība	70
10. Saimniecību ieguldījumi	71
Kopsavilkums	73
Izmantotā literatūra un avoti.....	79

ATTĒLU SARAKSTS

I nodaļa

3.1. att. Saimniecību LIZ struktūra 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), ha, %	15
3.2. att. Graudaugu struktūra 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), %.....	15
4.1. att. Vidējais mājlopu skaits 2010.–2015. gadā	17
6.1. att. Vidējās augkopības produkcijas un piena pārdošanas cenas 2010.-2015. gadā, eiro par tonnu	19
6.2. att. Vidējās gaļas pārdošanas cenas 2010.-2015. gadā, eiro par dzīvsvāra tonnu	19
7.1. att. Ieņēmumu struktūra 2010.-2015. gadā, eiro un %	22
7.2. att. Ieņēmumu struktūra 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %.....	23
7.3. att. Pamatdarbības ieņēmumu struktūra 2015. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %.....	24
7.4. att. Produkcijas izlietojuma struktūra saimniecībās 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), %.....	25
7.5. att. Produkcijas izlietojuma struktūra saimniecībās 2015. gadā pēc specializācijas virziena, %.....	25
7.6. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %.....	27
7.7. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2015. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %.....	28
7.8. att. Saimniecību ienākumu veidošanās ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro) 2015. gadā, eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro	29
7.9. att. Saimniecību ienākumu veidošanās 2015. gadā pēc specializācijas virziena, eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro	30
8.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %.....	31
8.2. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro) 2010.-2015. gadā, eiro	32
8.3. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2015. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %.....	33
8.4. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, atbilstoši specializācijas virzieniem 2010.-2015. gadā, eiro	34
10.1. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro	37
10.2. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2015. gadā pēc specializācijas virziena uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro.....	38
2.1. att. Kviešu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, tonnas no ha....	44
2.2. att. Rudzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, tonnas no ha....	45
2.3. att. Miežu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, tonnas no ha....	45
2.4. att. Auzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, tonnas no ha.....	46
2.5. att. Kartupeļu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, tonnas no ha.....	47
2.6. att. Rapša ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, tonnas no ha.....	47
2.7. att. Piena izslaukums Baltijas valstu saimniecībās 2010.-2015. gadā, kg no govīm .	48
3.1. att. Produkcijas izlaides un izmaksu attiecība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā.....	49

4.1. att. Augkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, eiro uz 1 ha LIZ.....	50
4.2. att. Lopkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību.....	51
5.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, eiro uz 1 ha LIZ.....	52
5.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību	52
6.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā	53
7.1. att. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā (darbaspēka vienības).....	54
8.1. att. Algotā darbaspēka izmaksas Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, eiro par stundu	55
9.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā.....	56
10.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, eiro	57
10.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas subsīdijas uz darbaspēka vienību Baltijas valstu saimniecībās 2010.-2015. gadā, eiro.....	58
11.1. att. Baltijas valstu saimniecību ieguldījumi un ieguldījumu atbalsts 2010.–2015. gadā, eiro	59
1.1. att. Kviešu vidējā ražība ES dalībvalstu saimniecībās 2011.-2013. gadā, centneri no ha	61
1.2. att. Piena vidējais izslaukums ES dalībvalstu saimniecībās 2011.-2013. gadā, kg no govīm.....	62
2.1. att. Izlaides un ražošanas izmaksu attiecība ES dalībvalstu saimniecībās 2011.-2013. gadā.....	63
3.1. att. Augkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās 2011.–2013. gadā, eiro uz LIZ 1 ha	64
3.2. att. Lopkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās 2011.-2013. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību	65
4.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2011.-2013. gadā, eiro uz LIZ 1 ha.....	65
4.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2011.-2013. gadā, eiro	66
5.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ ES dalībvalstu saimniecībās 2011. un 2013. gadā	67
6.1. att. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums ES dalībvalstu saimniecībās 2011. un 2013. gadā, darbaspēka vienības	68
7.1. att. Algotā darbaspēka izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2011.-2013. gadā, eiro par stundu	68
8.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība ES dalībvalstu saimniecībās 2011.–2013. gadā.....	69
9.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2011.–2013. gadā, eiro	70
9.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas atbalsts uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2013. gadā, eiro	71

10.1. att. Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars ES dalībvalstu saimniecību bruto ieguldījumos 2011.–2013. gadā, procentos	72
---	----

TABULU SARAKSTS

I nodaļa

1.1. tabula. SUDAT 2015. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	12
1.2. tabula. SUDAT 2015. gada izlases saimniecību pārstāvniecība atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, %	13
2.1. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2015. gadā	13
2.2. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2014. gadā	14
4.1. tabula. Mājlopu skaits ekonomiskā lieluma grupās 2015. gadā	16
5.1. tabula. Augkopības kultūru vidējā ražība (tonnas no ha) un piena izslaukums (tonnas no govīm) 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās	18
6.1. tabula. Vidējās pārdošanas cenas 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro par tonnu	20
6.2. tabula. Mājlopu vidējās cenas 2015. gadā, eiro par 1 mājlopu	21
9.1. tabula. Saistību īpatsvars bilanci un likviditātes koeficienti ekonomiskā lieluma grupās	34
9.2. tabula. Saistību īpatsvars bilanci un likviditātes koeficienti, atbilstoši specializācijas virzieniem	35
10.1. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2010.-2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro	36
10.2. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2010.-2015. gadā pēc specializācijas virziena, eiro	38

II nodaļa

1.1. tabula. Latvijas 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	40
1.2. tabula. Igaunijas 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	41
1.3. tabula. Lietuvas 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	42
1.4. tabula. Igaunijas 2015. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	43
1.5. tabula. Lietuvas 2015. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	43

III nodaļa

1.1. tabula. ES dalībvalstu saimniecību ekonomiskā lieluma sliekšņi, saimniecību skaits izlases kopā un saimniecību vidējais ekonomiskais lielums	60
---	----

TEKSTĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI UN ABREVIATŪRAS

CSP	LR Centrālā statistikas pārvalde
ES	Eiropas Savienība
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
FADN	ES lauku saimniecību uzskaites datu tīkls (Farm Accountancy Data Network - angļu val.)
FSS	Saimniecību struktūraptauja (Farm Structural Survey - angļu val.)
KSI	Kopējā standarta izlaide
LDV	Lauksaimniecības darba vienība - viens cilvēkgads (1840 stundas)
LEK	Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LLV	Nosacīta mājlopu vienība
LIZ	Lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LLKC	Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs
LR	Latvijas Republika
AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
MLA	Mazāk labvēlīgie apvidi
NUTS	Statistikas teritoriālo vienību nomenklatūra (Nomenclature of territorial units for statistics – angļu val.)
NPV	Neto pievienotā vērtība
SI	Standarta izlaide
SUDAT	Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkls
ZM	LR Zemkopības ministrija
VPM	Vienotais platībmaksājums

Ievads

Cienījamais lasītāj, šis ir kārtējais SUDAT izdevums *Latvijas lauku saimniecības. Darba ekonomiskās analīzes rezultāti 2015*, kur apkopota un analizēta Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīklā SUDAT un ES FADN datu bāzē uzkrātā informācija. Ar to var iepazīties tikai internetā <http://sudat.lv>.

Latvija ir Eiropas Savienības dalībvalsts, kas ne tikai ļauj lauksaimniekiem pretendēt uz ES atbalsta maksājumiem, izmantot struktūrfondus, bet arī izmantot ES vienotās un harmonizētās saimniecību ekonomiskās informācijas sistēmas FADN priekšrocības un iespējas - SUDAT ir FADN komponente. FADN darbojas visās dalībvalstīs - tā izveidošanu un pamatprincipus nosaka speciāli šim nolūkam izstrādāts ES normatīvo aktu kopums. Katru gadu apkopotā informācija tiek nosūtīta Eiropas Komisijai. FADN - lauksaimnieku ienākumu līmeņa un īstenotās kopējās lauksaimniecības politikas novērtēšanas instrumenta nozīme pieaug ik gadu – tikai balstoties uz objektīvu informāciju, var pamatot Latvijas pozīciju vienotajā Eiropas ekonomiskajā telpā.

Ar Latvijas lauksaimnieku 2015. gada darbības rezultātiem un tos ietekmējošiem faktoriem iepazīstināsim šajā izdevumā. Par 2015. gadu ir apkopoti un analizēti 1000 saimniecību dati, kas vākti speciāli SUDAT vajadzībām pēc vienotas metodikas un nodrošina to savstarpēju salīdzināmību.

Publikācijā ir trīs daļas:

- informatīvās bāzes raksturojums un SUDAT saimniecību darbības rezultātu analīze,
- Baltijas valstu saimniecību darbības rezultātu salīdzinājums 6 gadu periodā,
- ES dalībvalstu saimniecību darbības rezultāti 2011.-2013. gadā.

Pamattabulas, kurās apkopoti saimniecību darba ekonomiskie rezultāti 2015. gadā, ir pieejamas 7 pamattabulās EXCEL formātā. Šis apkopojums veikts, ejot no vispārīgā (vidējiem rezultātiem valstī kopumā 1. tabula) uz konkrēto - specializācijas virzieniem (2. līdz 7. tabula), turklāt katra grupējuma ietvaros rezultāti ir apkopoti pa ekonomiskā lieluma grupām. Pamattabulās rezultāti ir parādīti līdz tādai detalizācijas pakāpei, cik atļauj konfidencialitātes prasības: ja kādā grupā saimniecību skaits ir nepietiekams, dati par šo grupu netiek publicēti, tāpēc saimniecību skaits, summējot atsevišķi pa ekonomiskā lieluma grupām, var būt mazāks par kopējo saimniecību skaitu atbilstošajā specializācijas virzienā. Ņemot vērā, ka nav iespējams nodrošināt atbilstošu pārstāvniecību, rezultāti pa reģioniem netiek publicēti.

Tā kā SUDAT metodika nemainās katru gadu, tā ir izdalīta atsevišķā publikācijā *Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla metodika* un pieejama interneta vietnē <http://sudat.lv>.

Darba autori pateicas lauksaimniecības produkcijas ražotājiem - lauku saimniecībām un uzņēmumiem - par atsaucību un sapratni mūsu kopējā uzdevuma - objektīvas informācijas iegūšanā par norisēm un procesiem Latvijas lauksaimniecībā, Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centram un tā reģionālajām nodaļām, Lauku atbalsta dienestam, Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldei un Zemkopības ministrijai par sadarbību.

I nodaļa. SUDAT saimniecību 2015. gada darbības rezultātu analīze

1. SUDAT izlases kopa

Lai SUDAT apkopotie dati objektīvi raksturotu Latvijas lauksaimnieciskās produkcijas ražotājus un to darbības rezultātus, ir izveidota reprezentatīva izlases kopa. Par 2015. gadu ir apkopoti 1000 saimniecību dati, atbilstoši Ministru Kabineta noteikumos Nr.1348 „Lauku saimniecību uzskaites datu tīkla izveidošanas, uzturēšanas un darbības kārtība” noteiktajam skaitam – izlases kopā ietvert ne mazāk kā 1000 saimniecību. Pēc lauku saimniecību struktūras apsekojuma rezultātiem 2013. gadā Latvijā bija 81,8 tūkstoši ekonomiski aktīvu lauku saimniecību, turklāt 24 030 lauksaimniecības produkcijas ražotāju virs noteiktā SUDAT ekonomiskā lieluma sliekšņa 4 000 eiro. 2015. gada SUDAT izlases kopas 1000 lauksaimniecības produkcijas ražotāju sadalījums specializācijas virzienos un ekonomiskā lieluma grupās ir dots 1.1. tabulā, savukārt 1.2. tabulā parāda saimniecību pārstāvniecību izlases kopā, atbilstoši 2013. gada lauku saimniecību struktūras apsekojuma datiem.

1.1. tabula. SUDAT 2015. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Lieluma grupa '000 eiro Specializācijas virziens	Kodi	4 - 15	15 – 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500	Kopā
Laukkopība	15, 16	28	29	65	73	139	13	347
Dārzenkopība	21, 22, 23	3	4	1	2	3	-	13
Ilggadīgo kultūru audzēšana	36, 38	8	2	3	2	-	-	15
Piena lopkopība	45	45	50	76	79	82	14	346
Ganību mājlopu audzēšana	46, 47, 48	39	11	20	9	2	-	81
Cūkkopība un putnkopība	51, 52, 53	1	1	2	1	1	5	11
Jaukta augkopība	61	9	4	3	1	1	-	18
Jaukta lopkopība	73, 74	10	6	3	1	-	-	20
Jaukta specializācija	83, 84	46	20	29	25	21	8	149
Kopā		189	127	202	193	249	40	1 000

Avots: SUDAT

Izlasē saimniecības netiek iekļautas proporcionāli to skaitam katrā grupā - lielākajām saimniecībām varbūtība iekļūt izlasē ir lielāka. Izmantojot 2013. gada lauku saimniecību struktūras apsekojuma datus, katrai izlases kopas saimniecībai tiek noteikts svars - saimniecību skaits, ko tā pārstāv, un saimniecību grupu rezultāti ir aprēķināti kā vidējie svērtie rādītāji. Novērtējot SUDAT saimniecību pārstāvniecību attiecībā pret lauku saimniecību struktūras apsekojuma datiem, varam secināt, ka SUDAT izlases kopa ir reprezentatīva, un iegūtos rezultātus varam uzskatīt par atbilstošiem vidējai Latvijas saimniecībai virs noteiktā ekonomiskā lieluma sliekšņa (*Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla metodika* 1.3. nodaļa).

1.2. tabula. SUDAT 2015. gada izlases saimniecību pārstāvniecība atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, %

Lieluma grupa '000 eiro Specializācija	4 - 15	15 – 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500	Kopā
Laukkopība	0,8	4,3	8,6	13,3	20,6	11,5	5,4
Dārzenkopība	2,2	5,2	2,9	11,1	18,8	-	4,6
Ilggadīgo kultūru audzēšana	5,6	8,3	33,3	100,0	-	-	8,4
Piena lopkopība	1,0	4,0	7,1	14,4	23,2	34,1	4,6
Ganību mājlopu audzēšana	3,8	5,2	15,0	24,3	20,0	-	5,7
Cūkkopība un putnkopība	0,6	3,4	10,0	10,0	5,6	17,9	4,1
Jaukta augkopība	2,6	4,1	10,0	7,7	5,3	-	3,5
Jaukta lopkopība	0,9	5,0	5,5	8,3	-	-	1,5
Jaukta specializācija	1,0	4,1	9,7	17,5	20,6	20,0	2,6
Kopā	1,2	4,3	8,4	14,5	20,8	17,7	4,2

Avots: CSP un SUDAT

2. Saimniecību lauksaimniecībā izmantojamā zeme un ekonomiskais lielums

2015. gadā vidēji saimniecības apsaimnieko 67,7 ha LIZ (2.1. tabula). Salīdzinot ar 2014. gadu (2.2. tabula), apsaimniekotās LIZ platības saimniecībās ir samazinājušās vidēji par 0,4 ha. Gandrīz puse no saimniecību apsaimniekotās LIZ ir nomāta – 49,2 %: vislielākais šo platību īpatsvars ir ekonomiskā lieluma grupā virs 500 tūkstošiem eiro – 55,6 %, bet vismazākais ekonomiskā lieluma grupā no 4 līdz 15 tūkstošiem eiro – 39,0 %. Salīdzinot ar 2014. gadu, nomātās LIZ platības ir samazinājušās vidēji par 0,1 ha, bet relatīvi palielinājušās par 0,1 procentpunktu.

2.1. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2015. gadā

Ekonomiskā lieluma grupa '000 eiro	Saimn. skaits	Ekon. lielums	Apsaimn. LIZ	Nomātā LIZ		Citiem iznom.LIZ	Neizm. LIZ		Ekon. liel./ LIZ
		eiro	ha	ha	%		ha	%	
4 - 15	188	9 597	25,6	10,0	39,0	2,6	0,6	2,5	375
15 – 25	129	18 998	36,8	17,7	48,2	0,6	0,7	2,0	516
25 - 50	201	34 994	70,2	33,3	47,4	0,5	0,8	1,1	498
50 - 100	193	71 092	136,6	73,2	53,6	2,7	0,8	0,5	521
100 - 500	249	209 533	331,2	175,2	52,9	1,3	0,8	0,3	633
> 500	40	1 214 232	1 291,6	718,8	55,6	11,6	2,1	0,2	940
Kopā	1 000	39 650	67,7	33,3	49,2	2,0	0,7	1,0	586

Avots: SUDAT

Citiem saimniecības vidēji iznomā 2,0 ha LIZ - salīdzinot ar 2014. gadu palielinājums par 0,3 ha. Neizmantotās LIZ platības 2015. gadā saimniecību ekonomiskā lieluma grupās ir no 0,6 līdz 2,1 ha. Salīdzinot ar 2014. gadu, tās ir samazinājušās vidēji par 0,1 ha, turklāt vienīgā grupa, kur neizmantotās LIZ platības ir pieaugušas, ir saimniecības ar ekonomisko lielumu virs 500 tūkstošiem eiro.

Vidēji saimniecību ekonomiskais lielums uz LIZ platību 2015. gadā ir 586 eiro – pieaugums pret 2014. gadu par 14 eiro. Šis rādītājs pieaug līdz ar saimniecību ekonomisko lielumu, un grupā virs 500 tūkstošiem eiro sasniedz 912 eiro, pārsniedzot vismazāko saimniecību rādītāju 2,5 reizes, tomēr jāatzīmē, ka vislielāko saimniecību grupā ietilpst lielas cūkkopības un putnkopības saimniecības, kam LIZ nav noteicošais ražošanas faktors.

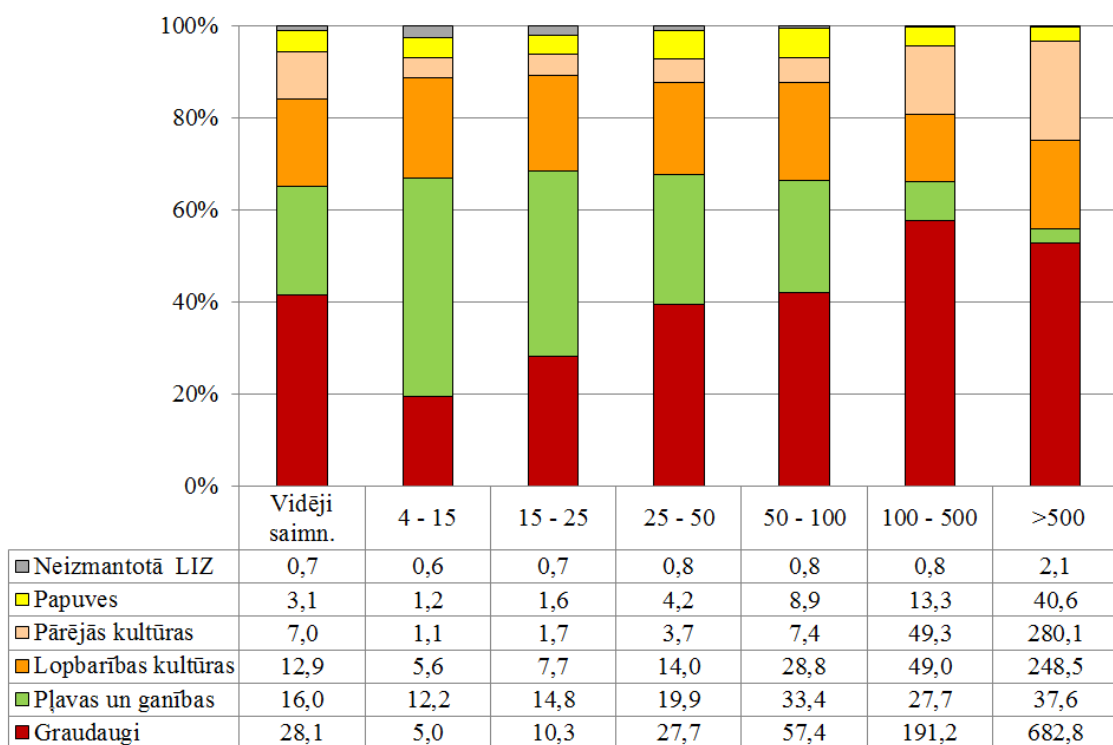
2.2. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2014. gadā

Ekonomiskā lieluma grupa '000 eiro	Saimn. skaits	Ekon. lielums	Apsaimn. LIZ	Nomātā LIZ		Citiem izn. LIZ	Neizm. LIZ		Ekon. liel./ LIZ
		eiro	ha	ha	%	ha	ha	%	eiro/ha
4 - 15	173	9 684	26,2	8,9	34,0	2,2	0,7	2,7	369
15 – 25	127	19 064	45,9	25,0	54,5	0,9	1,0	2,1	415
25 - 50	209	34 836	68,3	30,4	44,5	0,4	0,8	1,1	510
50 - 100	194	70 424	125,9	65,1	51,7	0,4	0,8	0,6	559
100 - 500	255	203 605	323,3	179,4	55,5	2,1	1,0	0,3	630
> 500	42	1 178 144	1292,1	750,6	58,1	10,3	1,6	0,1	912
Kopā	1 000	38 964	68,1	33,4	49,1	1,7	0,8	1,1	572

Avots: SUDAT

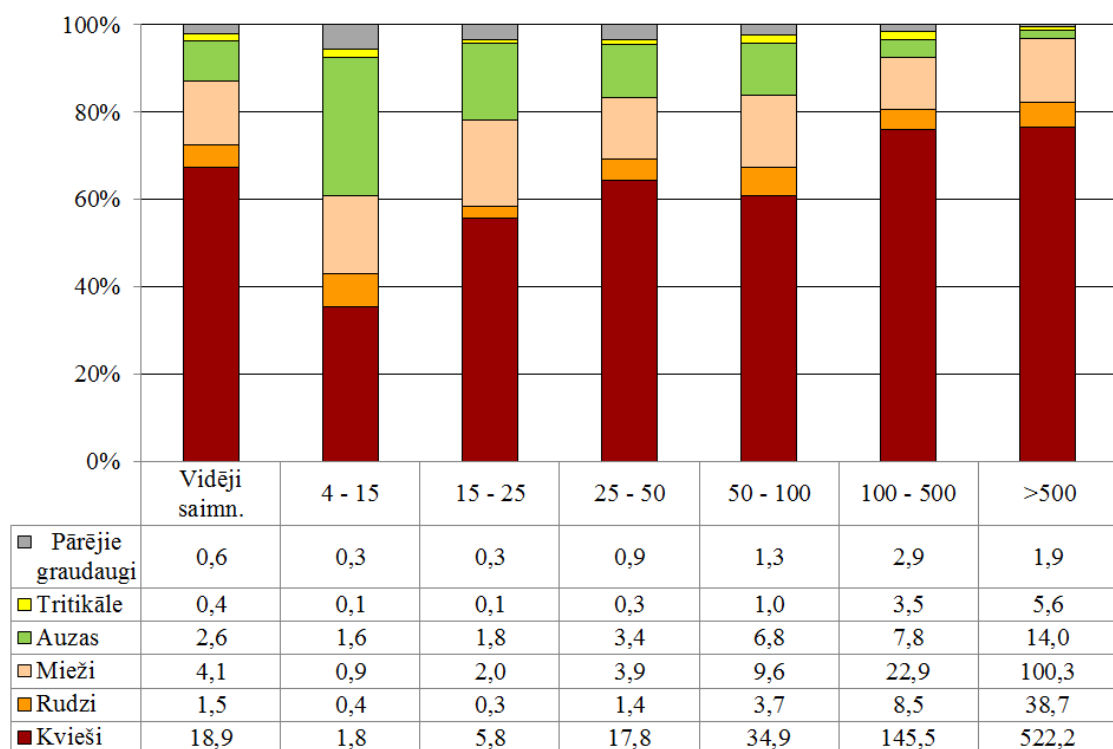
3. Lauksaimniecības zemes izlietojums

Analizējot lauksaimniecības zemes izlietojumu (3.1. attēls), redzam, ka vidēji saimniecībās lielākās platības aizņem lopbarība (pļavas un ganības, un lopbarības kultūras aramzemē - kopā 43 %) un graudaugi (41 %). Saimniecību grupās pēc ekonomiskā lieluma lopbarības platību un graudaugu platību īpatsvars ir apgriezti proporcionāli lielumi: grupā no 4 - 15 tūkst. eiro lopbarības platības aizņem 69 % no LIZ, bet graudaugi – 19 %, savukārt saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 100 tūkst. eiro graudaugi aizņem vairāk nekā pusi no LIZ, bet lopbarības platības – 22 līdz 23 %. Pieaugot ekonomiskajam lielumam, būtiski palielinās pārējo kultūru (kur ietilpst arī rapši un citas tehniskās kultūras) īpatsvars, sasniedzot 22 % no LIZ saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 500 tūkst. eiro. Papuves vidēji saimniecībās aizņem 5 % no LIZ, neizmantotās LIZ platību īpatsvars ir 1 % - tas ir lielāks vismazāko saimniecību grupā – 2 %, bet, pieaugot ekonomiskajam lielumam, neizmantotās LIZ īpatsvars samazinās līdz 0,2 % vislielāko saimniecību grupā. Galvenās graudaugu kultūras saimniecībās ir kvieši - vidēji saimniecībās 67 % un mieži – 15 % (3.2. attēls). Pieaugot ekonomiskajam lielumam, strauji palielinās kviešu nozīmīgums graudaugu struktūrā: mazajās saimniecībās kviešu platības ir tikai 35 %, bet saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 100 tūkst. eiro tās sasniedz 76 %.

3.1. att. Saimniecību LIZ struktūra 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), ha, %

Avots: SUDAT

3.2. att. Graudaugu struktūra 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), %

Avots: SUDAT

Mieži ir otra nozīmīgākā graudaugu kultūra saimniecību grupās ar ekonomisko lielumu virs 15 tūkst. eiro (12 līdz 20 %), bet vismazāko saimniecību grupā (līdz 15 tūkst. eiro) otra galvenā kultūra ir auzas - 32 %. Triticāles platības visās saimniecību grupās ir līdzīgas un svārstās 1 līdz 2 % robežās. Pārējie graudaugi vidēji sastāda 2 % graudaugu struktūrā: vismazākajās saimniecībās 6 %, bet, pieaugot ekonomiskajam lielumam, to platības samazinās, bet grupā virs 500 tūkst. eiro tās ir tikai 0,3 %.

4. Mājlopu audzēšana saimniecībās

Saimniecību ar dažādu mājlopu struktūru salīdzināšanai tiek izmantotas nosacītās ganību mājlopu vienības. Mājlopu skaits saimniecībās pa ekonomiskā lieluma grupām pieaug līdz ar ekonomisko lielumu (4.1.tabula). Tomēr aitas un kazas, truši un bišu saimes visvairāk tiek audzētas mazāko saimniecību grupās ar ekonomisko lielumu līdz 25 tūkst. eiro.

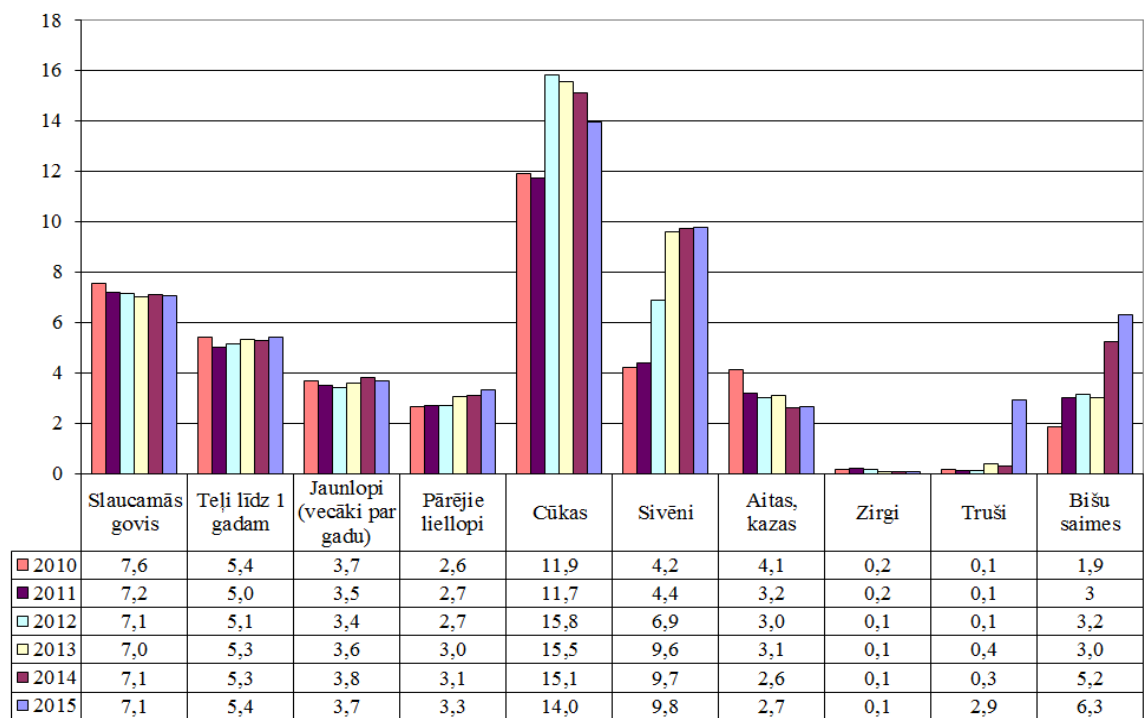
Svarīgs rādītājs, īpaši saistībā ar vides piesārņojumu, ir ganību mājlopu: liellopu, aitu, kazu un zirgu blīvums uz lopbarības platības vienību: vidēji saimniecībā tas ir 0,51 LLV uz ha, bet lielajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu 500 un vairāk tūkst. eiro tas sasniedz 0,88 LLV uz ha.

4.1. tabula. Mājlopu skaits ekonomiskā lieluma grupās 2015. gadā

Lieluma grupa '000 eiro Mājlopi	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Slaucamās govīs	7,1	1,8	4,7	7,3	16,7	33,5	166,2
Teļi līdz 1 gadam	5,4	2,8	3,7	6,4	12,5	18,1	70,0
Jaunlopi (vecāki par gadu)	3,7	1,6	2,3	4,1	9,4	13,6	63,2
Pārējie liellopi	3,3	2,0	2,1	5,6	9,3	7,3	16,9
Cūkas	14,0	1,5	1,5	2,8	1,9	20,1	1299,5
Sivēni	9,8	1,2	1,3	0,7	0,8	3,3	986,0
Aitas, kazas	2,7	2,8	4,2	1,4	1,5	0,6	0,0
Putni	16,7	9,5	9,4	5,7	11,9	0,3	936,8
Zirgi	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0
Trušu mātes	2,9	5,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0
Bišu saimes	6,3	6,6	9,5	5,8	1,1	0,5	0,7
Mājlopu vienības, LLV	20,0	6,7	10,6	18,4	36,9	62,9	723,6
Ganību mājlopu blīvums uz lopbar. plat., LLV/ha	0,51	0,33	0,44	0,51	0,58	0,73	0,88

Avots: SUDAT

Analizējot vidējo mājlopu skaitu saimniecībās pa gadiem, redzam, ka 2015. gadā nav būtisku izmaiņu: joprojām samazinās cūku, bet turpina pieaugt sivēnu skaits, konsekventi pieaug bišu saimju skaits, savukārt aitu un kazu skaits saimniecībās vairs nesamazinās (4.1. attēls). Neliels palielinājums novērojams arī teļiem līdz 1 gadam un pārējiem liellopiem, zirgu un trušu skaits saimniecībās ir nenoīmīgs.

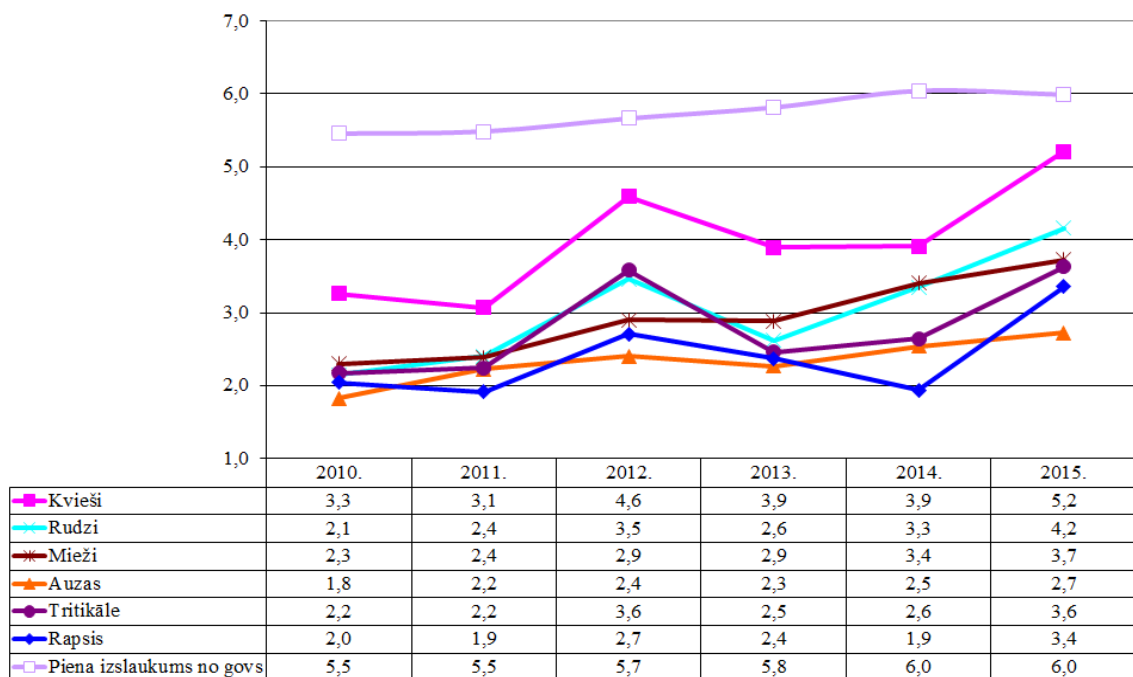

4.1. att. Vidējais mājlopu skaits 2010.–2015. gadā

Avots: SUDAT

5. Ražība

5.1. attēlā ir parādīta vidējā graudaugu un rapša ražība, kā arī piena izslaukums no govju saimniecībās 6 gadu periodā no 2010. līdz 2015. gadam.

5.1. att. Graudaugu un rapšu vidējā ražība (tonnas no ha) un piena izslaukums (tonnas no govju) 2010.-2015. gadā

Avots: SUDAT

2010. un 2011. gadā bija zemākā ražība visām kultūrām visā periodā, toties 2015. gadā tika iegūtas rekordražas visām kultūrām, pārsniedzot pat 2012. gada augstos rādītājus. Visstraujāk ražība 2015. gadā pieaugusi rapsim - salīdzinot ar iepriekšējo gadu par 74 %, ievērojams pieaugums arī tritikālei – 37 %, kviešiem – 33 % un rudziem – 24 %, pārējām kultūrām pieaugums mazāks – 1 līdz 9 %. Vidējais piena izslaukums saimniecībās ir saglabājies augstajā 2014. gada līmenī - 6 tonnas no govīm.

Salīdzinot graudaugu ražību dažāda ekonomiskā lieluma saimniecībās 2015. gadā, redzam, ka tradicionāli zemākās ražas iegūst mazajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 25 tūkst. eiro (5.1. tabula).

5.1. tabula. Augkopības kultūru vidējā ražība (tonnas no ha) un piena izslaukums (tonnas no govīm) 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās

Lieluma grupa '000 eiro Kultūras	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Kvieši	5,21	3,64	3,83	4,23	4,64	5,52	6,07
Rudzi	4,16	2,72	2,90	3,03	3,44	4,48	5,86
Mieži	3,73	2,71	2,13	3,00	3,62	4,31	4,65
Auzas	2,72	2,42	2,62	2,58	2,87	3,02	3,99
Tritikāle	3,63	2,37	2,96	4,63	3,26	3,61	4,86
Rapsis	3,36	1,70	1,65	2,92	2,89	3,38	3,36
Kartupeļi	17,94	17,76	13,67	14,18	20,95	19,37	27,9
Piena izslaukums	5,99	4,53	5,28	5,14	5,53	6,54	7,61

Avots: SUDAT

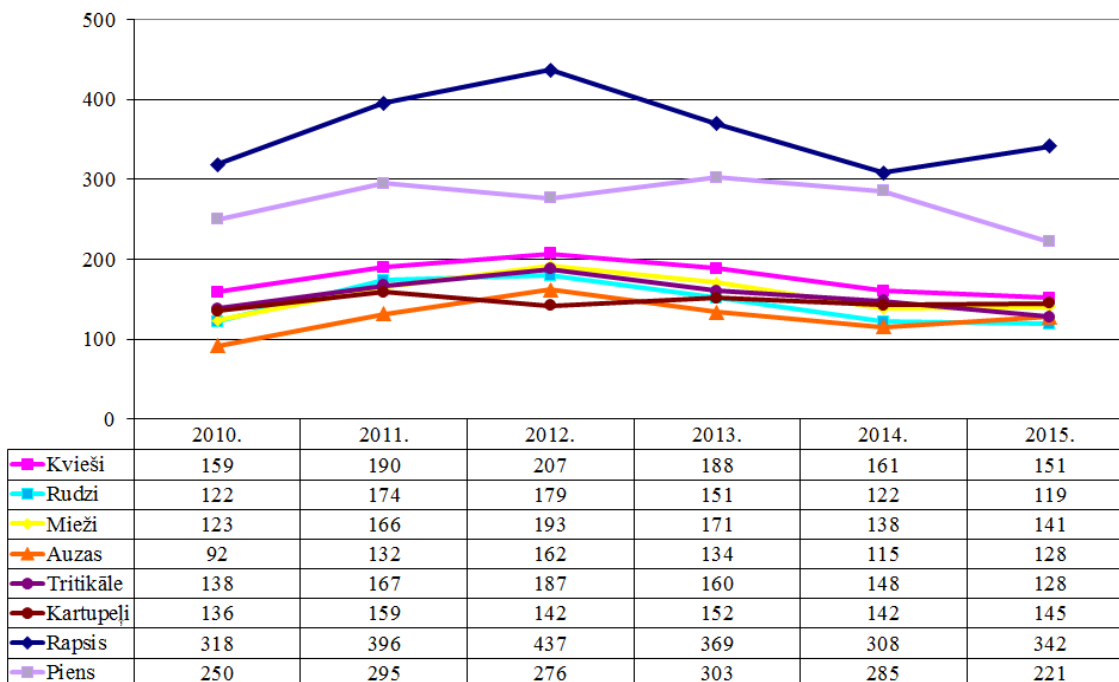
Vislielākajās saimniecībās rudzu, tritikāles un rapšu ražība pārsniedz vismazāko saimniecību rādītājus vairāk nekā 2 reizes, pārējā kultūrām vairāk nekā 1,6 reizes. Izņēmums ir tikai kartupeļi, kam zemākā ražība ir saimniecībās ar ekonomisko lielumu no 15 līdz 50 tūkst. eiro. Zemākais piena izslaukums ir vismazākajās saimniecībās - tikai 4,5 tonnas no govīm, kamēr vislielākajās saimniecībās tas sasniedz 7,6 tonnas no govīm.

6. Pārdošanas cenas

Vidējās produkcijas pārdošanas cenas no 2010. līdz 2015. gadam ir parādītas 6.1. attēlā. Līdz 2012. gadam strauji pieauga vidējās pārdošanas cenas gandrīz visai produkcijai, savukārt 2013. un 2014. gadā cenas samazinājās: graudaugiem par 21 līdz 32 % un rapsim par 29 %. 2015. gadā kviešiem, rudziem un tritikālei cenas turpināja samazināties, savukārt miežiem, auzām un īpaši rapsim vērojams cenu pieaugums. Piena cena analizējamā periodā pakāpeniski pieauga, sasniedzot maksimumu 2013. gadā – 303 eiro par tonnu, toties turpmākajos gados sākās cenas kritums - 2014. gadā par 6 % un 2015. gadā vēl par 22 %, līdz 221 eiro par tonnu. Kartupeļu pārdošanas cena svārstās intervālā no 136 līdz 159 eiro par tonnu, augstāko cenu sasniedzot 2011. gadā.

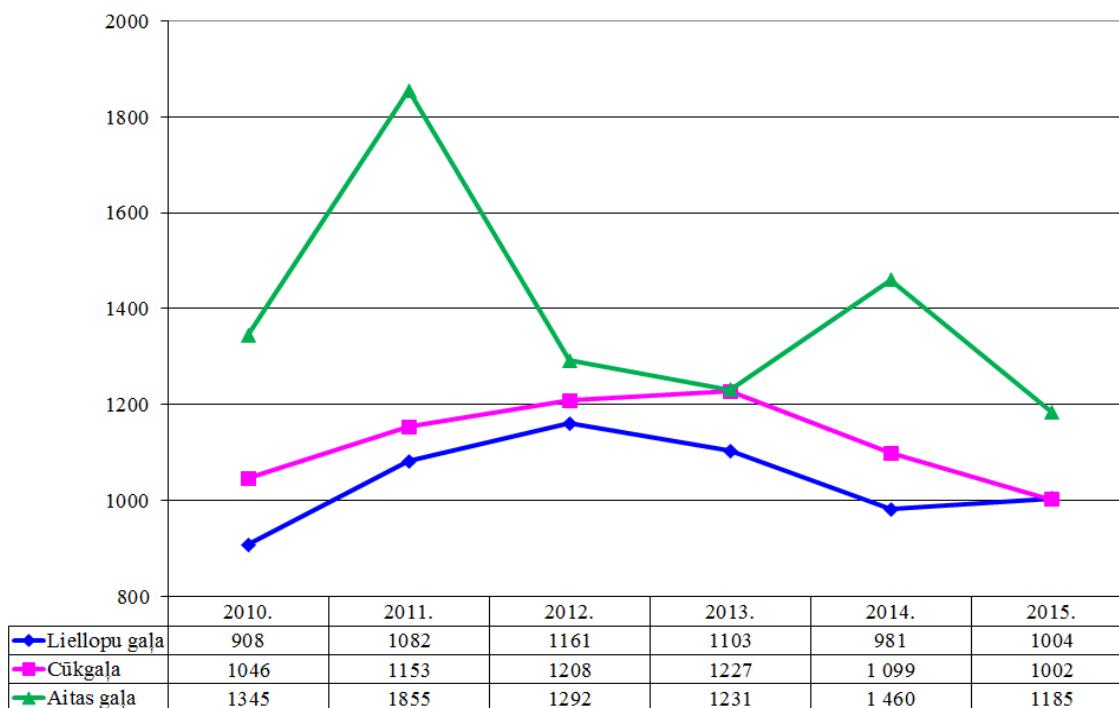
Liellopu un cūkas gaļai tendences ir līdzīgas – zemas cenas 2010. gadā, tad pakāpenisks pieaugums (6.2. attēls). 2013. gadā cūkgaļas cena sasniedza pārskata perioda augstāko vērtību – 1 227 eiro par tonnu, 2014. gadā cenas kritums par 10 % un 2015. gadā vēl par 9 % līdz 1 002 eiro par tonnu. Liellopu gaļai 2012. gadā ir augstākā cena visā periodā – 1 161 eiro par tonnu, bet turpmākajos divos gados tā atkal samazinājās, nokrītot līdz 981 eiro par tonnu 2014. gadā, 2015. gadā vērojams neliels pieaugums par 2 %. Ļoti liela

cenu svārstību amplitūda ir aitas gaļai, 2011. gadā sasniedzot augstāko cenu pārskata periodā. Jāatzīmē gan, ka saimniecību ar aitu ganāmpulkiem nav daudz, tāpēc kādas saimniecības piedalīšanās vai atteikšanās iesniegt datus, var būtiski ietekmēt rezultātus.

6.1. att. Vidējās augkopības produkcijas un piena pārdošanas cenas 2010.-2015. gadā, eiro par tonnu

Avots: SUDAT

6.2. att. Vidējās gaļas pārdošanas cenas 2010.-2015. gadā, eiro par dzīvsvāra tonnu

Avots: SUDAT

Vidējās produkcijas pārdošanas cenas 2015. gadā saimniecību ekonomiskā lieluma grupās parādītas (6.1. tabulā). Rudzu pārdošanas cenām praktiski nav atšķirību pa ekonomiskā lieluma grupām, kviešiem un miežiem austākās cenas ir vismazāko un vislielāko saimniecību grupās, tomēr jāatzīmē, ka mazajās saimniecībās sējumu platības un saražotās produkcijas apjoms ir neliels, tāpēc kādas saimniecības īpaši laba pārdošanas cena var būtiski ietekmēt grupas rezultātus. Tas pats attiecas arī uz rapsi, kur vismazāko saimniecību grupā ir 2. augstākā pārdošanas cena aiz saimniecībām ar ekonomisko lielumu 25 līdz 50 tūkst. eiro. Jau tradicionāli visaugstākā kartupeļu cena ir vismazākajās saimniecībās, jo tās, iespējams, nodarbojas ar tiešo tirdzniecību.

6.1. tabula. Vidējās pārdošanas cenas 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro par tonnu

Lieluma grupa '000 eiro Produkcija	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Kvieši	151	171	143	139	139	146	171
Rudzi	119	120	121	120	122	118	118
Mieži	141	139	134	135	129	137	157
Auzas	128	113	125	125	154	134	120
Tritikāle	128	102	122	111	122	134	116
Rapsis	145	161	150	185	131	116	140
Kartupeļi	342	407	329	335	335	343	341
Piens	221	207	205	199	206	220	250
Liellopu gaļa	1 004	1 156	1 057	1 058	927	905	805
Cūkgaļa	1 002	1 334	1 498	1 139	1 061	1 389	964
Aitas gaļa	1 185	1 122	1 240	1 369	-	-	-

Avots: SUDAT

Vidējo piena cenu saimniecībās 221 eiro par tonnu ar lielajiem ražošanas apjomiem nosaka vislielākās saimniecības, jo šādai cenai tuvojas vienīgi saimniecības ar ekonomisko lielumu 100 līdz 500 tūkst. eiro, pārējās saimniecību grupās cena ir ievērojami zemāka. Gaļas cenas augstākas ir mazāko saimniecību grupās, bet viszemākās tās ir vislielākajās saimniecībās. Aitas gaļu pārdod saimniecības ar ekonomisko lielumu līdz 50 tūkst. eiro, tomēr saražotais apjoms ir neliels. Mazās saimniecības nelielā produkcijas daudzuma dēļ var nodarboties ar tiešo tirdzniecību, kas arī var būtiski ietekmēt cenas.

SUDAT vāc arī informāciju, kas dod iespēju iegūt dzīvu mājlopu pirkšanas un pārdošanas cenas pa vecuma grupām (6.2. tabula). Gaļai nokauto mājlopu cenu veido pārdotās, personīgi patērētās un saimniecībā izlietotās gaļas cena, proporcionāli izlietotajam daudzumam. Pārdotās gaļas īpatsvars saimniecībās atšķiras: lielajās tas ir gandrīz 100 %, savukārt mazajās saimniecībās liela daļa produkcijas tiek izlietota personīgajam patēriņam, un tā vērtību saimniecības pašas novērtē. Pirkto un audzēšanai pārdoto mājlopu cenām saimniecībās ir liela amplitūda, šķirnes mājlopiem tā ir ievērojami augstāka.

6.2. tabula. Mājlopu vidējās cenas 2015. gadā, eiro par 1 mājlopu

Mājlopu grupa	Pirkti	Pārdoti audzēšanai	Nokauti gaļai
Jaunlopi jaunāki par gadu	104	213	172
Buļļi no 1 līdz 2 gadiem	514	728	477
Teles no 1 līdz 2 gadiem	319	575	360
Buļļi vecāki par 2 gadiem	1 440	1 102	559
Audzējamās teles (vecākas par 2 g.)	388	688	447
Nobarojamās teles (vecākas par 2 g.)	-	360	470
Slaucamās govīs	433	571	402
Zīdītājgovīs	510	676	554
Sivēni svarā līdz 20 kg	42	39	30
Nobarojamās cūkas	57	39	111
Sivēnmātes svarā virs 50 kg	248	201	134
Pārējās cūkas	336	117	147
Aitu mātes	-	116	73
Pārējās aitas	130	58	67
Kazu mātes	-	105	64
Pārējās kazas	71	49	27
Trušu mātes	18	-	9
Pārējie truši	54	24	12
Zirgi	561	750	102
Bišu saimes	55	88	-

Avots: SUDAT

7. Saimniecību pamatdarbības ieņēmumu struktūra

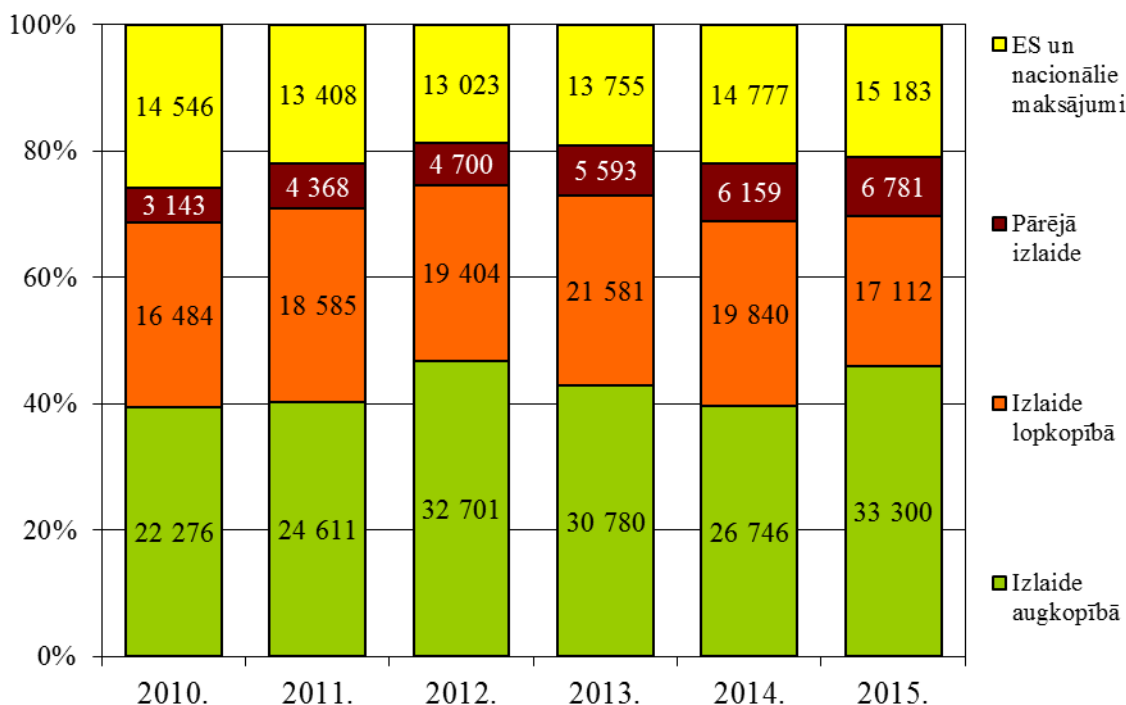
Saimniecību ieņēmumus veido saražotās produkcijas vērtība, kā arī ES un valsts atbalsta maksājumi. Saražotās produkcijas (izlaides) vērtībā kopā ar pārdošanas ieņēmumiem iekļauj arī personīgo un saimniecību iekšējo patēriņu ražošanas procesu nodrošināšanai, kā arī pasaražotās produkcijas krājumu starpību.

Pārskata gadā saņemto ES un valsts atbalsta maksājumu galvenās pozīcijas ir šādas:

- ES vienotais platību maksājums (VPM),
- zaļināšanas maksājums,
- ES maksājums par darbību mazāk labvēlīgos apvidos (MLA),
- tiešie no produkcijas ražošanas atdalītie maksājumi,
- tiešie ar produkcijas ražošanu saistītie maksājumi,
- atbalsts bioloģiskai lauksaimniecībai,
- ieguldījumu subsīdijas, kas paredzētas lauksaimnieciskās ražošanas attīstībai un tehniskajai modernizācijai.

Analizējot saimniecību darbības rezultātus, aprēķinā iekļauj vienoto platību maksājumu, zaļināšanas maksājumus, MLA maksājumus, tiešos no produkcijas ražošanas atdalītos maksājumus, ar ražošanu saistītos tiešos maksājumus, atbalstu bioloģiskai lauksaimniecībai un citus atbalsta veidus. Ieguldījumu subsīdijas pārskata gada rezultātu novērtēšanā tieši neiekļauj: standartrezultātu aprēķinā tās iekļauj saimniecību neto ienākumu novērtējumā, bet darbības ekonomiskajā analīzē tikai uz pārskata gadu attiecināmo daļu (līdzīgi kā pamatlīdzekļu nolietojumu).

Ieņēmumu struktūra saimniecībās no 2010. gada līdz 2015. gadam parādīta 7.1. attēlā. Saimniecību ieņēmumu struktūrā dominē augkopības produkcija - tās īpatsvars palielinājās no 40 % 2010. gadā līdz 47 % 2012. gadā, tad samazinājās līdz 40 % 2014. gadā, bet 2015. gadā augkopības īpatsvars ir pietuvojies 2012. gada līmenim - 46 %. Lopkopības produkcijas īpatsvars no 2010. līdz 2014. gadam svārstās 28 % līdz 31 % robežās, bet 2015. gadā tas ir vismazākais pēdējos 6 gados, tikai 24 %. ES un nacionālo maksājumu daļa no 26 % 2010. gadā samazinājusies līdz 21 % 2015. gadā, turklāt 2012. un 2013. gadā, nokrītot zem 20 %.

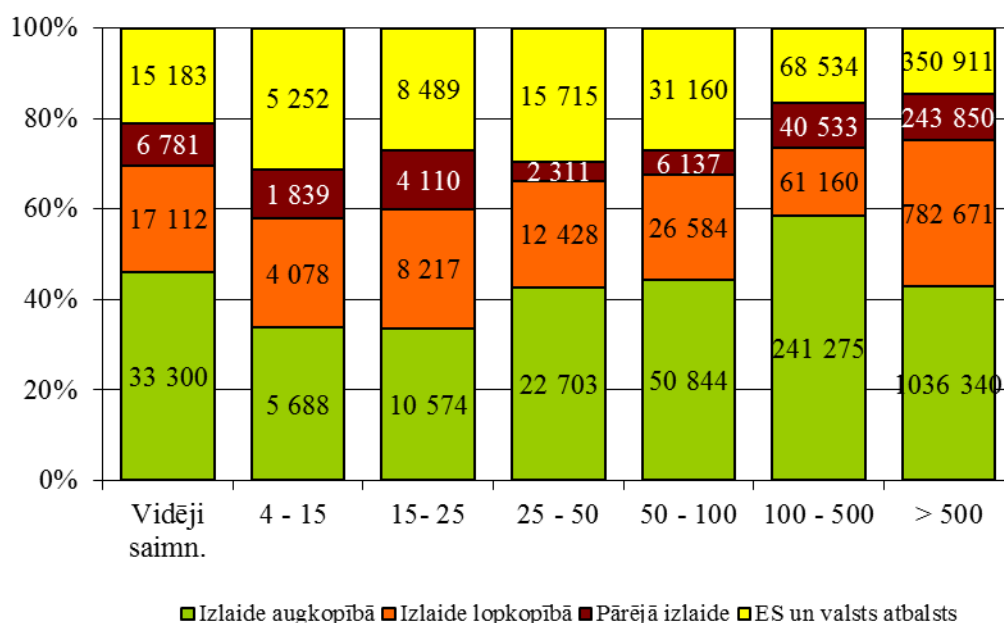

7.1. att. Ieņēmumu struktūra 2010.-2015. gadā, eiro un %

Avots: SUDAT

Ieņēmumu procentuālais sadalījums saimniecībās 2015. gadā pa ekonomiskā lieluma grupām parādīts 7.2. attēlā, bet atbilstoši specializācijas virzieniem – 7.3. attēlā.

Vidēji saimniecībās lielāko ieņēmumu daļu veido augkopības produkcija – 46 %, kurā tiek iekļauta visa augkopības produkcija, neatkarīgi no izlietojuma: gan pārdotā, gan lopbarībai patērētā, gan arī personīgajam patēriņam izlietotā un krājumu starpība, lopkopības ieņēmumiem ir ievērojami mazāks īpatsvars – 24 %.

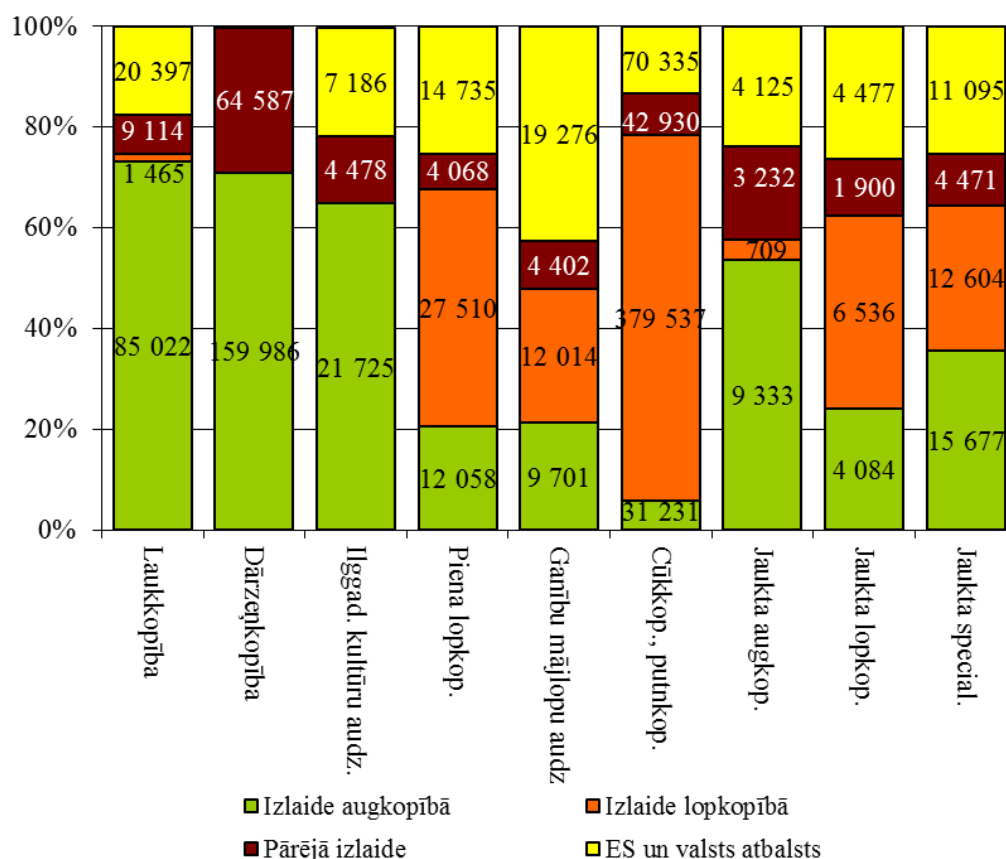
7.2. att. Ieņēmumu struktūra 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %

Avots: SUDAT

Augkopības produkcija dominē visās saimniecību grupās. Vislielākais augkopības produkcijas īpatsvars 59 % un vismazākais lopkopības produkcijas īpatsvars 15 % ir saimniecībās ar ekonomisko lielumu no 100 līdz 500 tūkst. eiro.

Vislielākais atbalsta īpatsvars ieņēmumu struktūrā ir vismazāko saimniecību grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro – 31 % un vidējo saimniecību grupā no 25 līdz 50 tūkst. eiro – 30 %. Nedaudz zemāks īpatsvars ir saimniecību grupās no 15 līdz 25 tūkst. eiro un 50 līdz 100 tūkst. eiro – 27 %. Pieaugot saimniecības ekonomiskajam lielumam, atbalsta īpatsvars ievērojami samazinās, un vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro tas ir tikai 15 %.

Pamatdarbības ieņēmumu struktūra saimniecībās ir atbilstoša to specializācijai (7.3. attēls). Lielākais pārējās produkcijas īpatsvars ir dārzenkopības saimniecībās – 29 %. Atbalsta īpatsvars ieņēmumu struktūrā ir ļoti dažāds: lielākais atbalsta īpatsvars ir ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās – 42 %, bet vismazākais dārzenkopības – 0,3 % un cūkkopības un putnkopības saimniecībās – 13 %.

7.3. att. Pamatdarbības ieņēmumu struktūra 2015. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %

Avots: SUDAT

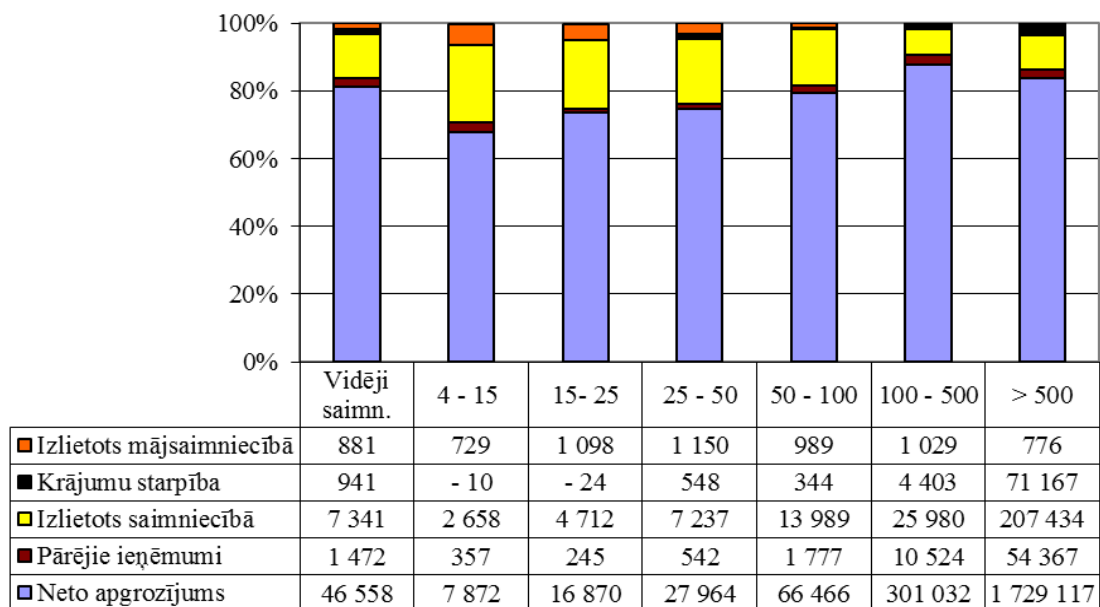
7.1. Produkcijas izlietojums

Saimniecības produkcijas (izlaides) vērtību veido:

- pārdošanas ieņēmumi (neto apgrozījums),
- pārējie ieņēmumi,
- saimniecības iekšējais patēriņš ražošanas nodrošināšanai: sēkla, lopbarība un patēriņš pārējās nozarēs,
- pašražotās produkcijas krājumu starpība augkopībā, lopkopībā un pārējās nozarēs,
- personīgais patēriņš un samaksa par darbu natūrā.

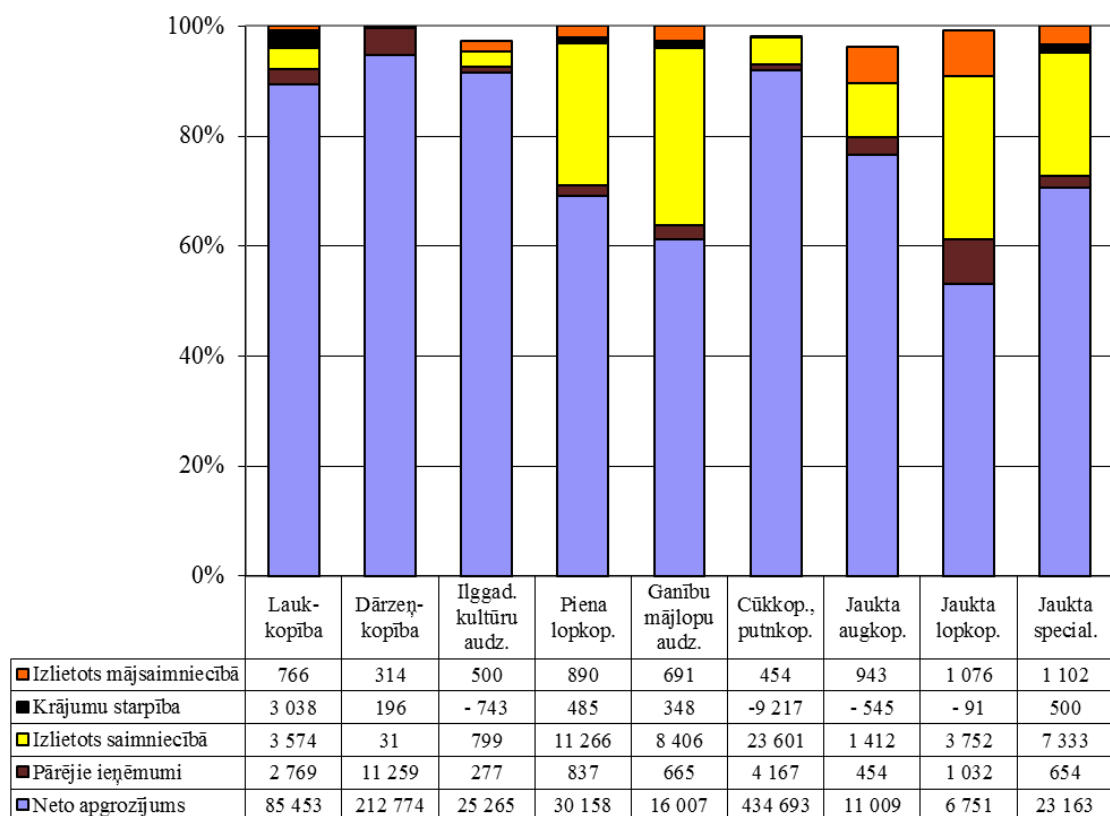
Saimniecību produkcijas struktūra ekonomiskā lieluma grupās ir redzama 7.4. attēlā. Vidēji saimniecībās neto apgrozījums veido 81 %, pārējie ieņēmumi 3 %, saimniecībā izliedotās produkcijas daļa ir 13 %, bet mājsaimniecībā patērētais – 2 % no produkcijas vērtības.

Pieaugot saimniecību ekonomiskajam lielumam, neto apgrozījuma īpatsvars palielinās, savukārt saimniecībā patērētās produkcijas īpatsvars samazinās. Līdzīgi samazinās personīgajam patēriņam izliedotās produkcijas vērtības īpatsvars, kas vislielāko saimniecību grupās ir niecīgs.

7.4. att. Produkcijas izlietojuma struktūra saimniecībās 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), %

Avots: SUDAT

7.5. att. Produkcijas izlietojuma struktūra saimniecībās 2015. gadā pēc specializācijas virziena, %

Avots: SUDAT

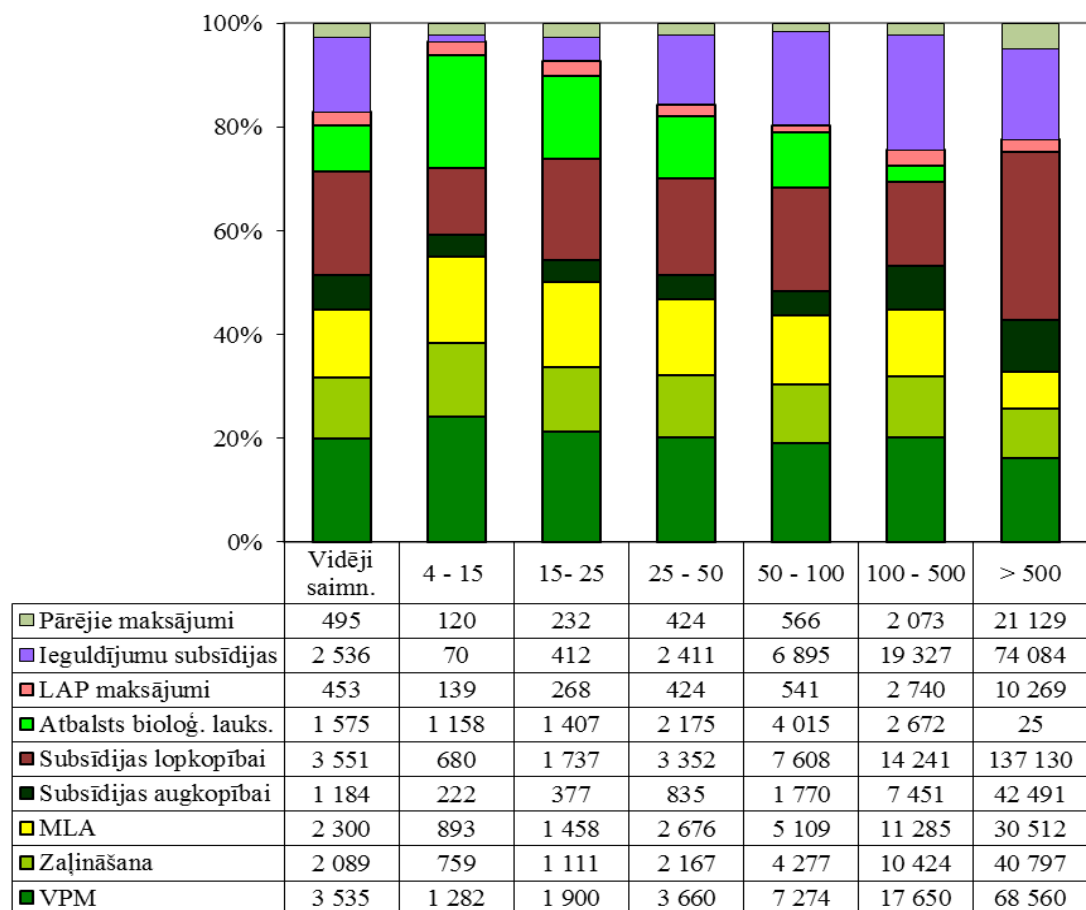
Ieņēmumu struktūra saimniecībās pēc specializācijas virziena ir ļoti atšķirīga – dārzenkopības, ilggadīgo kultūru audzēšanas saimniecībās un cūkkopības un putnkopības saimniecībās neto apgrozījuma īpatsvars pārsniedz 95 %, gandrīz 90 % sasniedz arī laukkopības saimniecībās (7.5. attēls). Šo saimniecību grupās ir ļoti zems saimniecībā izliedotās produkcijas īpatsvars. Savukārt ganību mājlopu saimniecībās neto apgrozījums ir 61 % un 32 % produkcijas tiek patērēta saimniecībā, bet jauktas lopkopības saimniecībās neto apgrozījums ir tikai 54 %, 30 % tiek izliedoti saimniecībā, bet 9 % patērēti mājlopu saimniecībā.

7.2. Saimniecību saņemtais atbalsts

Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā 2004. gadā ievērojami palielinājās atbalsts lauku saimniecībām. Lauksaimniekiem radās iespēja pretendēt uz ES tiesajiem atbalsta maksājumiem, pieteikties uz Lauku attīstības plānā un struktūrfondos paredzētajiem līdzekļiem, un šī iespēja tika aktīvi izmantota. Tik liels kāpums kā pirmajos gados pēc iestāšanās vairs nav vērojams, bet palielinās atsevišķi maksājumi, piemēram, saskaņā ar ES tiesību aktiem katru gadu palielinājās vienotā platību maksājuma likme - no 19,41 eiro par ha 2004. gadā līdz 89,33 eiro par ha 2014. gadā.

2013. gadā tika panākta vienošanās par kopējās lauksaimniecības politikas un tajā skaitā tiešo maksājumu reformu periodam no 2014. gada līdz 2020. gadam. Reformētā tiešo maksājumu sistēma ietver vairākus jaunus maksājumus, tādus kā zaļināšanas maksājumu, mazo lauksaimnieku atbalsta shēmu, gados jaunu lauksaimnieku atbalsta maksājumu un ar ražošanu saistītu atbalstu (brīvprātīgi saistītais atbalsts). Jaunā sistēma tiek īstenota ar 2015. gadu. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, 2015. gadā, kopējais ES tiešo maksājumu finansējumu apjoms palielinājās, tomēr VPM finanšu aploksne samazinājās par 39%, kas izskaidrojama ar jauno maksājumu shēmu ieviešanu. 2015. gadā VPM likme bija 55,34 eiro/ha un zaļināšanas likme bija 32,72 eiro/ha. Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas (MLS) maksājums ir fiksēts maksājums - 500 eiro gadā uz saimniecību. MLS aizstāj visus pārējos tiešos maksājumus, izņemot pārejas posma valsts atbalstu.

ES un valsts atbalsta maksājumu struktūra ekonomiskā lieluma grupās ir dota 7.6. attēlā, bet atbilstoši specializācijas virzieniem 7.7. attēlā. Atbalsta maksājumu struktūras analizē ir ietvertas arī ieguldījumu subsīdijas. Ar ražošanu saistītie maksājumi un no produkcijas ražošanas atdalītie maksājumi ir pieskaitīti attiecīgi pie atbalsta augkopībai vai lopkopībai. Pārējo maksājumu grupā ir iekļauti gados jaunu lauksaimnieku atbalsta maksājums, izmaksu un zaudējumu kompensācijas.

7.6. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %

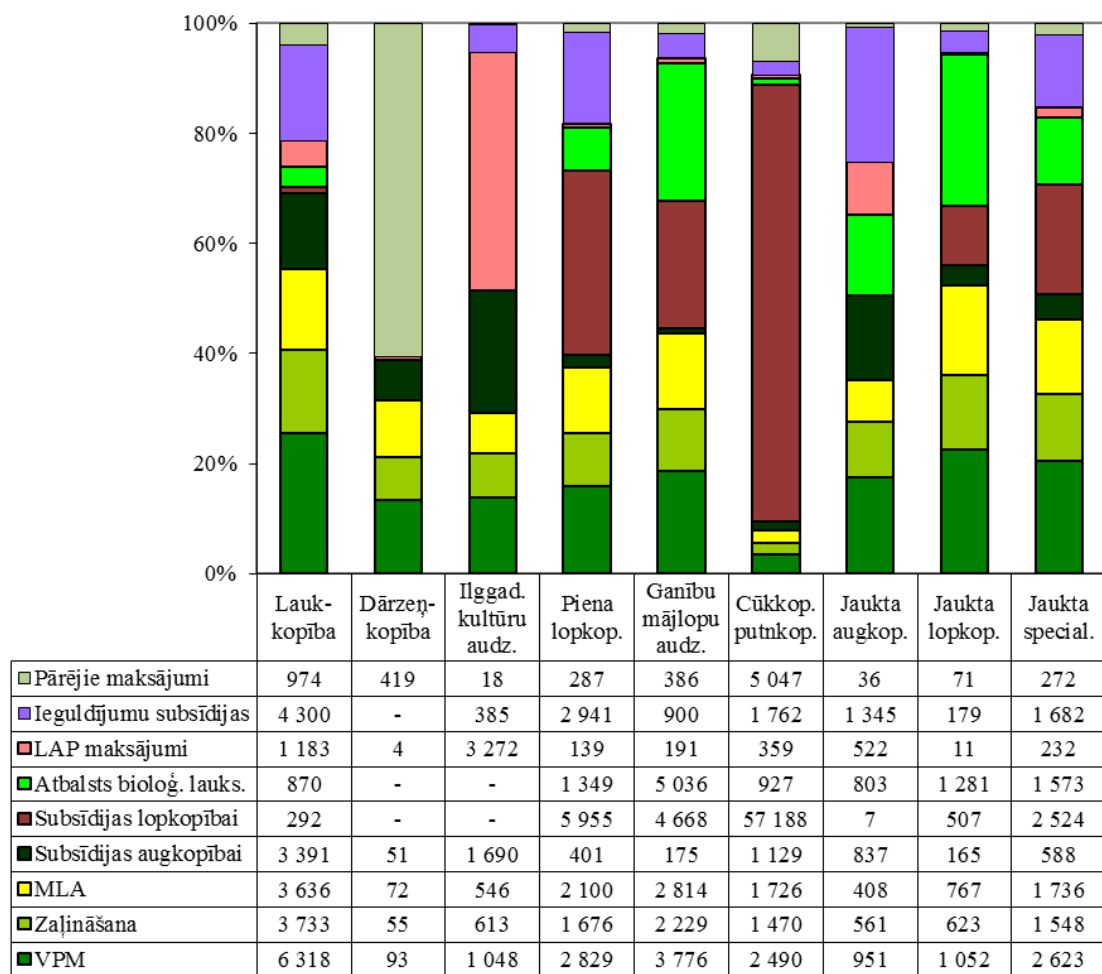
Avots: SUDAT

Atbalsta maksājumu struktūrā vidēji saimniecībās vislielākais īpatsvars – 20 % ir vienotajam platību maksājumam (VPM) un atbalsta maksājumiem lopkopībai, kur dominē atbalsts „ciltsgrāmatas veidošanai un produktivitātes datu izvērtēšanai”. Tālāk seko ieguldījuma subsīdijas - 14 %, kas ir lauku attīstības programmas (LAP) pasākuma „Lauku saimniecību modernizācija” ietvaros saņemtais atbalsts investīcijām, maksājumi par darbību mazāk labvēlīgos apvidos (MLA) - 13 %, zaļināšanas maksājums - 12%, atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības attīstībai - 9 % un atbalsts augkopībai – 7 %.

VPM kopā ar zaļināšanas maksājumu vislielākais īpatsvars ir vismazāko saimniecību grupā līdz 15 tūkst. eiro - 38 %, bet vismazākais - 26 % lielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro. Arī atbalsta bioloģiskajai lauksaimniecībai vislielākais īpatsvars 22 % un MLA vislielākais īpatsvars 17 % ir mazāko saimniecību grupā līdz 15 tūkst. eiro, bet tas samazinās, pieaugot saimniecību ekonomiskajam lielumam.

Pilnīgi pretēja tendence ir ieguldījumu atbalstam: vislielākais īpatsvars ir saimniecību grupā no 100 līdz 500 tūkst. eiro - 22 %, kas sarūk, samazinoties saimniecību ekonomiskajam lielumam. Saimniecību grupas no 25 līdz 50 tūkst. eiro saņemtā atbalsta struktūra atbilst vidējai saimniecībai valstī.

Atbalsta maksājumu struktūra apstiprina saimniecību atbilstību to izvēlētajam specializācijas virzienam (7.7. attēls).

7.7. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2015. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %

Avots: SUDAT

Vislielākais kopējais atbalsta apjoms, ieskaitot ieguldījumu subsīdijas, ir cūkkopības un putnkopības saimniecībās - 72 097 eiro, tad seko ganību mājlopu audzēšanas saimniecības ar 20 176 eiro, bet vismazākais kopējais atbalsts ir dārzenkopības specializācijas saimniecībās – 693 eiro.

SUDAT izlasē esošās dārzenkopības saimniecības 2015. gadā nav vispār saņēmušas subsīdijas ieguldījumiem. Vislielākās ieguldījumu subsīdijas vidēji uz saimniecību ir laukkopības saimniecībās – 4 300 eiro. Šo saimniecību grupā ir daudz pēc ekonomiskā lieluma lielu saimniecību, kas veic arī apjomīgas investīcijas.

Cūkkopības un putnkopības saimniecībās liela summa - vidēji uz saimniecību 57 188 eiro, ir subsīdijām lopkopībai, kur lielāko daļu atbalsta veido atbalsts par sīvēmātēm „ciltsgrāmatas veidošanai un produktivitātes datu izvērtēšanai”.

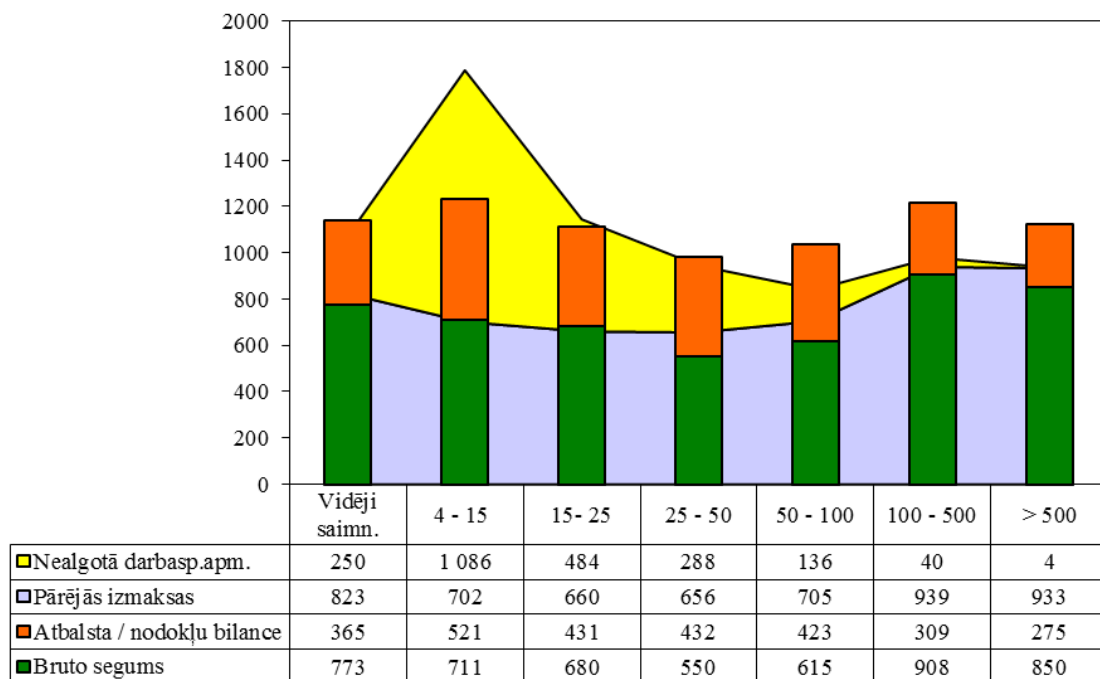
Cūkkopības un putnkopības saimniecībās liels īpatsvars un liela summa vidēji uz saimniecību 5 047 eiro ir pārējiem atbalsta maksājumiem, kur lielākā daļa ir atbalsts kredītprocenu dzēšanai. Ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās liels atbalsts - vidēji uz saimniecību 5 036 eiro, ir atbalsts bioloģiskai lauksaimniecībai.

7.3. Valsts atbalsta nozīme saimniecību ienākumu veidošanā

Bieži izmantots rādītājs ekonomiskajā analīzē ir bruto segums. Lai uzņēmums strādātu ar peļņu, bruto segumam ir jābūt lielākam par pastāvīgo¹, pieskaitāmo izmaksu un nolietojuma summu, ko turpmāk kopā sauksim par pārējām izmaksām, atšķirībā no specifiskajām ražošanas nozaru izmaksām, kas iekļautas bruto seguma aprēķinā.

Nemot vērā, ka liela daļa lauksaimnieciskās produkcijas ražotāju ir individuālās saimniecības, kur parasti ģimenes darbaspēkam gada laikā alga netiek maksāta (reizēm tiek veikti sociālā nodokļa maksājumi, dažreiz maksāta arī alga, bet parasti tam nav tieša sakara ar ieguldīto darba apjomu saimniecībā), bet ģimenes rīcībā paliek peļņa (vai no citiem avotiem jāsedz zaudējumi), ir nepieciešams ienākumu novērtējumā iekļaut izmaksas arī nealgotajam darbaspēkam.

Saimniecību ienākumus nosaka, aprēķinot kopējo bruto segumu (apakšējais stabiņš) un saņemto ES un valsts atbalstu (bez ieguldījuma subsīdijām), kas veido stabiņa augšējo daļu (7.8. un 7.9. attēls). Laukumi attēlo bruto seguma aprēķinā neiekļautās izmaksas: pārējās ražošanas izmaksas un pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam. Saimniecībās īpaši svarīgi ir nosegt pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam, kas ir samaksa zemniekam par ieguldīto darbu. Lai varētu grafiski attēlot un salīdzināt rezultātus dažāda lieluma saimniecībās, rādītāji ir attiecināti uz ekonomisko lielumu tūkstošos eiro.

**7.8. att. Saimniecību ienākumu veidošanās ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro)
2015. gadā, eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro**

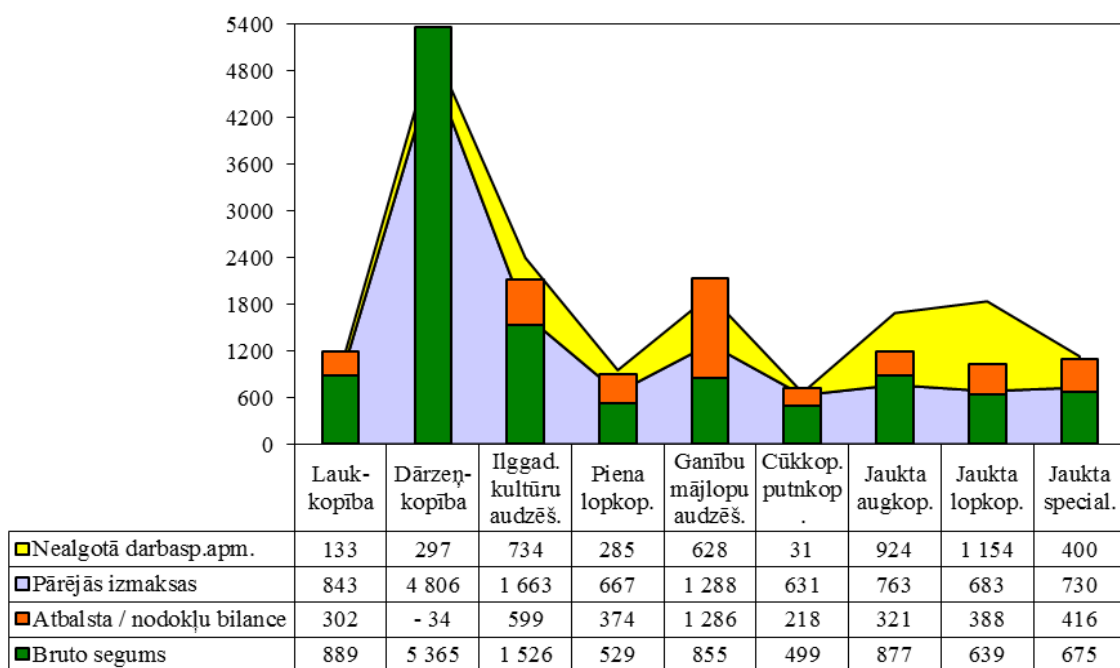
Avots: SUDAT

¹ Pēc ES metodikas, pastāvīgajās izmaksās tiek iekļautas arī darbaspēka un mašīnizmaksas, jo tās ir grūti attiecināt uz katru ražošanas nozari, lai gan arī šīs izmaksas mainās atkarībā no ražošanas apjoma nozarē.

Nevienā saimniecību grupā bruto segums bez atbalsta maksājumiem nenosedz visas ražošanas izmaksas, ieskaitot izmaksas nealgotajam darbaspēkam (7.8. attēls). Bruto segums kopā ar atbalsta maksājumiem nosedz ražošanas izmaksas un izmaksas nealgotajam darbaspēkam vidēji saimniecībās, kā arī grupās virs 25 tūkst. eiro. Vidēji uz saimniecību vērojama neliela peļņa, kas nepārsniedz 65 eiro. Vislielākā peļņa veidojas saimniecību grupā no 100 līdz 500 tūkst. eiro - 238 eiro uz saimniecību.

Mazāko saimniecību grupās līdz 25 tūkst. eiro bruto segums nosedz visas ražošanas izmaksas, saimniecību grupā no 15 līdz 25 tūkst. eiro nedaudz pietrūkst, lai bruto segums kopā ar atbalsta maksājumiem nosegtu arī nealgotā darbaspēka izmaksas.

Ienākumu veidošanās atbilstoši specializācijas virzieniem redzama 7.9. attēlā. Tikai dārzenkopības saimniecībās bruto segums nosedz grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas un pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam, un pat bez atbalsta (atbalsta un nodokļu balance ir negatīva) vidēji peļņa uz saimniecību ir 228 eiro. Dārzenkopības saimniecībās vidēji ir vislielākais bruto segums 5 365 eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro, un gan bruto segums, gan izmaksas ir vismaz 3 reizes lielākas nekā citu specializāciju saimniecībām.

7.9. att. Saimniecību ienākumu veidošanās 2015. gadā pēc specializācijas virziena, eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro

Avots: SUDAT

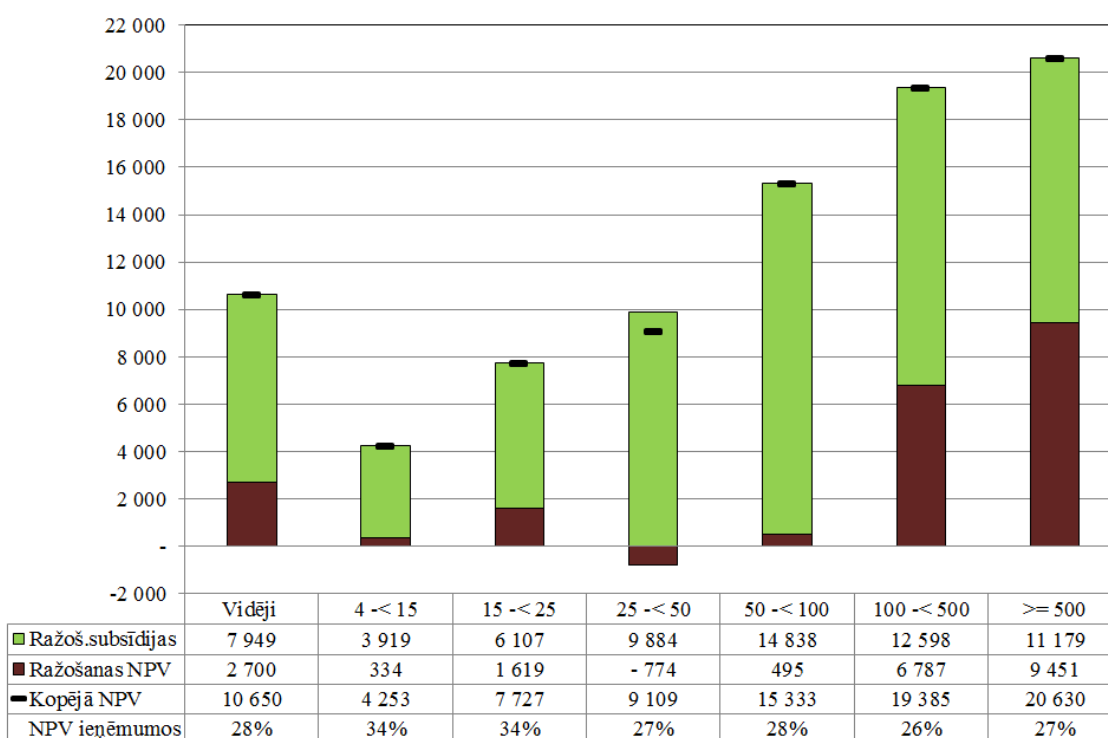
Laukkopības un jauktas augkopības saimniecībās bruto segums nosedz ražošanas izmaksas, bet nenosedz izmaksas nealgotajam darbaspēkam. Laukkopības un jauktas augkopības saimniecībās bruto seguma un ražošanas izmaksu, kā arī atbalsta lielums vidēji uz saimniecību ir līdzīgs, bet jauktas augkopības saimniecībās ir ievērojamas izmaksas nealgotajam darbaspēkam, tāpēc tajās ir lieli zaudējumi, bet augkopības saimniecībās kopā ar atbalstu ir peļņa. Kopā ar atbalsta maksājumiem peļņa veidojas arī ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās un cūkkopības un putnkopības saimniecībās. Cūkkopības un putnkopības saimniecībās vidēji ir vismazākais bruto segums uz ekonomisko lielumu '000 eiro (499 eiro) un arī grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas ir

viszemākās (631 eiro). Lai gan vidēji jauktas lopkopības saimniecībās grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas ir zemas, lielo nealgotā darbaspēka izmaksu dēļ, tām ir vislielākie zaudējumi.

8. Saimniecību neto pievienotā vērtība

Svarīgs saimnieciskās darbības rādītājs ir neto pievienotā vērtība NPV, kas raksturo jaunradīto vērtību uzņēmumā, izlietojot ražošanas resursus. NPV veidojas no saražotās produkcijas un ražošanas atbalsta summas, atņemot specifiskās un pieskaitāmās izmaksas, pamatlīdzekļu nolietojumu un ražošanas nodokļus. NPV ir vienīgais pieejamo līdzekļu avots saimniecībās ieguldītā darba apmaksai, nomas un procentu maksājumiem, un iespējamai peļņai. Salīdzināt un novērtēt dažāda lieluma saimniecību pievienoto vērtību absolūtos skaitļos nav mērķtiecīgi - lielākai saimniecībai tā noteikti būs lielāka, bet, attiecinot NPV pret kādu citu rādītāju, piemēram, darbaspēka ieguldījumu, iegūstam savstarpēji salīdzināmus rādītājus. Šajā gadījumā neto pievienotā vērtība ir attiecināta pret kopējo ieguldīto darbaspēku, izteiktu nosacītajās darbaspēka vienībās LDV. Attiecinot NPV uz pārskata gada ieņēmumiem, varam novērtēt jaunradītās vērtības daļu ieņēmumos.

2015. gadā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību strauji pieaug līdz ar saimniecību ekonomisko lielumu no 4 253 eiro vismazāko saimniecību grupā līdz 20 630 eiro vislielāko saimniecību grupā (8.1. attēls).

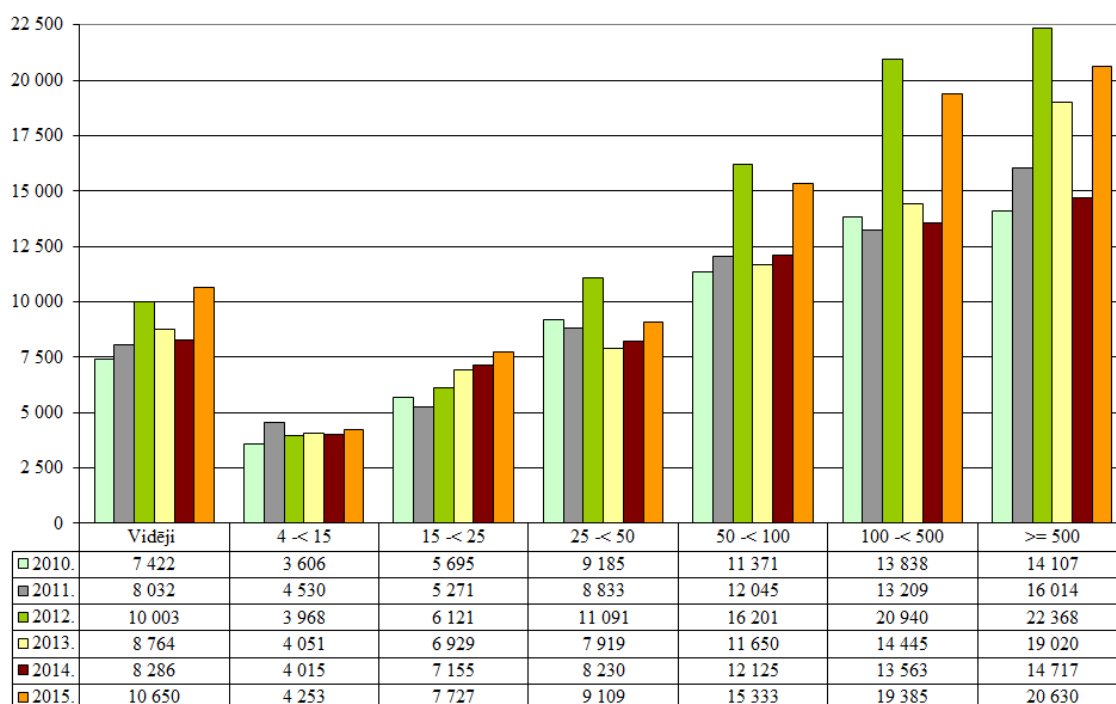
8.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %

Avots: SUDAT

Saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu no 25 līdz 50 tūkst. eiro ražošanas pievienotā vērtība ir negatīva, pārējās saimniecību grupās tā ir pozitīva. Visaugstākais ar ražošanu saistītā atbalsta līmenis uz darbaspēka vienību – 14 838 eiro - jau tradicionāli ir

saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu no 50 līdz 100 tūkst. eiro. Saimniecību grupās virs 100 tūkst. eiro tas ir par 15 - 25 % zemāks, toties šajās saimniecībās ir ievērojami augstāka ražošanas pievienotā vērtība, kas sastāda 44 % no neto pievienotās vērtības vislielāko saimniecību grupā. Neto pievienotā vērtība saimniecību ieņēmumos vidēji ir 28 %, mazo saimniecību grupās līdz 25 tūkst. eiro tā ir 34 %, pārējās saimniecību grupās tā svārstās 26 līdz 28 % robežās.

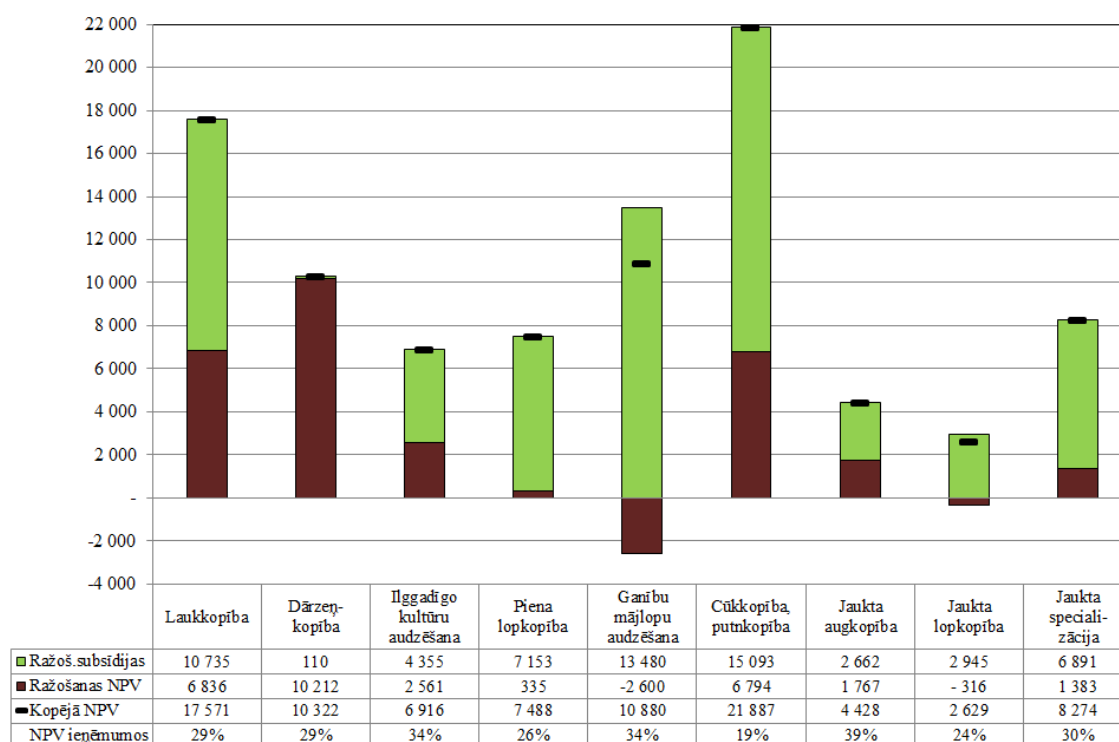
8.2. attēlā ir parādītas NPV pārmaiņas laika periodā no 2010. līdz 2015. gadam: 2010. gads ir zemākais punkts gandrīz visās saimniecību grupās, turpmākajos gados NPV būtiski pieaug, sasniedzot augstāko līmeni 2012. gadā, izņemot vismazākās saimniecības, kurās 2011. gads bijis veiksmīgāks. Saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu no 15 līdz 25 tūkst. eiro visā periodā ir vērojams neliels NPV pieaugums, bet pārējās saimniecību grupās pēc 2 gadu straujā NPV krituma 2015. gadā vērojams straujš NPV palielinājums, tomēr nesasniedz augsto 2012. gada līmeni.

8.2. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro) 2010.-2015. gadā, eiro

Avots: SUDAT

Saimniecību NPV uz darbaspēka vienību atbilstoši specializācijas virzieniem visaugstākā 2015. gadā ir cūkkopības un putnkopības saimniecībās (21 887 eiro), virs vidējā līmeņa (10 650 eiro) tā ir arī laukkopības (17 571 eiro) un ganību mājlopu audzēšanas (10 880 eiro) specializācijas saimniecībās, dārzenkopības saimniecībās (10 322 eiro) NPV ir nedaudz zem vidējā līmeņa, bet pārējo specializāciju saimniecībās NPV uz darbaspēka vienību ir ievērojami zemāka (8.3. attēls). Vismazākā NPV uz darbaspēka vienību jau tradicionāli ir jauktas lopkopības specializācijas saimniecībās (4 428 eiro).

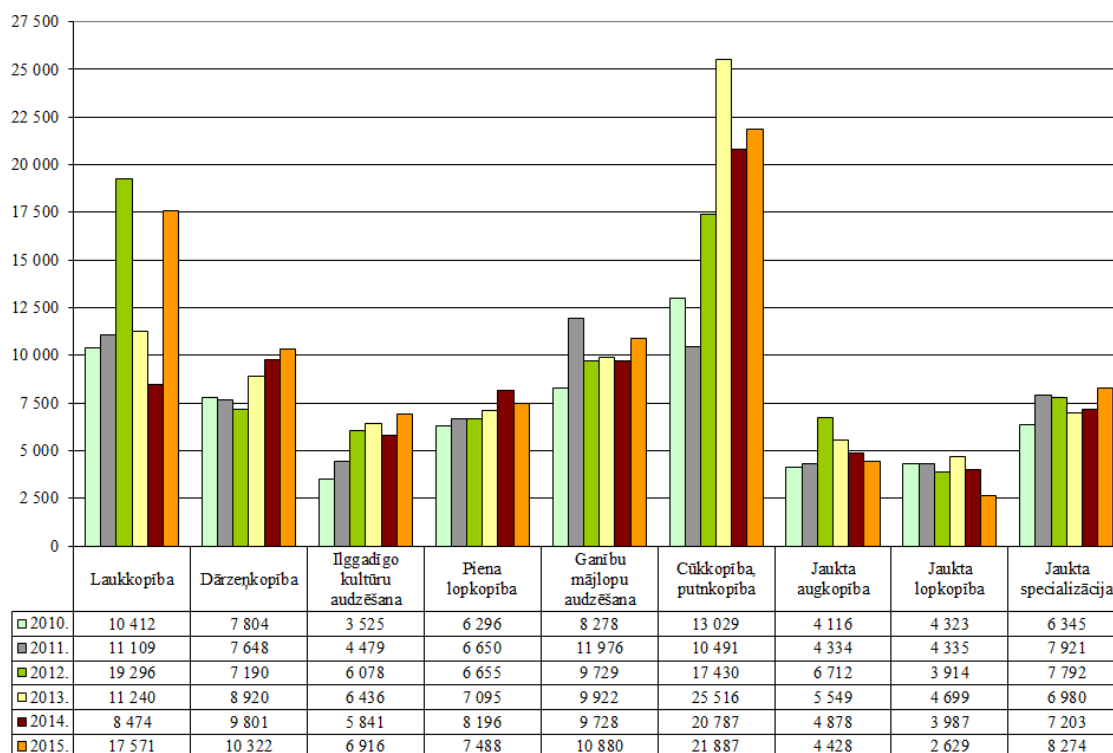
8.3. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2015. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %

Avots: SUDAT

Jāatzīmē, ka 2015. gadā negatīva ražošanas NPV joprojām ir ganību mājlopu audzēšanas un jauktas lopkopības saimniecībās, pārējo specializāciju saimniecībās tā ir pozitīva, bet visaugstākā – dārzenkopības (10 212 eiro) un cūkkopības un putnkopības specializācijas (6 794 eiro) saimniecībās. Valsts un ES atbalsta līmenis dažādu specializāciju saimniecībās ir atšķirīgs: dārzenkopības specializācijas saimniecībās 1,1 %, bet ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecībās vienīgi atbalsts veido kopējo pievienoto vērtību, turklāt šai saimniecību grupai tā ir trešā augstākā aiz cūkkopības un putnkopības, un laukkopības saimniecībām.

Visaugstākais NPV īpatsvars ieņēmumos ir jauktas augkopības specializācijas saimniecībās - 39 %, bet viszemākais – cūkkopības un putnkopības specializācijas saimniecībās – 19 %.

Analizējot NPV pārmaiņas laikā kopš 2010. gada saimniecībās pēc specializācijas virziena, redzam, ka tendences saimniecību grupās ir atšķirīgas (8.4. attēls). Pēc milzīga krituma 2014. gadā, laukkopības saimniecībās 2015. gadā NPV ir dubultojusies, toties jauktas augkopības un jauktas lopkopības specializācijas saimniecībās joprojām vērojams NPV samazinājums. Dārzenkopības un ilggadīgo kultūru audzēšanas saimniecībās ir vērojams neliels pieaugums ik gadu, arī piena lopkopības saimniecībās līdz 2014. gadam bija līdzīga tendence, bet 2015. gadā NPV ir samazinājusies, pārējās saimniecību specializāciju grupās NPV 2015. gadā ir pieaugusi, tomēr, nerasniedzot iepriekšējo gadu augstākos līmeņus.

8.4. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, atbilstoši specializācijas virzieniem 2010.-2015. gadā, eiro

Avots: SUDAT

9. Saimniecību maksātspēja

Maksātspēja ir saimniecību spēja segt īstermiņa un ilgtermiņa saistības, ko tās uzņēmušās, lai varētu turpināt vai paplašināt savu biznesu. Saistību īpatsvars bilancē 2015. gadā vidēji saimniecībās ir 31,7 %, no tām īstermiņa saistības ir 10,4 % (9.1. tabula).

9.1. tabula. Saistību īpatsvars bilancē un likviditātes koeficienti ekonomiskā lieluma grupās

Lieluma grupa '000 eiro Saistības	Gads	Vidēji saimn.	4-15	15-25	25-50	50-100	100-500	500 un vairāk
Kopā saistības,%	2015.	31,7	6,1	16,4	20,8	25,9	35,9	47,0
	2014.	31,4	6,8	18,9	19,3	24,3	34,8	47,8
Īstermiņa saistības,%	2015.	10,4	2,3	6,7	6,6	9,1	12,8	14,1
	2014.	9,8	2,3	7,4	5,5	7,9	12,9	13,2
Likviditātes koeficients	2015.	2,4	9,5	4,5	4,5	3,4	2,1	1,6
	2014.	2,7	11,5	3,9	5,6	3,9	2,2	1,7

Avots: SUDAT

Vismazākajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 15 000 eiro saistības ir tikai 6,1 %, bet īstermiņa saistības 2,3 % no bilances vērtības. Saistību īpatsvars pieaug līdz

ar ekonomisko lielumu, un vislielāko saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu virs 500 tūkst. eiro kopējās saistības sasniedz 47,0 % no bilances vērtības, bet īstermiņa saistības – 14,1 %. Salīdzinot ar 2014. gadu, saistību īpatsvars bilanci vidēji ir palielinājies par 0,3 procentpunktiem, bet īstermiņa saistību īpatsvars par 0,6 procentpunktiem, likviditāte 2015. gadā samazinājusies par 0,3.

Likviditātes koeficients ir rādītājs, kas raksturo saimniecību maksātspēju - vai apgrozāmo līdzekļu daudzums ir pietiekošs īstermiņa saistību segšanai. Likviditātes rādītāji liecina, ka saimniecībām nevajadzētu būt problēmām ar aizņēmumu atmaksu. Vismazākajās saimniecībās likviditātes rādītāji tradicionāli ir ļoti augsti, tomēr tas neliecina par šo saimniecību labo finansiālo stāvokli, bet drīzāk gan par problēmām piesaistīt finansiālos līdzekļus no ārienes.

Analizējot rādītājus pēc specializācijas virziena, 2015. gadā lielākais saistību īpatsvars bilanci ir cūkkopības un putnkopības – 48,6 %, īstermiņa – 15,1 % un dārzenkopības specializācijas saimniecībās - 41,2 %, īstermiņa – 15,0 % (9.2. tabula). Salīdzinot ar 2014. gadu, saistību īpatsvars bilanci visstraujāk ir palielinājies jauktas lopkopības specializācijas saimniecībās – par 2,8 procentpunktiem, tomēr joprojām, saglabājot viszemāko līmeni – 6,4 % un īstermiņa saistības – 1,0 %. Dārzenkopības specializācijas saimniecībās vērojams otrs straujākais saistību īpatsvara palielinājums – par 6,2 procentpunktiem, tomēr īstermiņa saistību īpatsvars šīs specializācijas saimniecībām ir samazinājies par 2,1 procentpunktu. Vislielākais samazinājums ir jauktas augkopības specializācijas saimniecībās – par 2,7 procentpunktiem. Vislielākais likviditātes koeficienta palielinājums 2015. gadā ir jauktas augkopības specializācijas saimniecībās, kur tas, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir pieaudzis vairāk nekā 2,5 reizes. Vismazākais likviditātes koeficients ir cūkkopības un putnkopības – 1,2 un dārzenkopības specializācijas saimniecībās - 1,3.

9.2. tabula. Saistību īpatsvars bilanci un likviditātes koeficienti, atbilstoši specializācijas virzieniem

Specializācija Saistības	Gads	Lauk- kopība	Dārzen- kopība	Ilggad. kultūras	Piena lopkop.	Ganāmie mājlopi	Cūkkop., putnkop.	Jaukta augkop.	Jaukta lopkop.	Jaukta specializ.
Kopā saistības,%	2015.	37,1	41,2	28,0	25,7	22,0	48,6	8,9	6,4	21,2
	2014.	37,9	35,0	25,4	26,6	21,4	47,3	11,6	3,6	18,8
Īstermiņa saistības,%	2015.	13,3	15,0	11,3	7,5	6,1	15,1	1,2	1,0	5,7
	2014.	11,6	17,1	9,4	7,2	6,2	13,3	3,4	1,4	5,1
Likviditātes koeficients	2015.	2,1	1,3	2,7	3,3	4,4	1,2	19,1	16,5	4,6
	2014.	2,4	1,2	3,1	3,6	4,5	1,9	7,5	20,5	5,4

Avots: SUDAT

10. Saimniecību ieguldījumi

Kaut arī saistību īpatsvars bilanci vidēji saimniecībās ir nedaudz samazinājies, salīdzinot ar 2014. gadu, neto ieguldījumu vērtība² 2015. gadā ir palielinājusies (10.1. tabula). Vidēji saimniecībās 2015. gadā neto ieguldījuma vērtība ir 7 784 eiro, kas ir lielāka nekā iepriekšējā gadā, tomēr tikai ekonomiskā lieluma grupā no 50 līdz 100

² Iegādātie pamatlīdzekļi mīnus pārskata gadā aprēķinātais nolietojums

tūkst. eiro tā pārsniedz 2012. gada līmeni. Joprojām negatīvs šis rādītājs ir ekonomiskā lieluma ir grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro – šis saimniecības pat nenodrošina pamatlīdzekļu uzturēšanu pašreizējā līmenī.

10.1. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2010.-2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro

Liel.grupa '000 eiro Rādītājs	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Ieguldījumi 2015	16 622	1 324	5 476	12 961	34 751	113 548	568 535
Nolietojums 2015	8 839	1 523	2 935	6 804	16 266	57 819	280 494
Neto ieguldījumi 2015	7 784	-200	2 541	6 157	18 485	55 729	288 041
Neto ieguldījumi 2014	4 430	-259	80	-338	5 979	34 237	269 994
Neto ieguldījumi 2013	9 189	526	-189	2 534	7 220	66 570	523 379
Neto ieguldījumi 2012	10 997	494	1 625	7 708	15 035	83 801	830 039
Neto ieguldījumi 2011	7 395	-132	1 162	5 326	12 615	66 861	508 900
Neto ieguldījumi 2010	225	-1 488	-306	-1 036	-780	19 916	80 600

Avots: SUDAT

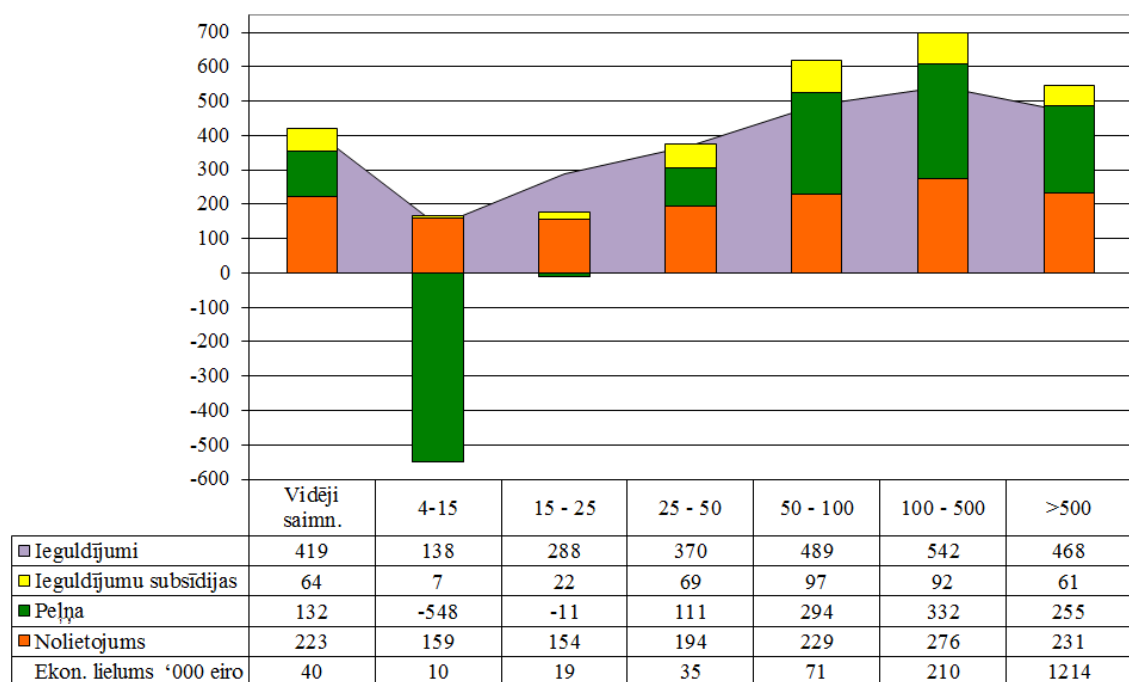
Saimniecību ieguldījumi palielinās līdz ar ekonomisko lielumu, un visās saimniecību grupās vērojams neto ieguldījumu pieaugums salīdzinājumā ar 2014. gadu.

Ieguldījumiem var būt vairāki finansēšanas avoti:

- aprēķinātais nolietojums, kura reinvestēšana nodrošina pamatlīdzekļu uzturēšanu iepriekšējā līmenī,
- ieguldījumu subsīdijas,
- peļņa, par kuras izlietojumu lemj īpašnieks,
- no ārienes piesaistītais kapitāls.

Šajā nodaļā analizēsim tikai saimniecību pašu līdzekļus. Nepieciešams uzsvērt, ka ieguldījumus un to finansēšanas avotus nevar vērtēt katrā konkrētā saimniecībā, bet gan izmantot tikai visa sektora vērtējumam, jo visi šie procesi nenorit vienlaikus: lielāks nolietojums ir saimniecībās, kas investīcijas jau veikušas un kurām papildu ieguldījumi varbūt pat nav vajadzīgi, vai arī tie lielo parādsaistību dēļ nav iespējami.

Lai varētu grafiski attēlot un salīdzināt dažāda lieluma saimniecības, dati ir attiecināti uz saimniecību ekonomisko lielumu. 2015. gadā saimniecību grupās pēc ekonomiskā lieluma pašu līdzekļi tiek pārsniegti mazāko saimniecību grupās līdz 25 tūkst. eiro, lielākajās saimniecībās pašu līdzekļi ir pietiekami vai pārsniedz ieguldījumus (10.1. attēls).

10.1. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2015. gadā ekonomiskā lieluma grupās uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro³

Avots: SUDAT

Vislielākās investīcijas ir grupā no 100 līdz 500 tūkst. eiro, bet vismazākie ieguldījumi 2015. gadā ir grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro, turklāt šīm saimniecībām ir arī ievērojami zaudējumi.

Analizējot pēc specializācijas virziena, 2015. gads saimniecībās ir bijis atšķirīgs - negatīva neto ieguldījumu vērtība ir tikai jauktas lopkopības specializācijas saimniecībās, savukārt laukkopības, dārzenkopības, ganību mājlopu, cūkkopības un putnkopības, jauktas augkopības, kā arī jauktas specializācijas saimniecībās ir būtisks ieguldījumu kāpums, pārējās grupās ieguldījumi ir samazinājušies (10.2. tabula).

Vislielākā neto ieguldījumu vērtība 2015. gadā ir cūkkopības un putnkopības specializācijas saimniecībās - palielinājums par 75 % salīdzinājumā ar 2014. gadu, tomēr 2,6 reizes mazāki nekā 2012. gadā. Jāatzīmē gan, ka saimniecības izlasē mainās, un tas var ietekmēt gada rezultātus.

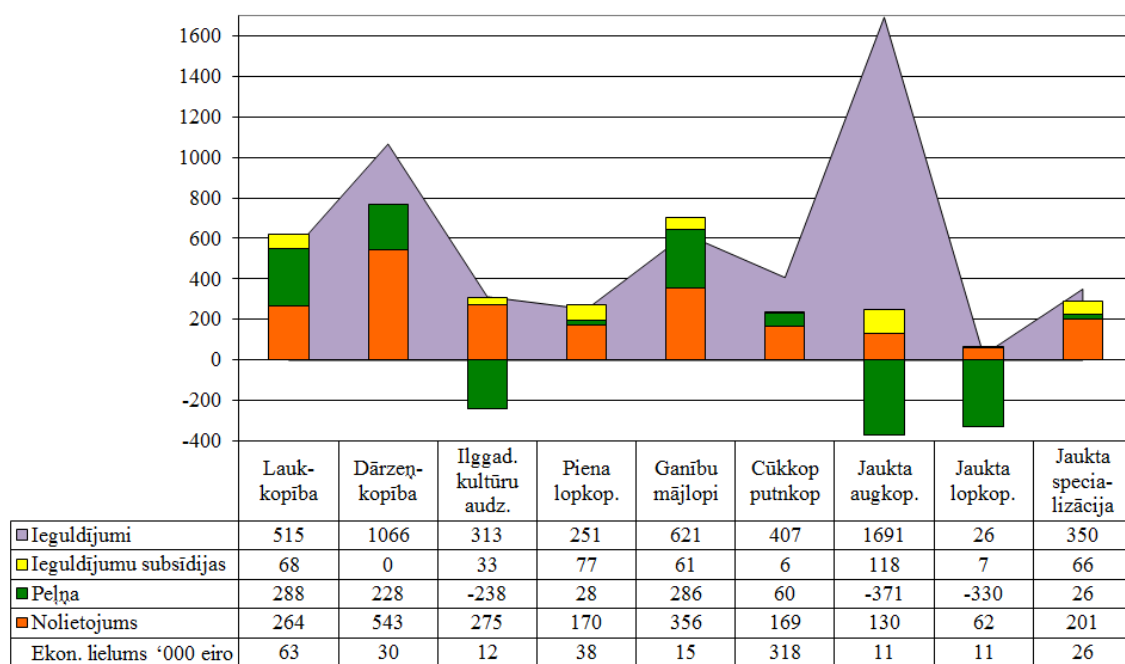
³ Grafiski attēlojamu rādītāju iegūšanai visi pamatrādītāji ir izdalīti ar ekonomisko lielumu 1 000 eiro, kas dots datu tabulas pēdējā rindā

10.2. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2010.-2015. gadā pēc specializācijas virziena, eiro

	Lauk- kopība	Dārzen- kopība	Ilggad. kult. audz.	Piena lopkop.	Ganību mājlopi	Cūkkop., putnkop.	Jaukta augkop.	Jaukta lopkop.	Jaukta specializ.
Ieguldījumi 2015	32 630	31 755	3 602	9 535	9 086	129 555	19 213	277	8 976
Nolietojums 2015	16 738	16 177	3 169	6 452	5 211	53 806	1 475	1 600	5 139
Neto ieguld. 2015	15 892	15 578	433	3 083	3 876	75 749	17 739	-1 323	3 837
Neto ieguld. 2014	8 803	-3 675	6 223	5 306	-1 519	45 267	-701	84	1 242
Neto ieguld. 2013	18 334	-9 108	2 413	4 454	3 470	87 353	1 665	18 334	-9 108
Neto ieguld. 2012	18 319	28 724	-460	4 949	5 804	198 458	1 098	18 319	28 724
Neto ieguld. 2011	10 741	15 452	2 143	4 478	5 667	80 589	3 371	10 741	15 452
Neto ieguld. 2010	1 500	-1 897	-2 786	-522	-1 944	8 907	1 497	1 500	-1 897

Avots: SUDAT

Analizējot ieguldījumus un pašu līdzekļus to finansēšanai pēc saimniecību specializācijas virziena, redzam, ka pašu līdzekļi netiek pārsniegti tikai laukkopības, ilggadīgo kultūru, piena lopkopības un ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecībās (10.2. attēls). Pārējo specializāciju saimniecībās ieguldījumi ievērojami pārsniedz pašu līdzekļus, un visvairāk tie tiek pārsniegti jauktas augkopības specializācijas saimniecībās. Visu specializāciju saimniecības investē vairāk nekā pārskata gada nolietojums, ieguldījumu subsīdijas sastāda nelielu daļu no finansējuma.

10.2. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2015. gadā pēc specializācijas virziena uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro⁴

Avots: SUDAT

⁴ Grafiski attēlojamu rādītāju iegūšanai visi pamatrādītāji ir izdalīti ar ekonomisko lielumu 1 000 eiro, kas dots datu tabulas pēdējā rindā

II nodaļa. Baltijas valstu lauku saimniecību darbības rādītāju salīdzinošā analīze

Šajā nodaļā veiktā salīdzinošā analīze tiek balstīta uz Baltijas valstu nacionālo FADN aģentūru: Latvijas Agroresursu un ekonomikas institūta, Lietuvas Agrārās ekonomikas institūta un Igaunijas Lauku ekonomikas pētniecības centra apkopotiem datiem. Ja nav īpaši atrunāts, Lietuvas lauku saimniecību darbības rezultātu analīzē izmantoti tikai zemnieku saimniecību dati.

1. Baltijas valstu lauksaimniecības sektora un FADN izlases kopas raksturojums

Visās ES dalībvalstīs un Eiropas Ekonomiskās zonas valstīs reizi 3 gados notiek lauksaimniecības struktūras aptauja vai skaitīšana. Tās mērķis ir nodrošināt sabiedrību ar kvalitatīvu un starptautiski salīdzināmu statistisko informāciju par lauku saimniecību struktūru, ko izmanto lauksaimniecības nozares attīstības tendenču izvērtēšanai, kā arī lauksaimniecības politikas plānošanā un novērtēšanā.

Apsekojamā vienība ir lauku saimniecība – tehniski un ekonomiski atsevišķa vienība ar vienotu vadību, kas ražo lauksaimniecības produktus vai uztur zemi labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Saimniecībā var arī ražot nelauksaimnieciskus produktus un sniegt nelauksaimnieciskus pakalpojumus.

Visās trijās Baltijas valstīs ir noteikts vienāds ekonomiskā lieluma sliekšnis 4 000 eiro. Pēc 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptauju datiem Latvijā bija 81,8 tūkstoši ekonomiski aktīvu lauku saimniecību, no tām virs ekonomiskā lieluma sliekšņa 23,8 tūkstoši saimniecību, Igaunijā – 19,2 tūkstoši ekonomiski aktīvu saimniecību, no tām virs ekonomiskā lieluma sliekšņa 7,6 tūkstoši saimniecību un Lietuvā – 169,8 tūkstoši ekonomiski aktīvu saimniecību, bet virs ekonomiskā lieluma sliekšņa 61,7 tūkstoši saimniecību (1.1., 1.2. un 1.3. tabula). Latvijas izlases kopas saimniecību sadalījums 2015. gadā ir dots I nodaļas 1.1. tabulā, bet Igaunijas un Lietuvas – šīs nodaļas 1.4. un 1.5. tabulā. Vidējais izlases saimniecību ekonomiskais lielums Latvijā ir 39 650 eiro, Igaunijā – 82 513 eiro, bet Lietuvā vidējais ģimenes saimniecību ekonomiskais lielums – 23 204 eiro.

1.1. tabula. Latvijas 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Kods	Ekonomiskais lielums '000 eiro un klase Specializācijas virziens	3 4 - 8	4 8 - 15	5 15 - 25	6 25 - 50	7 50 - 100	8 100– 250	9 250 - 500	10 500 - 750	11 750–1 000	12 1000-1500	13 1500-3000	14 > 3000	Kopā
15	Graudaugi, eļļas un proteīnaugi	907	689	474	616	482	434	189	64	17	18	9	1	3 900
16	Laukkopība, pārējā	1 552	492	201	138	68	38	13	4	0	0			2 506
21	Dārzeni, slēgtas platības	9	2	2	3		2	2						20
22	Dārzeni, laukā	51	65	71	27	15	7	4	2		1			243
23	Dārzeni, pārējie	4	5	3	4	3	1							20
36	Augļi, ogas	100	43	25	9	1	2							180
45	Piena lopkopība	2 595	1 730	1 252	1 072	550	294	59	21	6	10	3	1	7 593
46	Gaļas liellopi	146	132	66	51	14	4							413
47	Piena un gaļas liellopi	199	133	73	45	13	5							468
48	Aitas, kazas, pārējie ganību mājlopi	266	148	74	37	10	1							536
51	Cūkas	34	5	6	7	2	7	7	5	1	3	8	6	91
52	Putni	9			1	1	2	1	1		1		3	19
53	Dažādi graudēdāji	66	47	23	12	7		1						156
61	Jaukta augkopība	225	124	98	30	13	12	7						509
73	Jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	741	256	101	47	10	5			1				1 161
74	Jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji	71	38	17	8	2								136
83	Jaukta augkopība, lopkopība	2 428	835	290	195	113	69	25	14	11	10	2		3 992
84	Jaukta	1 015	495	194	105	30	6	2		1	1	1		1 850
	Kopā	10 418	5 239	2 970	2 407	1 334	889	310	111	37	44	23	11	23 793

1.2. tabula. Igaunijas 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Kods	Ekonomiskais lielums '000 eiro un klase Specializācijas virziens	3 4 - 8	4 8 - 15	5 15 - 25	6 25 - 50	7 50 - 100	8 100 - 250	9 250 - 500	10 500 - 750	11 750 - 1 000	12 1000-1500	13 1500-3000	14 > 3000	Kopā
15	Graudaugi, eļļas un proteīnaugi	307	253	207	272	298	230	72	15	5	2	2		1 663
16	Laukkopība, pārējā	343	268	154	129	87	46	8	4	1		2		1 042
21	Dārzeni, slēgtas platības	16	15	7	19	4	2	1						64
22	Dārzeni, laukā	59	51	18	10	6	6	1						151
23	Dārzeni, pārējie		21	8	9	7	5	5				2		57
36	Augļi, ogas	36	19	11	9	6	2	1						84
38	Dažādas ilggadīgās kultūras					1				1				2
45	Piena lopkopība	334	188	110	139	138	124	61	33	22	31	47	9	1 236
46	Gaļas liellopi	140	141	112	123	78	43	2						639
47	Piena un gaļas liellopi	93	129	97	85	38	31	4	2	1				480
48	Aitas, kazas, pārējie ganību mājlopi	298	246	133	70	28	17	3						795
51	Cūkas	12	4	3	3	4	5	6	6	3	7	8	2	63
52	Putni	6	3				1		1			1	1	13
53	Dažādi graudēdāji	23	12	1	1		1							38
61	Jaukta augkopība	68	53	33	13	5	2	1						175
73	Jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	95	25	13	8		1		1		1	2	1	147
74	Jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji	10	11	7	3				1				1	33
83	Jaukta augkopība, lopkopība	99	100	55	56	45	48	13	6	5	2	4		433
84	Jaukta	246	113	43	27	11	8	6	2	3	2	2		463
	Kopā	2 185	1 652	1 012	976	756	571	185	70	42	45	70	14	7 578

1.3. tabula. Lietuvas 2013. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Kods	Ekonomiskais lielums '000 eiro un klase Specializācijas virziens	3 4 - 8	4 8 - 15	5 15 - 25	6 25 - 50	7 50 - 100	8 100– 250	9 250 - 500	10 500 - 750	11 750–1 000	12 1000-1500	13 1500-3000	14 > 3000	Kopā
15	Graudaugi, eļļas un proteīnaugi	3 143	2 614	1 469	2 306	1 600	1 099	253	82	18	27	10	2	12 623
16	Laukkopība, pārējā	1 181	527	161	137	86	84	35	18	5	3	3		2 240
23	Dārzeni, pārējie	1 207	356	110	103	38	17	9	6	1	2	1	1	1 851
38	Dažādas ilggadīgās kultūras	53	50	41	33	12	8							197
45	Piena lopkopība	8 508	5 393	2 229	1 933	923	412	65	6	7	1	5	1	19 483
46	Gaļas liellopi	147	111	80	77	22	7							444
47	Piena un gaļas liellopi	641	246	119	82	10	9							1 107
48	Aitas, kazas, pārējie ganību mājlopi	113	78	22	7	4	1	1						226
51	Cūkas	108	66	2	10	6	8	4	2	4	2	11	7	230
52	Putni	29	2	2	1	22	25	1	3	1	4	6	6	102
53	Dažādi graudēdāji	166	51	3	1									221
61	Jaukta augkopība	1 403	602	165	91	34	27	6			2			2 330
73	Jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	3 760	1 288	210	77	11		1			1			5 348
74	Jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji	337	92	11	2	2					1			445
83	Jaukta augkopība, lopkopība	3 670	1 900	625	611	254	159	49	12	14	23	25	8	7 350
84	Jaukta	5 281	1 731	281	148	27	8	4	1	0	1	3		7 485
	Kopā	29 747	15 107	5 530	5 619	3 051	1 864	428	130	50	67	64	25	61 682

1.4. tabula. Igaunijas 2015. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Lieluma grupa '000 eiro Specializācijas virziens	Kodi	4 - 8	8 – 25	25 - 100	100 - 500	> 500	Kopā
Laukkopība	15, 16	13	44	71	74	12	214
Dārzenkopība	21, 22, 23	5	14	12	7	-	38
Ilggadīgo kultūru audzēšana	36, 38	2	6	5	2	-	15
Piena lopkopība	45	4	13	21	50	50	138
Ganību mājlopu audzēšana	46, 47, 48	20	53	46	12	1	132
Cūkkopība un putnkopība	51, 52, 53	2		4	4	12	22
Jaukta specializācija	61, 73, 74, 83, 84	17	30	19	21	15	102
Kopā		61	162	178	170	90	661

Avots: Igaunijas FADN dati

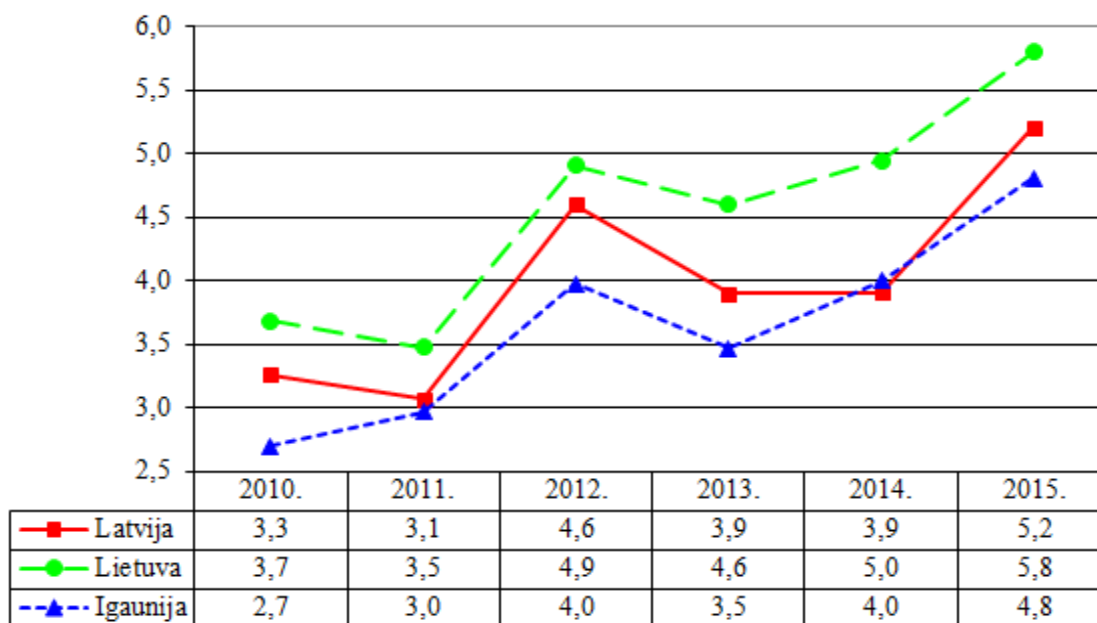
1.5. tabula. Lietuvas 2015. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Lieluma grupa '000 eiro Reģioni	Kodi	4 - 8	8 – 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 250	250 - 500	> 500	Kopā
Graudaugi un proteīnaugi	15	22	30	41	72	94	105	59	20	444
Laukkopība, jaukta augkopība	16, 61	16	7	13	24	15	24	8	8	115
Dārzenkopība, ilggadīgo kultūru audzēšana	23, 36	6	9	10	18	6	9	3	1	62
Piena lopkopība	45	31	41	38	69	69	55	19	3	325
Ganību mājlopu audzēšana, jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	46, 47, 48, 74	30	31	24	27	7	4	-	0	123
Cūkkopība un putnkopība, jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji	51, 52, 53, 74	7	1	1	-	4	2	1	1	17
Jaukta augkopība, lopkopība	83	17	26	17	30	24	30	21	1	166
Jaukta specializācija	84	26	10	7	6	3	-	1	0	53
Kopā		155	155	151	246	155	229	112	34	1305

Avots: Lietuvas FADN dati

2. Ražība

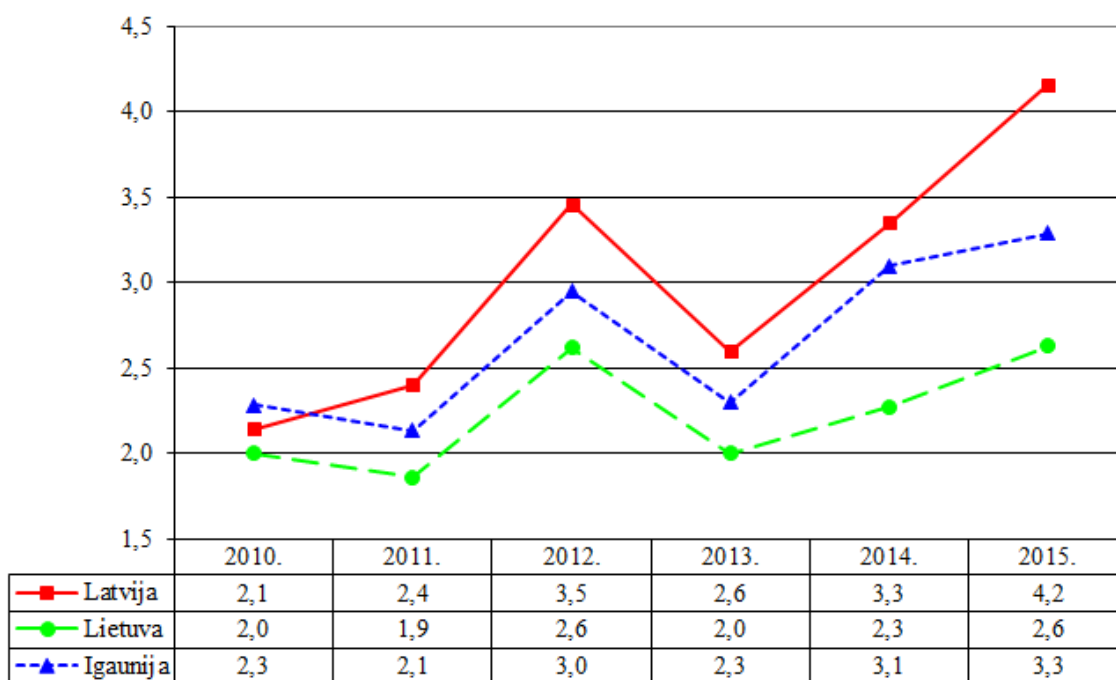
Laukaugu ražību Baltijas valstu saimniecībās ietekmē atšķirīgi agro klimatiskie apstākļi: Lietuva – valsts, kas atrodas vairāk uz dienvidiem, Latvija – pa vidu un Igaunija – ziemeļos. 2.1. attēlā ir parādītas kviešu ražības pārmaiņas laika periodā no 2010. līdz 2015. gadam. 2015. gads visās Baltijas valstīs izceļas ar augstāko kviešu ražību visā pārskata periodā – tikai Igaunijā tā ir zemāka par 5 tonnām no hektāra, bet īpaši straujš kāpums ir Latvijā – par 33 %, tomēr atpaliekot no Lietuvas (5,8 t no ha).

2.1. att. Kviešu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, tonnas no ha

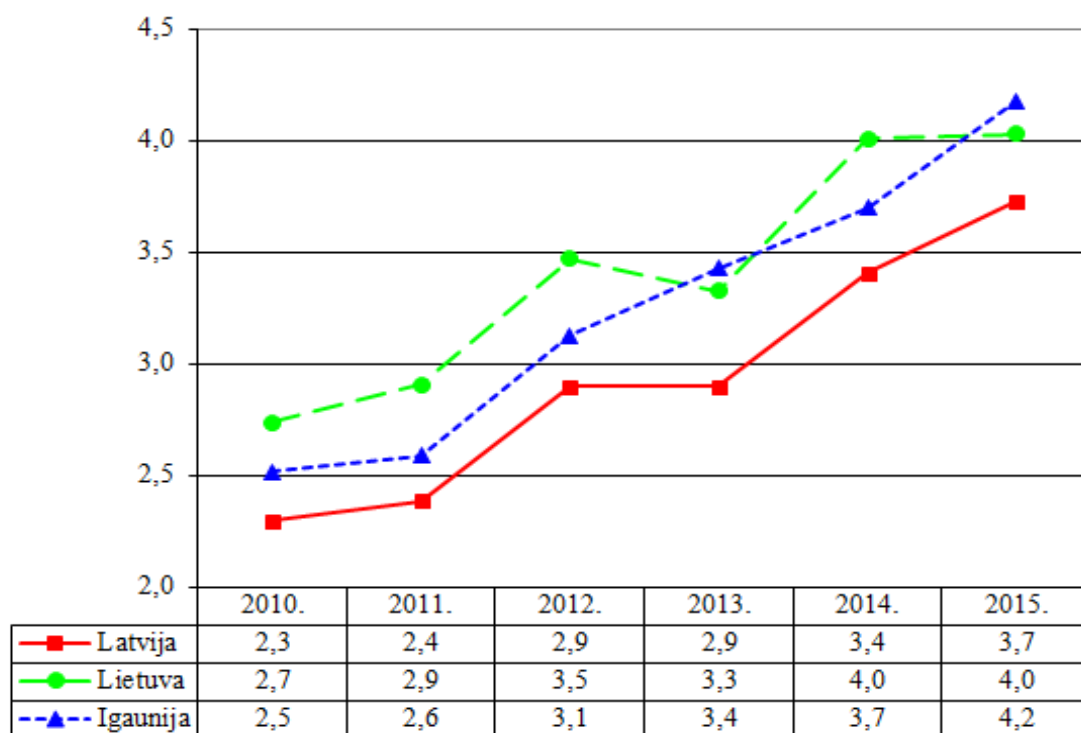
Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Pēdējo divus gadus turpinās arī straujš rudzu ražības pieaugums, sevišķi Latvijā – par 29 % 2014. un 24 % 2015. gadā, nodrošinot augstāko rudzu ražību Baltijā kopš 2011. gada (2.2. attēls). Igaunijā 2015. gadā kāpums ir mērenāks – 6 %, salīdzinājumā ar rekordu 2014. gadā - 35 %, Lietuvā pieaugums ir 14 līdz 16 % robežās.

2.2. att. Rudzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.– 2015. gadā, tonnas no ha

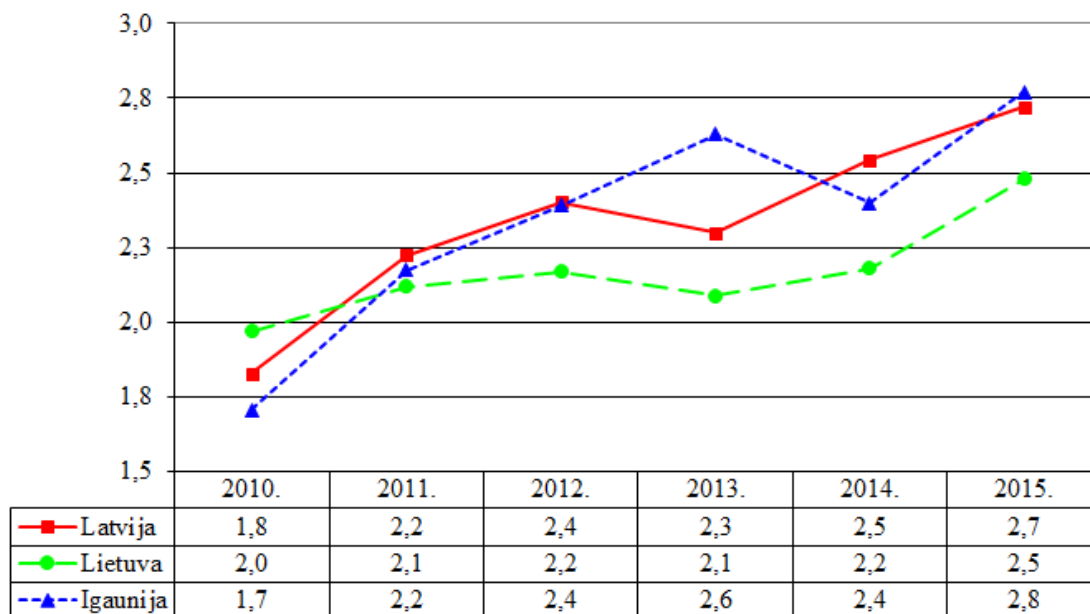
Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

2.3. att. Miežu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

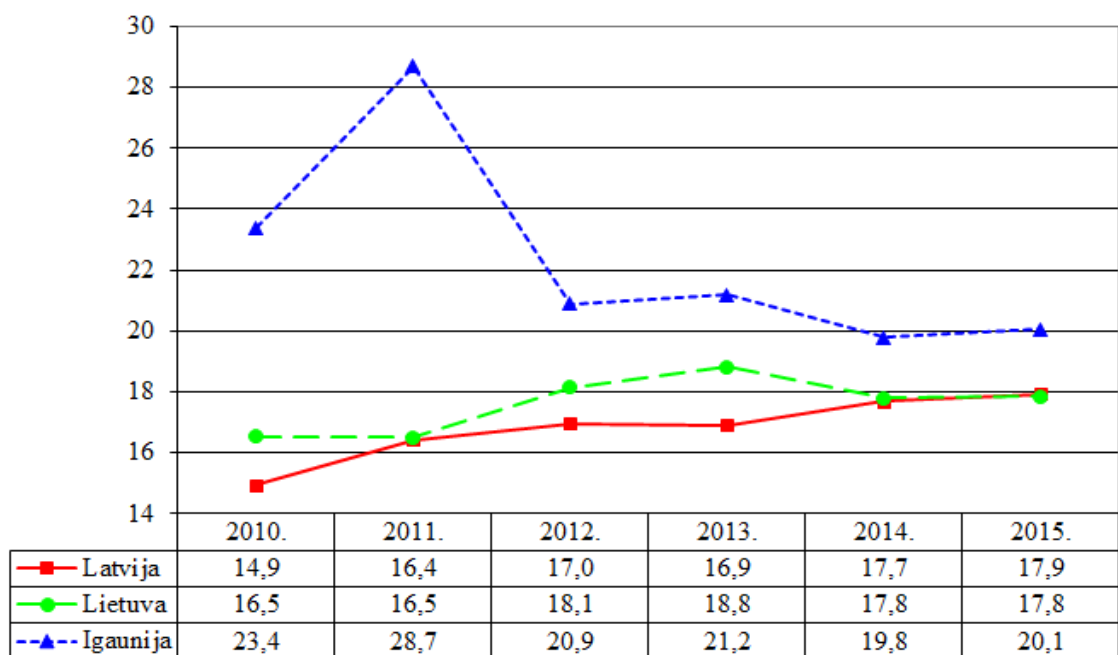
Lai arī miežu ražība konsekventi pieaug visās Baltijas valstīs par 8 līdz 20 % visā periodā, Latvijā tā joprojām ir viszemākā, bet Igaunija (4,2 t no ha) ir apsteigusi Lietuvu (4,0 t no ha, 2.3. attēls). Arī auzu ražība 2015. gadā visās valstīs ir rekordaugsta, turklāt Latvija ir pietuvojusies Igaunijas līmenim, Lietuvā konsekventi ir zemākā auzu ražība kopš 2011. gada (2.4. attēls).

2.4. att. Auzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

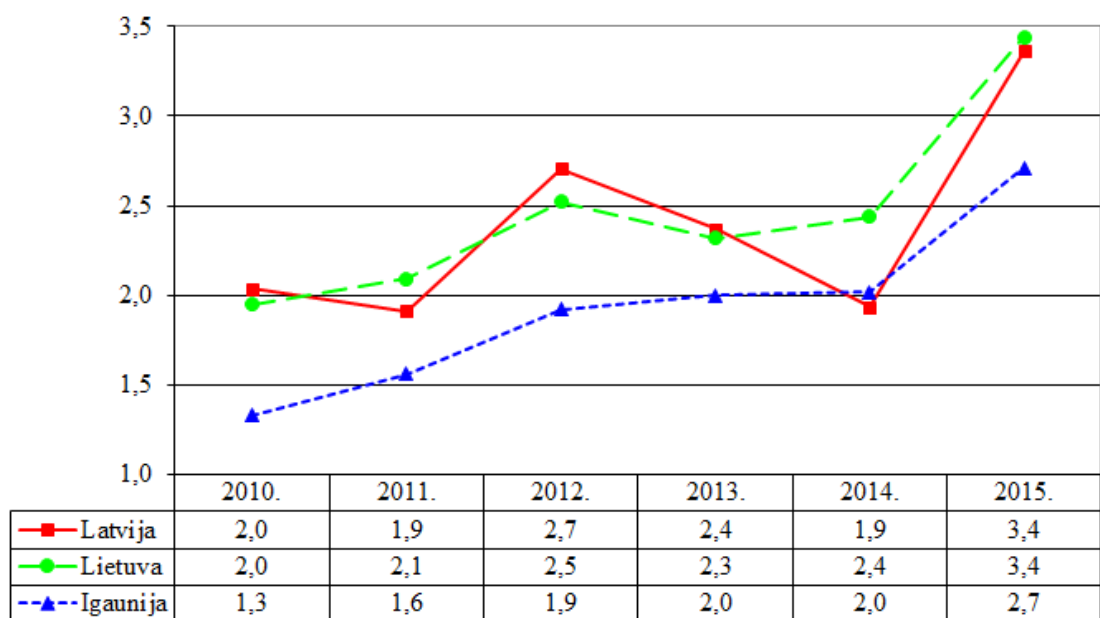
Baltijas valstīs augstākā kartupeļu ražība tradicionāli ir Igaunijā, tomēr par 43 % zemāka nekā rekordraža 2011. gadā – 28,7 tonnas no ha (2.5. attēls). Kopš 2014. gada Latvijā un Lietuvā kartupeļu ražība ir izlīdzinājusies nepilnu 18 tonnu līmenī, tomēr tā ir par 12 % zemāka nekā Igaunijā.

2.5. att. Kartupeļu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

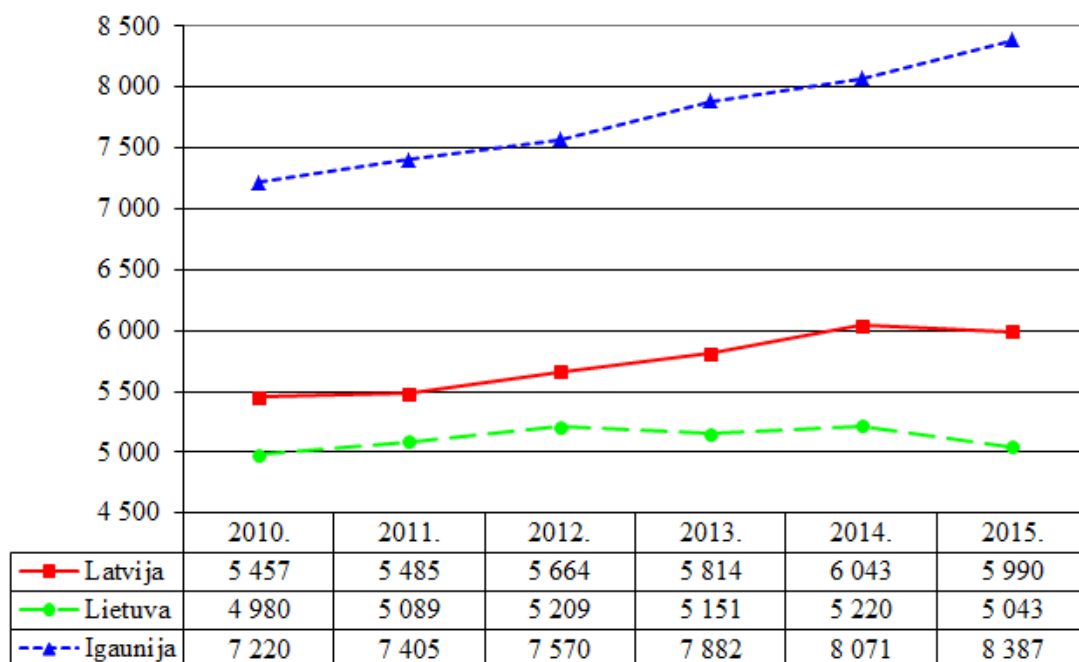
Ja Igaunijā, atrodoties zemākajā līmenī starp Baltijas valstīm, visā periodā vērojams rapša ražības pieaugums, tad Latvijā un Lietuvā ik gadu ražība svārstās (2.6. attēls). 2014. gadā Latvijā ražība pat nokrīt zem Igaunijas līmeņa, savukārt 2015. gadā vērojams straujš kāpums, sasniedzot augstāko līmeni un arī Lietuvu.

2.6. att. Rapša ražība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Visā pārskata periodā Igaunijas saimniecībās piena izslaukums bijis ievērojami augstāks nekā Latvijā un Lietuvā, turklāt tas nepārtraukti pieaug, sasniedzot 8 387 kg no govīm 2015. gadā (2.7. attēls). Latvijā līdz 2014. gadam piena izslaukums pieauga ik gadu par 3-4 %, bet 2015. gadā tas samazinājās par 1 % (5 990 kg no govīm), kas sastāda 71 % no Igaunijas piena izslaukuma. Arī Lietuvā 2015. gadā novērojams piena izslaukuma samazinājums par 4 %.

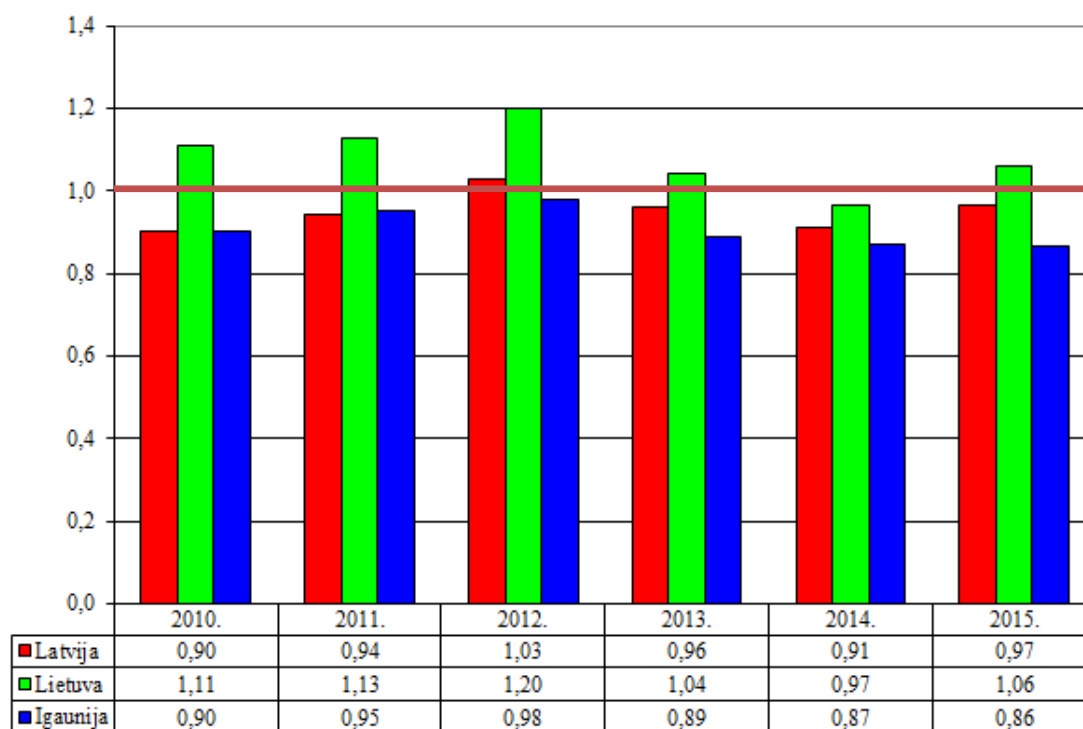
2.7. att. Piena izslaukums Baltijas valstu saimniecībās 2010.-2015. gadā, kg no govīm

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

3. Produkcijas izlaides un izmaksu attiecība

Viens no Eiropas Komisijas atzītiem un plaši pielietotiem rādītājiem, kuru izmanto lauku saimniecību darbības salīdzinošajai analīzei dažādās ES dalībvalstīs, ir kopējās produkcijas izlaides un tā ražošanas izmaksu attiecība. Izlaides vērtība iekļauj pārdoto, saimniecības iekšējam patēriņam un samaksai par darbu izlietoto, mājāsaimniecībā patērēto produkciju, kā arī krājumu starpību, ieņēmumus no saimniecību sniegtajiem pakalpojumiem un citus saimnieciskās darbības ieņēmumus. Tādējādi, atšķirībā no neto pievienotās vērtības, šis rādītājs raksturo saimniecības ražošanas efektivitāti, neņemot vērā saņemto ES un valsts atbalstu.

Konsekventi augstākā efektivitāte bija Lietuvas lauku saimniecībās, pārskata periodā produkcijas izlaides vērtība pārsniedza izmaksas par 4 līdz 20 procentiem, izņemot 2014. gadu, kad pirmo reizi izmaksas bija augstākas nekā produkcijas izlaides vērtība (3.1. attēls). Latvijā tikai 2012. gadā šis rādītājs bija lielāks par 1 - produkcijas izlaides vērtība par 3 % pārsniedz izmaksas, bet visos citos gados tas ir robežās no 0,90 2010. gadā līdz 0,97 2015. gadā. Igaunijā visā periodā ir viszemākā produkcijas izlaides vērtības un izmaksu attiecība – robežās no 0,86 līdz 0,98. Tendences ir līdzīgas – visās Baltijas valstīs vienlaicīgi attiecība palielinās vai samazinās.

3.1. att. Produkcijas izlaides un izmaksu attiecība Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā

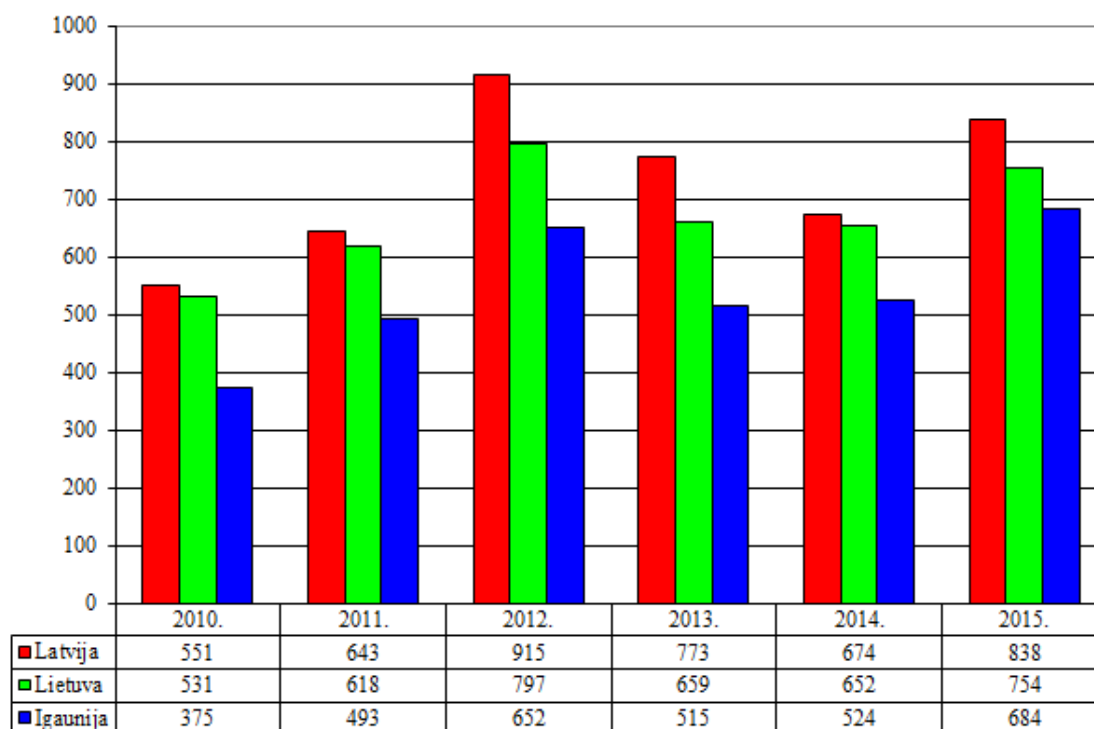
Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

4. Produkcijas izlaide uz ražošanas vienību

Lauksaimniecības produkcijas ražošanas apstākļi un iegūtās ražas Baltijas valstīs ir nedaudz atšķirīgas, tāpēc interesanti ir salīdzināt produkcijas izlaides vērtību uz ražošanas vienību: 4.1. attēlā ir parādīta augkopības produkcijas izlaide uz 1 ha, bet 4.2. attēlā lopkopības produkcijas izlaide uz 1 nosacīto mājlopu vienību Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā.

Veicot aprēķinus, augkopības izlaides vērtība un tās ražošanai izmantotās lauksaimniecības zemes platības tika koriģētas, proti, no augkopības izlaides tika atņemta lopbarības izlaides vērtība, savukārt lauksaimniecības zemes platības samazinātas par lopbarības platībām, papuvēm, pļavām un ganībām, kā arī neizmantoto lauksaimniecības zemi. Ievērojot, ka lauksaimniecības zemes izmantošanas intensitāte atšķiras atkarībā no tās izlietojuma, minētās korekcijas nodrošina lielāku rezultātu precizitāti.

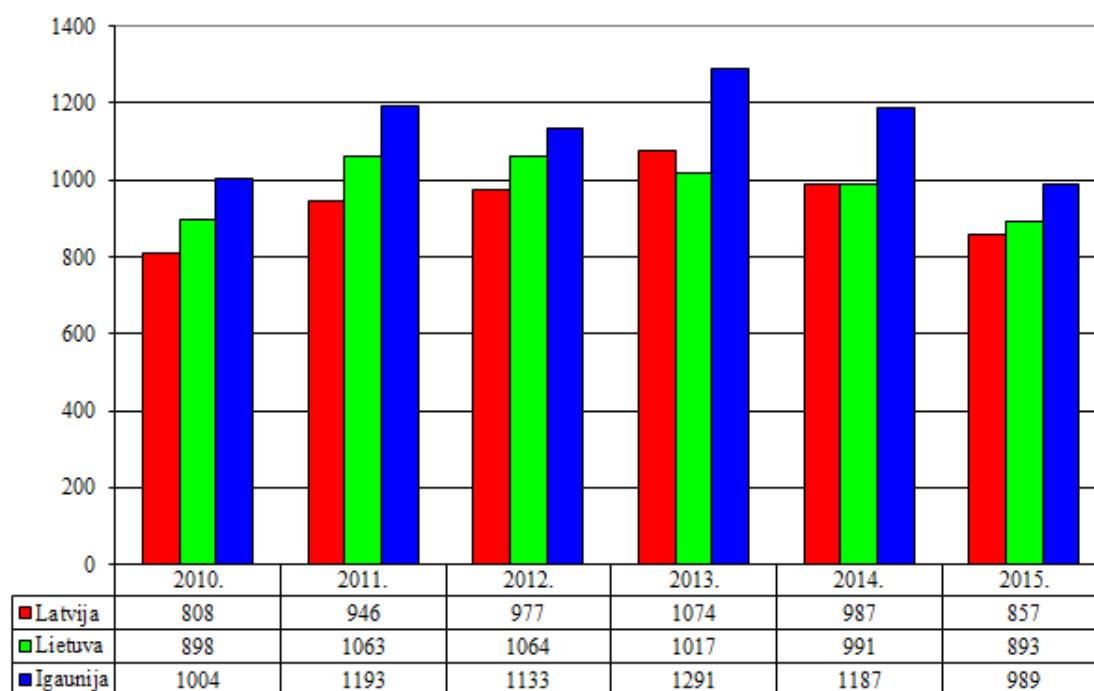
Analizējamā laika periodā augkopības izlaides vērtība uz 1 ha augstāka ir Latvijas saimniecībās, 2012. gadā sasniedzot augstāko vērtību 915 eiro uz 1 ha LIZ. Turpmākajos gados izlaides vērtība samazinājās attiecīgi par 18 un 15 %, bet 2015. gadā pieauga par 24 % attiecībā pret iepriekšējo gadu, tomēr nesasniedza 2012. gada līmeni. Visā analizējamā periodā pārmaiņu tendences ir vienādas, un saglabājas līdzīga attiecība Lietuvas augkopības izlaides vērtībai pret Latvijas rādītājiem – 85 līdz 97 % robežās un Igaunijas pret Lietuvas rādītājiem – 71 līdz 91 % robežās.

4.1. att. Augkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, eiro uz 1 ha LIZ

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Savukārt lopkopībā situācija ir atšķirīga – visā analizējamā periodā no 2010. līdz 2015. gadam lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto mājlopu vienību augstākā ir Igaunijā, bet Latvija tikai 2013. gadā ir apsteigusi un 2014. gadā izlīdzinājusies ar Lietuvu (4.2. attēls). Pārmaiņu tendences pa gadiem ir līdzīgas visās Baltijas valstīs. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, 2015. gadā Latvijā un Igaunijā lopkopības izlaide uz 1 nosacīto mājlopu vienību samazinājās attiecīgi par 13 un 17 %, bet Lietuvā samazinājums mazāks - 10 %. 2015. gadā lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto mājlopu ir zemākā visā periodā, un Latvijā tā sastāda tikai 87 % no Igaunijas lopkopības izlaides vērtības uz 1 nosacīto mājlopu vienību.

4.2. att. Lopkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību

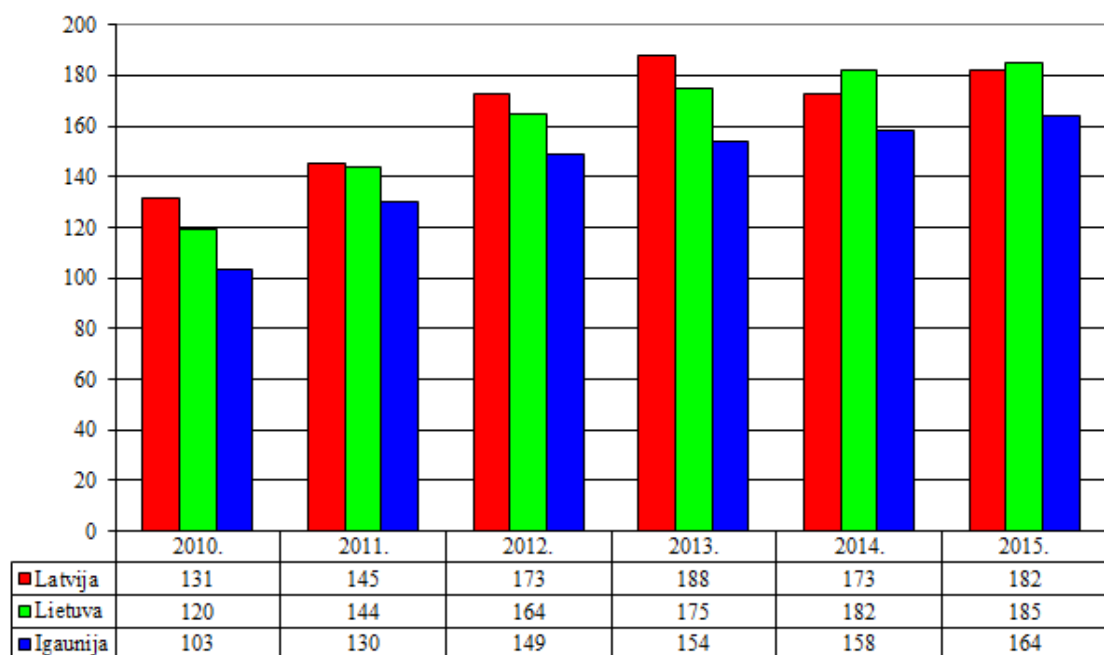
Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

5. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību

Lai novērtētu ražošanas nozares ienesīgumu, jāvērtē ne tikai saražotās produkcijas vērtība, bet arī izmaksas. FADN analizē specifiskās izmaksas – tieši ar ražošanas nozari saistītās tiešās mainīgās izmaksas, kurās neiekļauj degvielas, tehnikas un darbaspēka izmaksas, jo tās ir grūti attiecināt uz konkrētu ražošanas nozari.

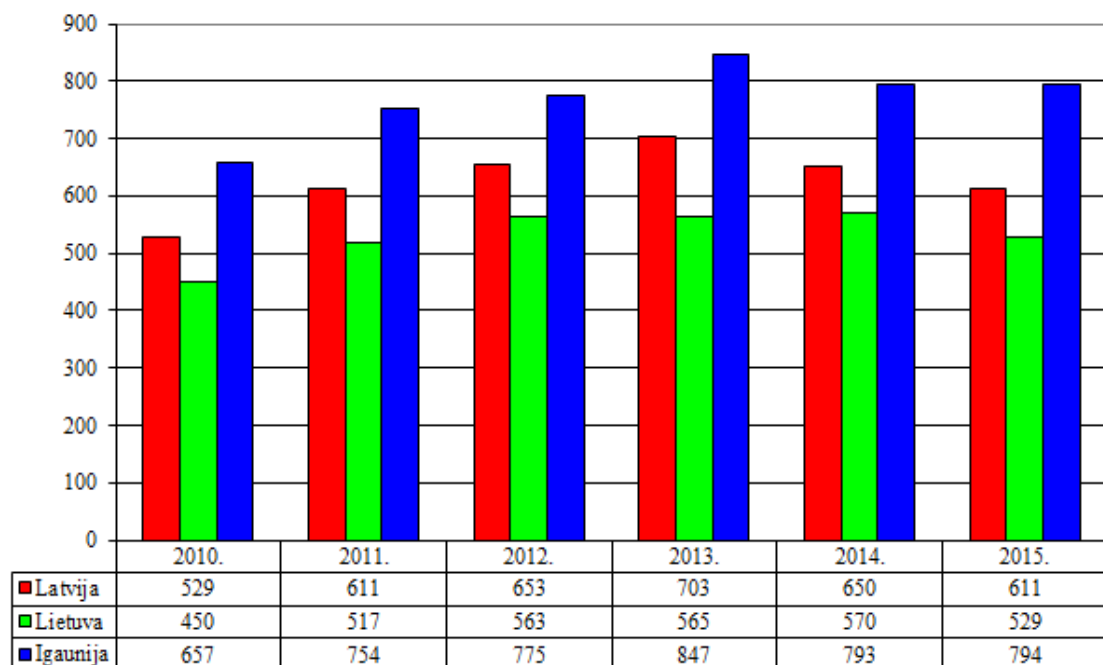
2015. gadā augkopības specifiskās izmaksas Baltijas valstīs pieauga par 2 līdz 5 procentiem. Līdz 2013. gadam visaugstākās augkopības specifiskās izmaksas uz 1 ha LIZ bija Latvijas saimniecībās, bet no 2014. gada – Lietuvas saimniecībās (5.1. attēls). Kopš 2010. gada Latvijā augkopības specifiskās izmaksas ir pieaugušas par 39 %, Lietuvā par 55 %, bet Igaunijā par 59 %.

Analizējot lopkopības specifiskās izmaksas, visā laika periodā no 2010. līdz 2015. gadam visaugstākās tās ir Igaunijas saimniecībās, bet Latvijā 77 līdz 84 % un Lietuvā 67 līdz 73 % apmērā no Igaunijas lopkopības specifiskajām izmaksām uz 1 nosacīto mājlopu vienību (5.2. attēls). Salīdzinot ar 2010. gadu, Latvijā, Lietuvā un Igaunijā izmaksas ir pieaugušas par attiecīgi 16, 18 un 21 procentu, bet visaugstākās Igaunijā un Latvijā tās bija 2013. gadā, bet Lietuvā 2012. - 2014. gadā.

**5.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās
2010.–2015. gadā, eiro uz 1 ha LIZ**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

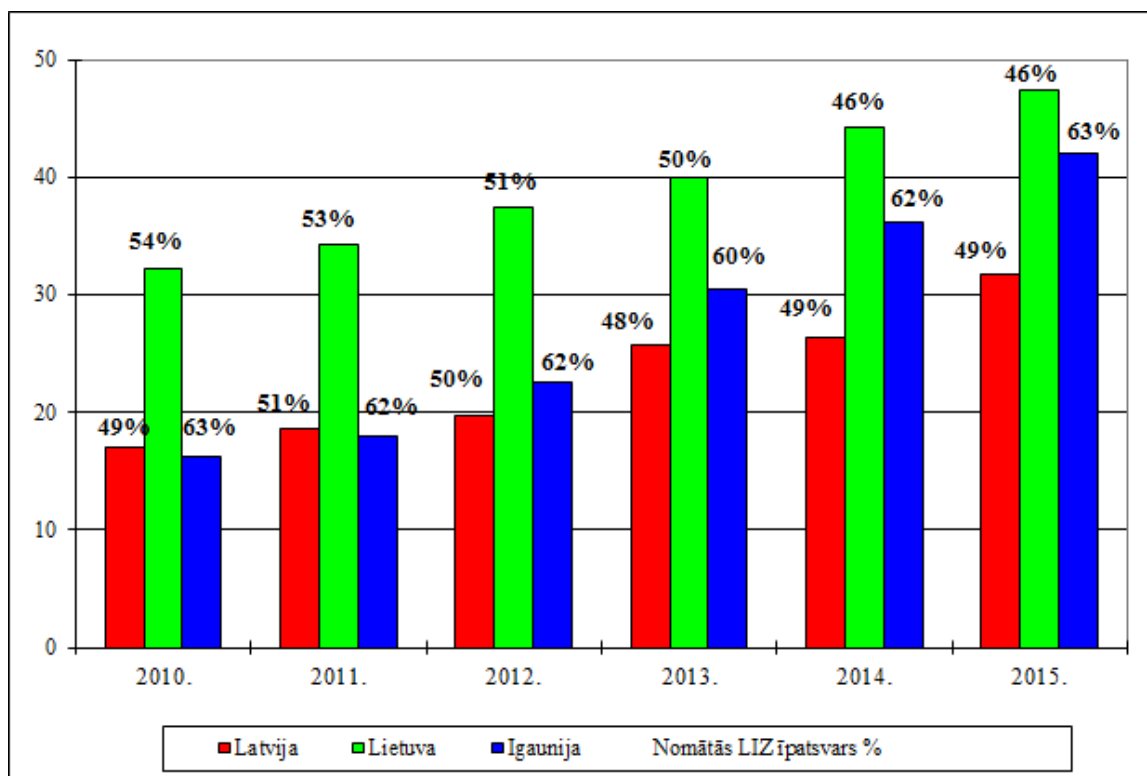

**5.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās
2010.–2015. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

6. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars

Visās Baltijas valstīs ir ievērojams nomāto LIZ platību īpatsvars: lielākais tas ir Igaunijā – vairāk nekā 60 % visā periodā, Latvijā 49 līdz 51 %, bet Lietuvā tas konsekventi samazinās no 54 % 2010. gadā līdz 46 % pēdējos divos gados (6.1. attēls). Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2015. gadā nomāto LIZ platību īpatsvars ir palielinājies tikai Igaunijā par 1 procentpunktu, bet Latvijā un Lietuvā tas palicis iepriekšējā gada līmenī.

6.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā

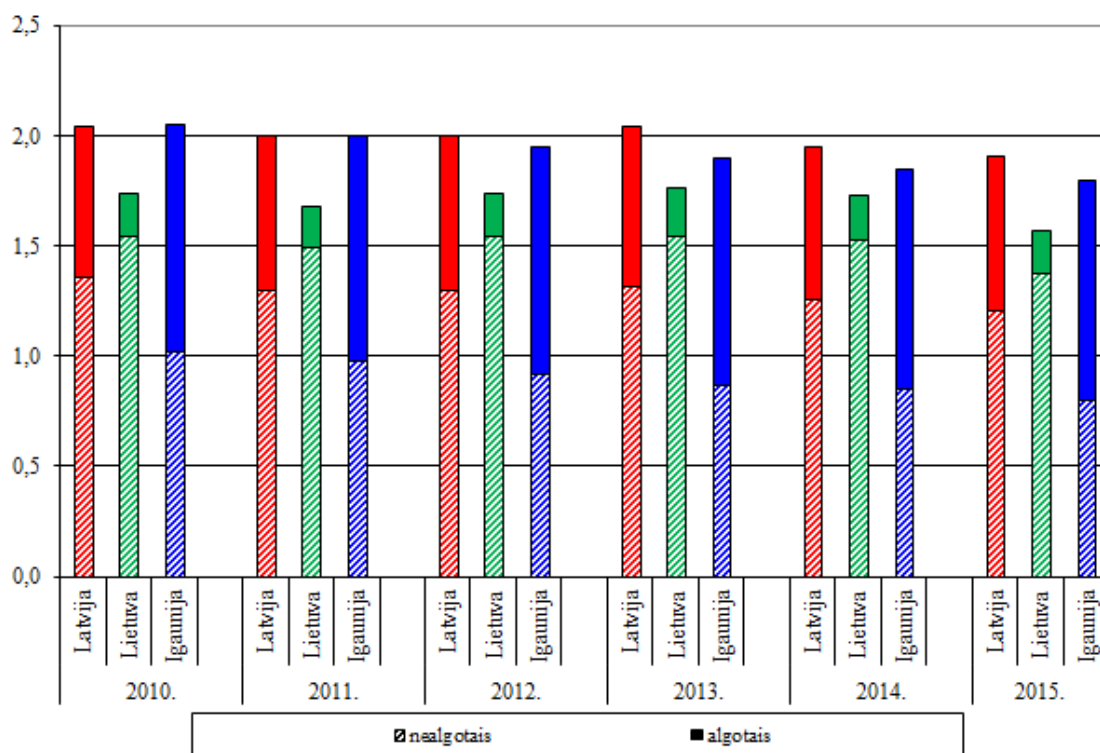
Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Latvijā Lietuvā nomas maksa konsekventi bija ievērojami augstāka nekā pārējās Baltijas valstīs. Līdz 2011. gadam Igaunijā zemes nomas maksa bija zemākā visās Baltijas valstīs, bet turpmākajos gados viszemākā tā ir Latvijas saimniecībās. Nomas maksa konsekventi aug ik gadu: Igaunijā par 10 līdz 35 %, Latvijā - 2 līdz 31 % un Lietuvā – 6 līdz 11 %, kā rezultātā kopš 2010. gada Igaunijā nomas maksa ir pieaugusi 2,58 reizes, Latvijā – 1,87 reizes, bet Lietuvā – 1,47 reizes. Ja perioda sākumā Lietuvā zemes nomas maksa bija gandrīz 2 reizes augstāka nekā Latvijā un Igaunijā, tad 2015. gadā pārējās valstis ir tuvinājušās Lietuvas līmenim – Igaunijā tā sastāda 89 %, bet Latvijā 67 % no Lietuvas līmeņa.

7. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums

Baltijas valstīs ir tendence uz nealgotā darbaspēka rēķina samazināties kopējam darbaspēka ieguldījumam un, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2015. gadā Latvijā tas ir

samazinājies par 2 %, Lietuvā par 9 % un Igaunijā par 3 %. (7.1. attēls). Latvijā ir lielākais kopējā darbaspēka ieguldījums vidēji saimniecībā. Igaunijā ir lielāks algotā darbaspēka īpatsvars – 50 līdz 56 % pārskata periodā, Latvijā tas svārstās 34 līdz 37 % robežās, bet Lietuvā – 11 līdz 12 % robežās.

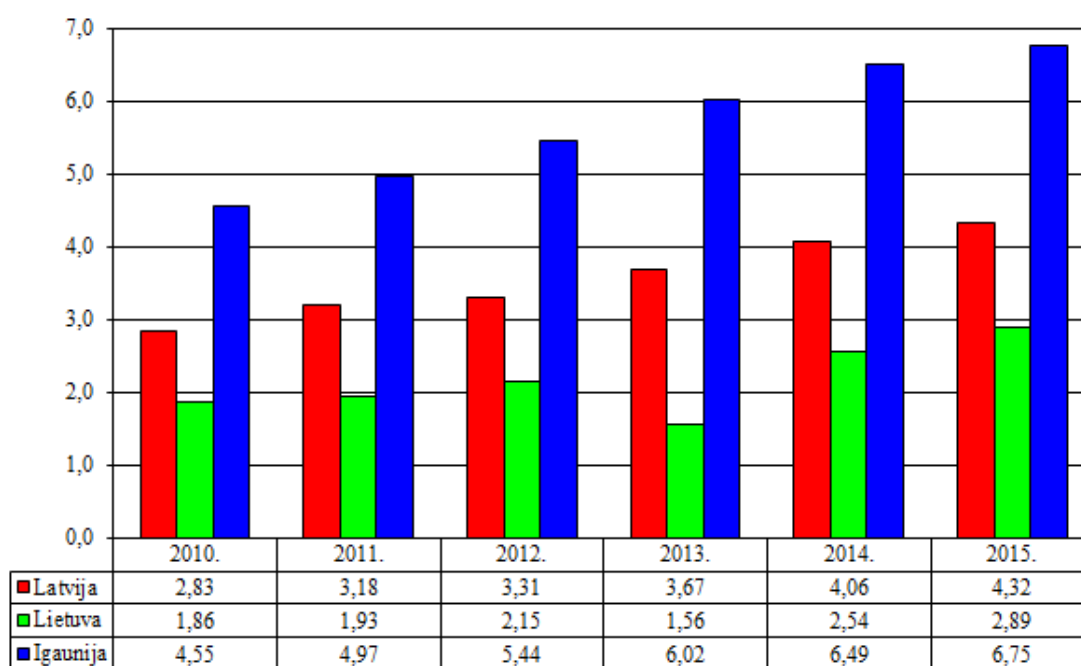

7.1. att. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums Baltijas valstu saimniecībās 2010.–2015. gadā (darbaspēka vienības)

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

8. Algotā darbaspēka izmaksas

Igaunijas un Latvijas lauku saimniecībās visā periodā no 2010. līdz 2015. gadam bija vērojams algotā darbaspēka izmaksu nepārtraukts pieaugums (8.1. attēls). Lietuvā 2013. gadā bija algotā darbaspēka izmaksu samazinājums par 27 %, sasniedzot zemāko līmeni pārskata periodā – 1,56 eiro par stundu, bet turpmākos divos gados tās atkal pieauga, sasniedzot 2,89 eiro par stundu. Lietuvā ir zemākās darbaspēka izmaksas – tikai 26 līdz 43 %, bet Latvijā 61 līdz 64 % no Igaunijas līmeņa. Salīdzinot ar analizējamā perioda sākumu, 2015. gadā Latvijas lauku saimniecībās algotā darbaspēka izmaksas pieauga par 52 %, bet Igaunijā par 48 %, sasniedzot attiecīgi 4,32 eiro un 6,75 eiro par stundu. Tajā pašā laikā nedrīkst aizmirst, ka aprēķiniem tika izmantoti dati vienīgi par Lietuvas zemnieku saimniecībām, kurās ir lielāks nealgotā darbaspēka īpatsvars, bet atalgojums tradicionāli ir nedaudz zemāks nekā kapitālsabiedrībās.

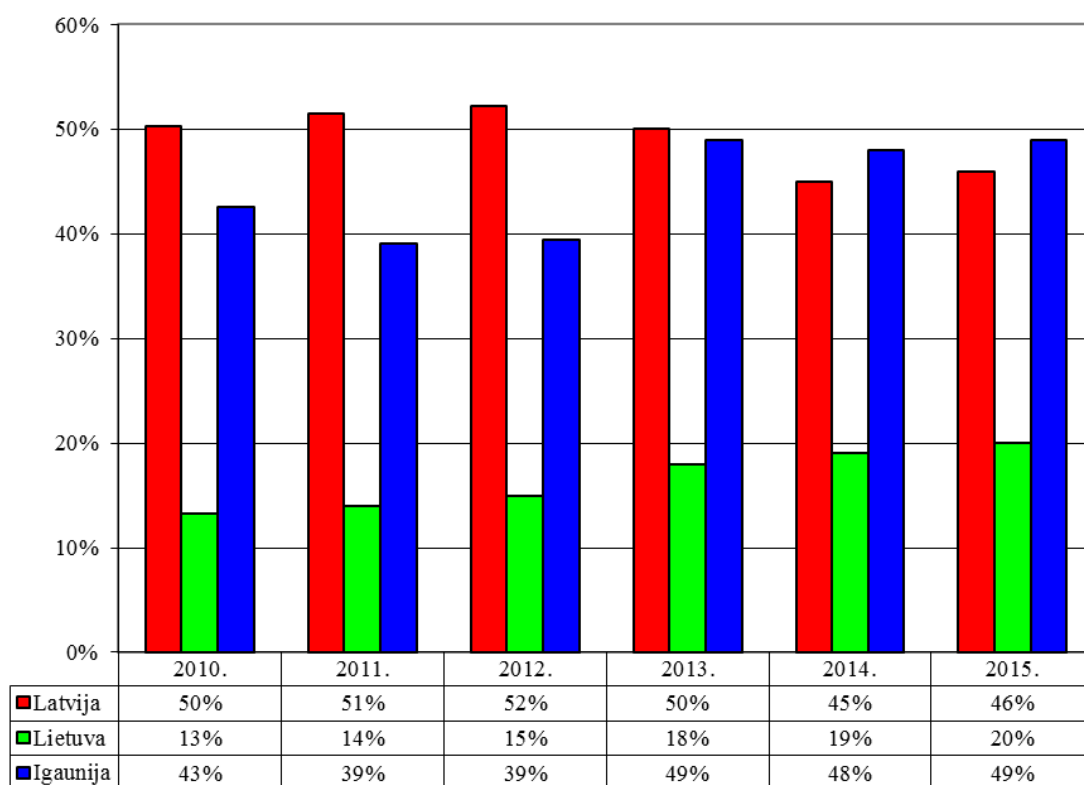
**8.1. att. Algotā darbaspēka izmaksas Baltijas valstu saimniecībās
2010.–2015. gadā, eiro par stundu⁵**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

9. Saistību un pašu kapitāla attiecība

Aizņemtā un pašu kapitāla attiecība ir viens no visplašāk izplatītiem finanšu pārskatu analīzes koeficientiem, kuru ekonomiski attīstītajās valstīs mēdz dēvēt par liveridža (angļu *leverage*) rādītāju. Tas raksturo aizņēmēja finanšu risku un parāda, cik liela ir saistību daļa, rēķinot uz pašu kapitāla 1 naudas vienību. Līdz 2013. gadam Baltijas valstīs vislielāko finanšu risku uzņēmās Latvijas lauku saimniecības, kuru saistības pārsniedza pusi no pašu kapitāla, bet turpmākajos gados lielākais saistību īpatsvars ir Igaunijas saimniecībām (9.1. attēls). Kaut arī ik gadu vērojams neliels pieaugums, Lietuvas zemnieki realizē vispiesardzīgāko darbības finansēšanas stratēģiju - saistības veido mazāk par piekto daļu no pašu kapitāla, tomēr jāņem vērā, ka dati ir tikai par zemnieku saimniecībām, bet neietver lauksaimniecības uzņēmumus. 2014. gadā šis rādītājs Latvijā samazinājās par 5 procentpunktiem un pēdējos divus gadus ir 45 līdz 46 % robežās, Igaunijā kopš 2013. gada saistību īpatsvars ir 48 līdz 49 % robežās.

⁵ Aprēķiniem tika izmantots FADN noteiktais nacionālās valūtas un eiro maiņas kurss. *Latvijā*: 2010. g. – 0,7087; 2011. g. – 0,706233; 2012. g. – 0,706233; 2013. g. – 0,702804 lati par 1 eiro. *Lietuvā* 2010. – 2014. g. - 3,4528 liti par 1 eiro.

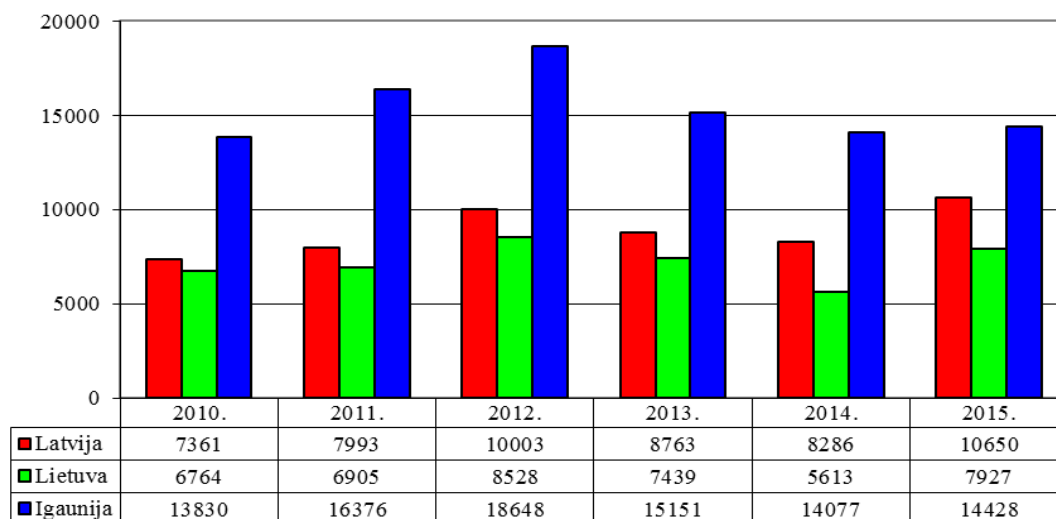

**9.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība Baltijas valstu saimniecībās
2010.–2015. gadā**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

10. Neto pievienotā vērtība

Saimniecību darbības rezultātus vērtēsim pēc neto pievienotās vērtības uz darbaspēka vienību (10.1. attēls). Igaunijā tā ir visaugstākā, Latvijā 49 līdz 74 %, bet Lietuvā 40 līdz 55 % apmērā no Igaunijas līmeņa. Visās Baltijas valstīs neto pievienotās vērtības pārmaiņu tendences ir vienādas visā periodā – līdz 2012. gadam pieaugums: Latvijā par 9 un 25 %, Lietuvā par 2 un 24 %, bet Igaunijā par 18 un 14 %, turklāt sasniedzot augstāko līmeni periodā 18 648 eiro; turpmākos divus gadus (2013.-2014.) vērojams NPV samazinājums: Latvijā par 12 un 5 %, Igaunijā par 19 un 7 %, bet Lietuvā vislielākais samazinājums par 13 un 25 %, nokrītot līdz zemākajam līmenim visā periodā 5 613 eiro. 2015. gadā visās Baltijas valstīs neto pievienotās vērtība ir palielinājusies: Lietuvā par 41 %, Latvijā par 29 %, bet Igaunijā par 2 %.

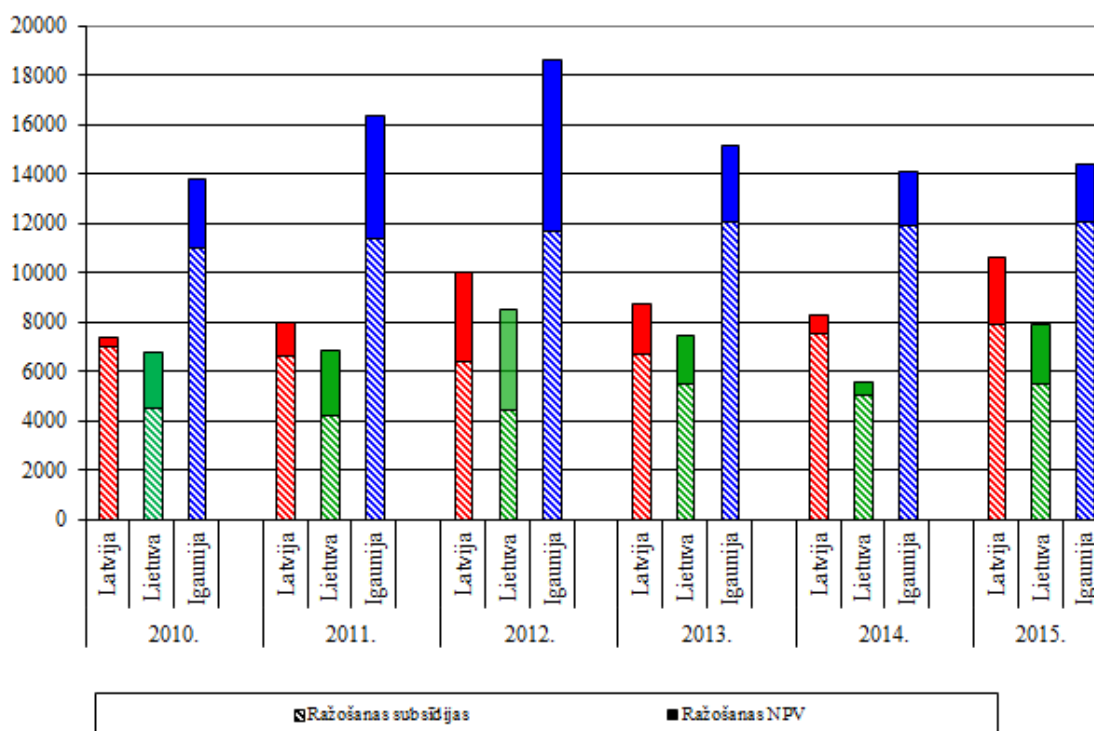

**10.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību Baltijas valstu
saimniecībās
2010.–2015. gadā, eiro**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Neto pievienotās vērtības analīze ir nepilnīga, ja netiek noskaidrots pašu lauku saimniecību ieguldījums šīs vērtības radīšanā – ražošanas pievienotā vērtība, kā arī ar ražošanu saistītā valsts un ES atbalsta⁶ loma (10.2. attēls).

⁶ Saņemtais atbalsts pārskata gadā, izņemot ieguldījumu subsīdijas

10.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas subsīdijas uz darbaspēka vienību Baltijas valstu saimniecībās 2010.-2015. gadā, eiro

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

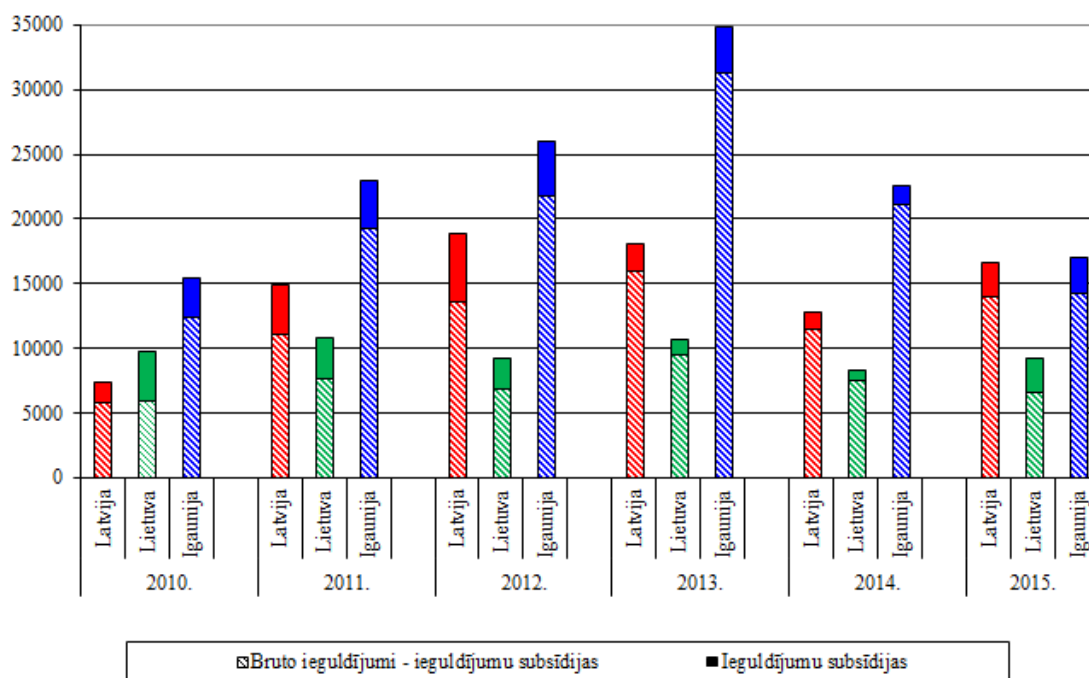
Igaunijā ir augstākā NPV uz darbaspēka vienību visā periodā, un to galvenokārt nodrošina ievērojami augstāks ražošanas atbalsts - vairāk nekā 11 līdz 12 tūkstoši eiro. Latvijā ražošanas atbalsts ir 6,5 līdz 8 tūkstoši eiro robežās, bet Lietuvā 4,2 līdz 5,5 tūkstoši eiro robežās uz darbaspēka vienību. Baltijas valstīs viszemākais valsts atbalsta īpatsvars neto pievienotajā vērtībā bija 2012. gadā - Latvijā 64 %, Lietuvā 53 % un Igaunijā 63 %. Laika periodā no 2010. līdz 2014. gadam vislielākais ražošanas atbalsta īpatsvars neto pievienotajā vērtībā ir vērojams Latvijā, bet 2015. gadā tas ir samazinājies par 16 procentpunktiem, salīdzinot ar 2014. gadu, un sastāda 75 % no neto pievienotās vērtības. 2015. gadā vislielākais ražošanas subsīdiju īpatsvars neto pievienotajā vērtībā ir Igaunijā - 84 % no neto pievienotās vērtības. Lietuvā 2015. gadā vērojams atbalsta īpatsvara samazinājums par 21 procentpunktu.

Tā kā ražošanas atbalsts neto pievienotajā vērtībā Baltijas valstīs ir gandrīz nemainīgs ar nelielu tendenci pieaugt, tad atbalsta īpatsvaru galvenokārt nosaka pārmaiņas ražošanas NPV. Ražošanas NPV Baltijas valstīs ir ļoti lielas svārstības – 2 gadus pieaugums, tad atkal 2 gadus kritums. Latvijā viszemākā tā ir 2010. gadā, sastādot tikai 11 % no Igaunijas rādītāja, bet 2015. gadā pirmo reizi gan Latvijā, gan Lietuvā ražošanas NPV ir augstāka nekā Igaunijā.

11. Saimniecību ieguldījumi

Saimniecību attīstības perspektīvas var novērtēt pēc veikto ilgtermiņa ieguldījumu apjoma, turklāt šim mērķim ir iespējams izmantot pašu līdzekļus, piesaistītos kredītus, kā arī pieejamo atbalstu – ieguldījumu subsīdijas. Ieguldījumu subsīdiju un investīciju attiecība parāda atbalsta līmeni saimniecību attīstībai. 11.1. attēlā ir atspoguļota

attiecība starp ieguldījumu subsīdijām (vienkrāsains laukums) un veiktajiem bruto ieguldījumiem (viss stabiņš), kurus veido iegādātie vai citā veidā iegūtie pamatlīdzekļi.

11.1. att. Baltijas valstu saimniecību ieguldījumi un ieguldījumu atbalsts 2010.–2015. gadā, eiro

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Igaunijā visā periodā ir lielākie ieguldījumi vidēji saimniecībās, savukārt Lietuvā vismazākie. Jāatzīmē gan, ka Lietuvas informācija neietver datus par lauksaimniecības uzņēmumiem. Ieguldījumu pārmaiņas un atbalsta lielums visticamāk ir saistīts ar plānošanas periodiem un tajos pieejamiem un apgūtajiem struktūrfondu līdzekļiem katrā no valstīm. 2014. gadā ir zemākais ieguldījumu un atbalsta līmenis visā periodā, izņemot zemāko līmeni Latvijā 2010. gadā un Igaunijā 2015. gadā. Latvija 2015. gadā ir pietuvojusies Igaunijai, kur joprojām vērojama ieguldījumu samazināšanās, tomēr Igaunijā 2015. gadā ir vislielākās ieguldījumu atbalsts - 2 774 eiro, Lietuvā – 2 679 eiro un nedaudz mazāks Latvijas saimniecībās – 2 536 eiro. Salīdzinājumā ar 2014. gadu ieguldījumu subsīdiu īpatsvars ir palielinājies visās Baltijas valstīs: Lietuvā par 20 procentpunktiem, Igaunijā par 9 procentpunktiem, bet Latvijā par 5 procentpunktiem.

III nodaļa. ES dalībvalstu lauku saimniecību darbības rādītāju salīdzinošā analīze

Šajā nodaļā ir analizēti 27 ES dalībvalstu saimniecību darbības rezultāti 2011.–2013. gada periodā, bet par Horvātiju 2013. gads, kad tā kļuva par dalībvalsti. Lai labāk varētu izprast un novērtēt rezultātus, 1.1. tabulā ir doti dalībvalstu saimniecību izlases kopu raksturojošie lielumi: ekonomiskā lieluma sliekšnis, saimniecību skaits izlases kopā un saimniecību vidējais ekonomiskais lielums.

1.1. tabula. ES dalībvalstu saimniecību ekonomiskā lieluma sliekšņi, saimniecību skaits izlases kopā un saimniecību vidējais ekonomiskais lielums

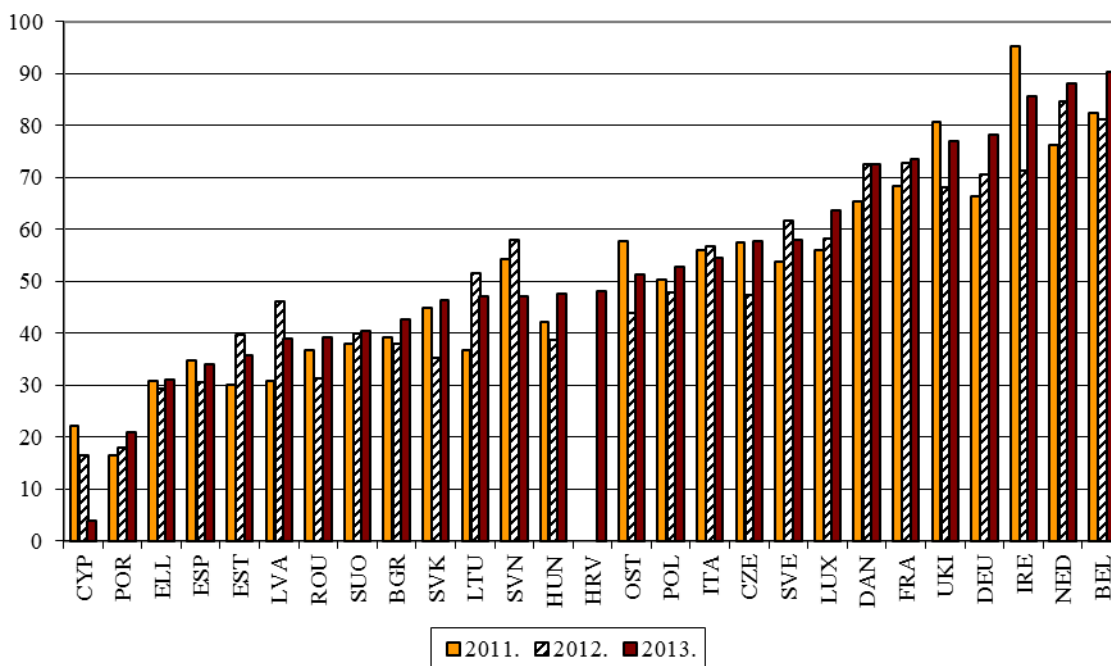
Valsts nosaukums	Valsts nosaukuma saīsinājums	Ekonomiskā lieluma sliekšnis (eiro)	Izlases saimniecību skaits	Vidējais saimniecību ekonomiskais lielums 2013. gadā (eiro)
Rumānija	ROU	2 000	6 000	10 080
Bulgārija	BGR	2 000	2 202	29 880
Grieķija	ELL	4 000	5 500	20 640
Slovēnija	SVN	4 000	908	26 040
Horvātija	HRV	4 000	1 251	26 160
Polija	POL	4 000	12 100	28 920
Lietuva	LTU	4 000	1 000	29 400
Portugāle	POR	4 000	2 300	39 360
Latvija	LVA	4 000	1 000	38 975
Malta	MLT	4 000	536	41 040
Kipra	CYP	4 000	500	45 840
Ungārija	HUN	4 000	1 900	53 640
Igaunija	EST	4 000	658	87 120
Īrija	IRE	8 000	900	52 800
Spānija	ESP	8 000	8 700	64 800
Austrija	OST	8 000	2 000	69 120
Itālija	ITA	8 000	11 106	73 560
Somija	SUO	8 000	950	90 720
Čehija	CZE	8 000	1 417	296 040
Zviedrija	SVE	15 000	1 025	148 920
Dānija	DAN	15 000	2 150	354 000
Francija	FRA	25 000	7 640	188 280
Luksemburga	LUX	25 000	450	201 960
Lielbritānija	UKI	25 000	2 500	222 720
Vācija	DEU	25 000	8 800	248 520
Beļģija	BEL	25 000	1 200	287 640
Nīderlande	NED	25 000	1 500	441 840
Slovākija	SVK	25 000	562	569 280

Dalībvalstis ekonomiskā lieluma sliekšni nosaka tādā līmenī, lai saimniecības virs tā pārstāvētu 90 % pēc galvenajiem raksturlielumiem – kopējās valsts standarta izlaides, LIZ platībām, mājlopu vienību skaita. No tabulas datiem redzam, ka veidojas 3 dalībvalstu grupas: mazo saimniecību, kur ekonomiskā lieluma sliekšnis ir 2 un 4 tūkst. eiro, vidējo saimniecību - ekonomiskā lieluma sliekšnis 8 tūkst. eiro un lielo saimniecību grupa - ekonomiskā lieluma sliekšnis 15 un 25 tūkst. eiro. Latvija ietilpst mazo saimniecību grupā kopā ar Lietuvu un Igauniju, tomēr Igaunijas saimniecību vidējais ekonomiskais lielums ir ievērojami augstāks, tāpēc nākotnē varētu mainīt sliekšni Igaunija. Tabulas dati varētu palīdzēt izprast dalībvalstu saimniecību rezultātu atšķirības.

Salīdzinošā analīze ir balstīta uz FADN pieejamiem datiem vienotajā datubāzē (<http://ec.europa.eu/agriculture/rca/database/database.cfm>).

1. Ražība

Ražības rādītājiem ES dalībvalstīs nav vērojamas vienādas tendences: ja Īrijai, Lielbritānijai, Austrijai Spānijai un Kiprai augstākā kviešu ražība bija 2011. gadā, tad Zviedrijā, Slovēnijā, Lietuvā, Latvijā un Igaunijā 2012. gadā (1.1. attēls). Vairumam ES dalībvalstu 2013. gads bija labvēlīgs kviešu audzēšanai - salīdzinot ar 2012. gadu, ražība pieaugusi 19 Eiropas dalībvalstīs. Ievērojamākais ražības kāpums bija Rumānijā, Slovākijā, Ungārijā, Čehijā, Īrijā - no 20 līdz 32 %, kā Austrijā un Portugālē – attiecīgi 17 % un 16 %.

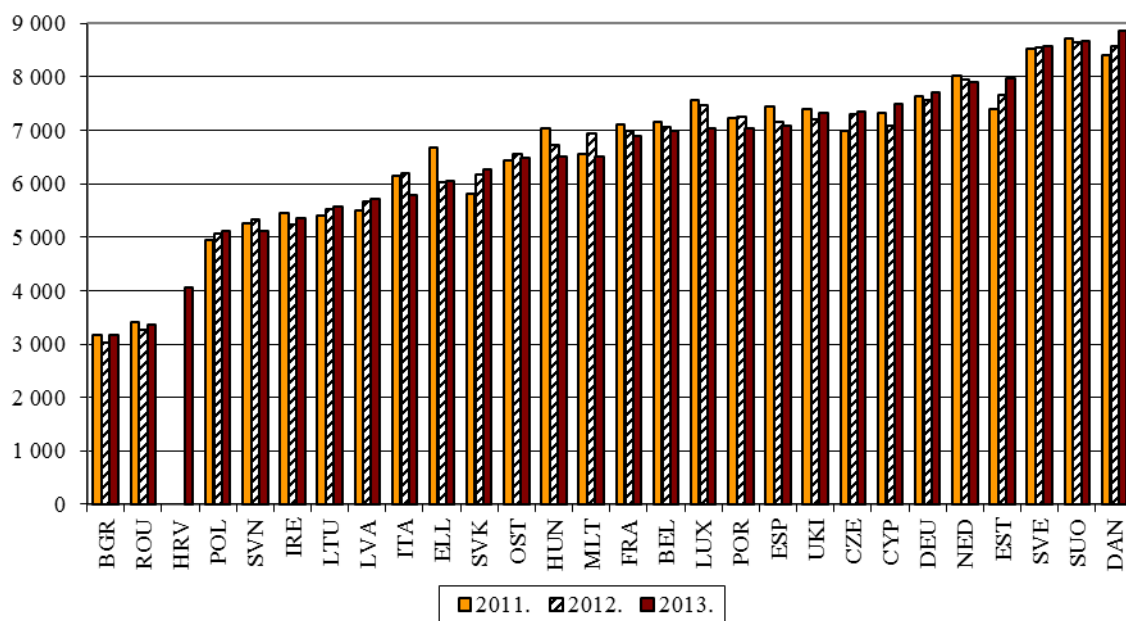
1.1. att. Kviešu vidējā ražība ES dalībvalstu saimniecībās 2011.-2013. gadā, centneri no ha

Avots: FADN

Somijā, Portugālē, Luksemburgā, Dānijā, Francijā, Vācijā un Nīderlandē pēdējo 2 gadu laikā ir vērojams ražības pieaugums, vai arī tas saglabāties iepriekšējā līmenī. Visaugstākā

kviešu ražība 2013. gadā bija Beļģijā, sasniedzot 90 centnerus no ha, tomēr atpaliekot no Īrijas 2011. gada rekorda. Vislielākais kviešu ražas kritums bija Kiprā, salīdzinot ar 2012. gadu, raža samazinājās par 75 %, bet, salīdzinot ar 2011. gadu, pat par 82 %, 2013. gadā iegūstot tikai 4 centnerus no hektāra 22 centneru vietā. Arī Latvijā, salīdzinot ar 2012. gadu, ražība ir samazinājusies par 16 %, vēl ražības samazinājums par 4 līdz 19 %-bija Slovēnijā, Lietuvā, Igaunijā, Itālijā un Zviedrijā.

Arī piena izslaukuma pārmaiņu tendences ir atšķirīgas ES dalībvalstīs - vairumam: Somijai, Nīderlandei, Lielbritānijai, Spānijai, Luksemburgai, Beļģijai, Francijai, Ungārijai, Grieķijai, Īrijai un Rumānijai augstākais tas bija 2011. gadā, pārējām turpmākajos gados (1.2. attēls). 2013. gadā gandrīz visās ES dalībvalstu saimniecībās piena izslaukums svārstījās 1 līdz 6 % robežās, salīdzinot ar 2012. gadu. Lielākais piena izslaukuma palielinājums par 6 % bija Kiprā - no 7 082 kg līdz 7 481 kg, Bulgārijā par 5 % no 3 022 kg līdz 3 160 kg un Igaunijā par 4 % no 7 658 kg līdz 7 962 kg. Itālijā, Maltā un Luksemburgā piena izslaukums nokrita par 6 %. Jāatzīmē, ka Francijā, Beļģijā, Luksemburgā, Spānijā un Ungārijā analizējamā perioda laikā piena izslaukums secīgi turpināja samazināties, un Ungārijā 2013. gadā tas veidoja tikai 92 % no 2011. gada līmeņa. Grieķijā 2012. gadā bija visbūtiskākās pārmaiņas - piena izslaukums samazinājās par 10 % un 2013. gadā tas saglabājās tādā pašā līmenī. Citām valstīm tik izteikta tendence nebija raksturīga. Vismazākais piena izslaukums, kurš nesasniedza pat 3 500 kg, bija Bulgārijas un Rumānijas saimniecībās. Savukārt vislielāko izslaukumu varēja novērot Zviedrijā 8 560 kg, Somijā 8 665 kg un Dānijā 8 858 kg no govīm.

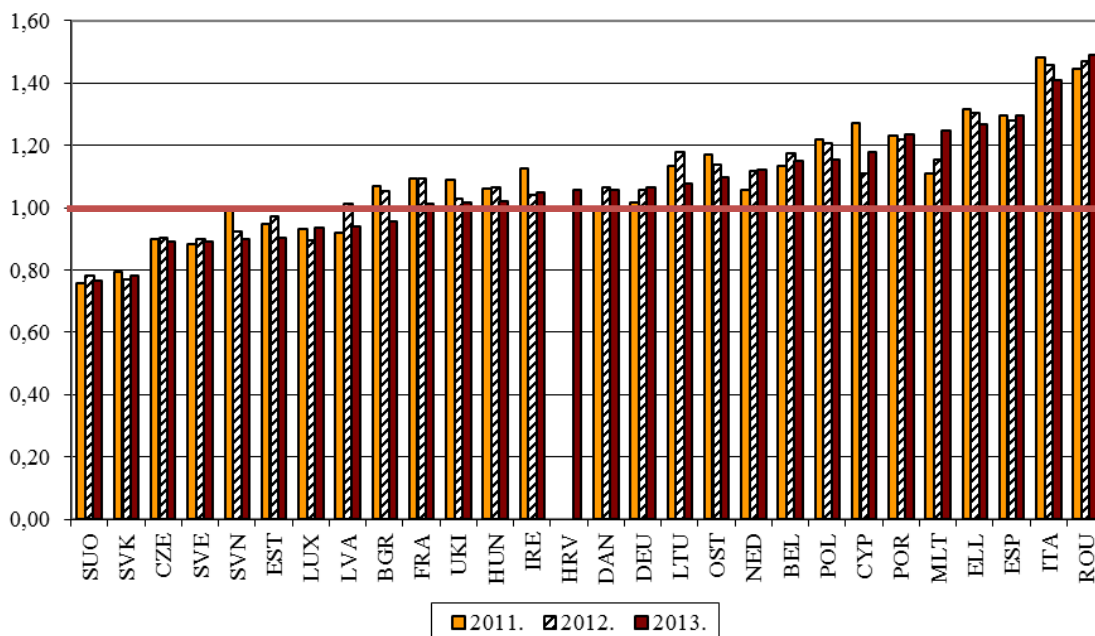
1.2. att. Piena vidējais izslaukums ES dalībvalstu saimniecībās 2011.-2013. gadā, kg no govīm

Avots: FADN

2. Saražotās kopējās produkcijas un izmaksu attiecība

Tradicionāli Rumānijas, Itālijas un Spānijas saimniecībās ir augstākā izlaides un ražošanas izmaksu attiecība (2.1. attēls). Vairumam ES dalībvalstu šī attiecība ir lielāka

par 1, tomēr vērojama šīs attiecības pazemināšanās tendence īpaši 2013. gadā, kad 7 izlaides vērtība bija zemāka par ražošanas izmaksām. 2013. gadā visbūtiskākais attiecības pieaugums ir Maltā par 0,09, Kiprā par 0,07 un Luksemburgā par 0,04, savukārt būtiskākais attiecības kritums Bulgārijā un Lietuvā par 0,10 un Francijā par 0,08, bet Latvijā un Igaunijā par 0,07. Analizējamo 3 gadu laikā lauku saimniecību darbības efektivitāte visbūtiskāk pasliktinājusies Bulgārijā un Slovēnijā, rādītājam nokrītot zem 1, vismazāk efektīva darbība 3 gadu periodā ir Somijā, Slovākijā, Čehijā.

2.1. att. Izlaides un ražošanas izmaksu attiecība ES dalībvalstu saimniecībās 2011.-2013. gadā

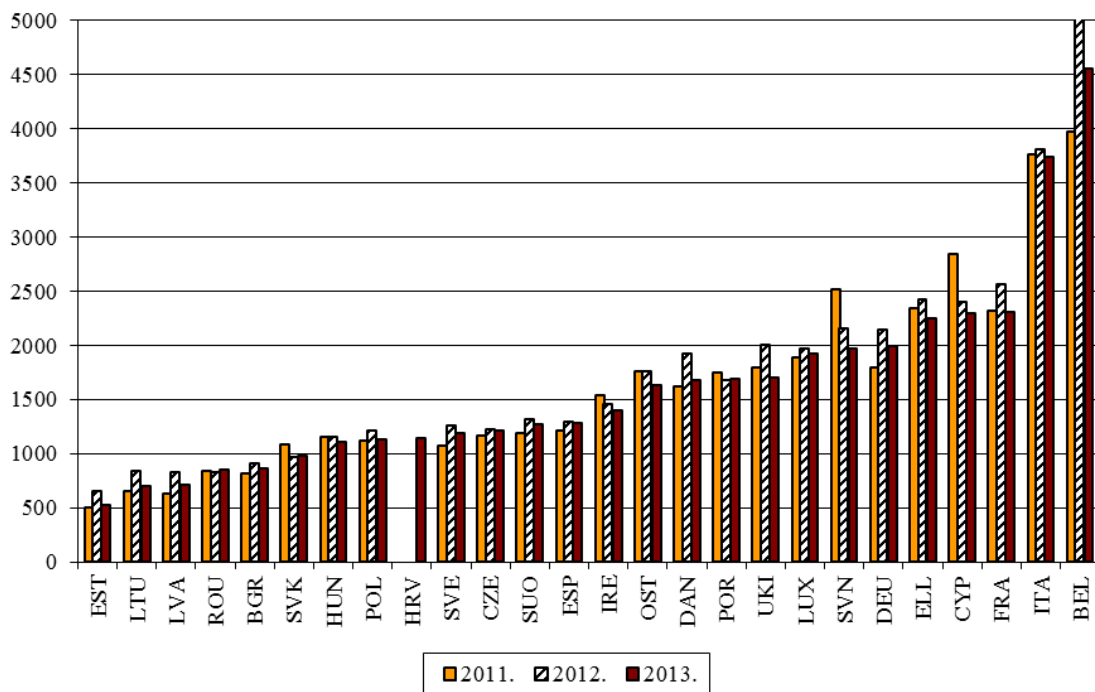
Avots: FADN

3. Izlaides vērtība uz ražošanas vienību

Veicot izlaides vērtības aprēķinus uz ražošanas vienību, no augkopības produkcijas tika atņemta saražoto lopbarības kultūru vērtība, bet lauksaimniecības zemes platības tika samazinātas par lopbarības platībām, papuvēm, pļavām un ganībām, kā arī neizmantoto lauksaimniecības zemi (3.1. attēls). Tādējādi tika mazinātas atšķirības lauksaimniecības zemes izmantošanas intensitātē atkarībā no tās izlietojuma veida. Attēlā nav atspoguļoti dati par Nīderlandi un Maltu, kur saimniecību augkopības izlaides vērtība uz ha ir ievērojami augstāka un attēlā neļautu izšķirt pārējo valstu rādītājus.

2011.-2013. gadu periodā vērojamas izlaides vērtības uz ražošanas vienību svārstības – ja vairumā dalībvalstu 2012. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu vērojams izlaides vērtības pieaugums, tad 2013. gadā vērojams kritums gandrīz visā ES, izņemot palielinājumu Maltā par 5 %, nelielu palielinājumu Rumānijā un Slovākijā, un bez izmaiņām Portugālē un Nīderlandē. Visaugstākā augkopības izlaides vērtība uz 1 ha 2013. gadā bija Nīderlandē 17 632 eiro un Maltā 11 839 eiro, arī Beļģijā 4 559 eiro un Itālijā 3 743 eiro tā bija būtiski augstāka nekā pārējās valstīs, Grieķijā, Kiprā un Francijā tā pārsniedza 2 000 eiro, savukārt Baltijas valstīs tā bija viszemākā: Latvijā 715 eiro,

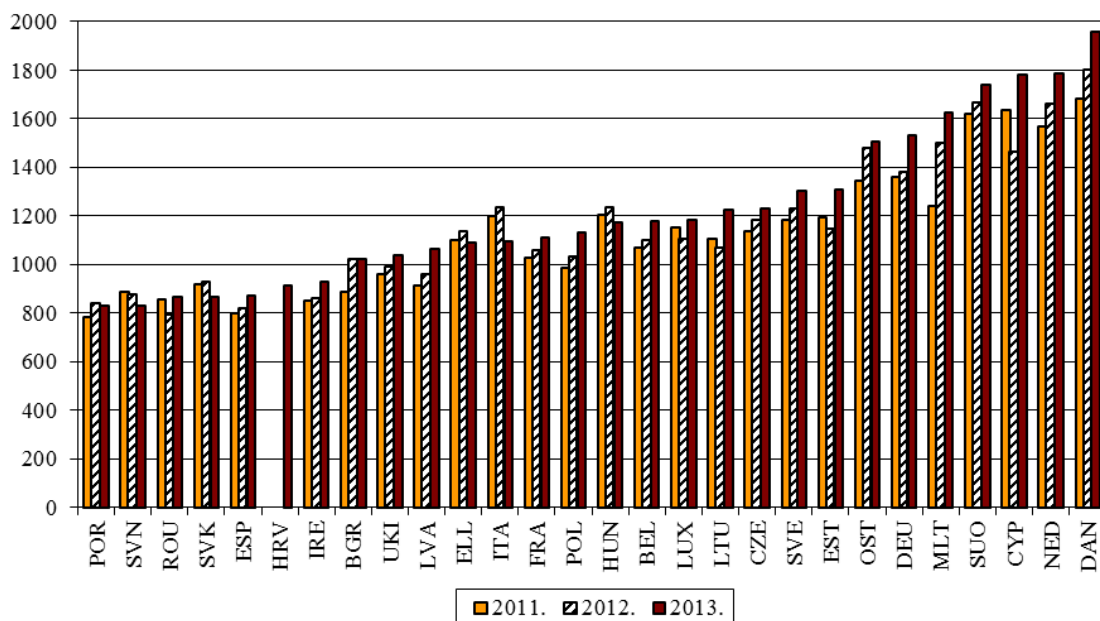
Lietuvā 697 eiro, bet Igaunijā tikai 529 eiro. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2013. gadā augkopības izlaides vērtība uz 1 ha par 2 % pieauga vienīgi Rumānijā un Slovākijā, pārējās dalībvalstīs tā samazinājās un visbūtiskāk Igaunijā, Lietuvā, Latvijā un Lielbritānijā 14 % - 19 % robežās.

**3.1. att. Augkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās
2011.–2013. gadā, eiro uz LIZ 1 ha**

Avots: FADN

Arī lopkopības izlaides vērtības pārmaiņu tendences uz 1 nosacīto mājlopu vienību ES ir atšķirīgas - pārsvarā 2012. un 2013. gads bija labvēlīgs šai nozarei, un lopkopības izlaides vērtības pieaugums bija vērojams lielākajā daļā ES dalībvalstu tomēr ikgadējs kritums vērojams Slovēnijā un Slovākijā (3.2. attēls). Kiprā 2012. gadā vērojams izlaides vērtības samazinājums par 11 %, bet 2013. gadā savukārt vislielākais kāpums par 22 %, saglabājot vienu no augstākajām izlaides vērtībām 1 782 eiro uz LLV. Ievērojams lopkopības izlaides vērtības pieaugums bija Latvijā, Lietuvā un Igaunijā - par 11 % - 14 %, savukārt vislielākais samazinājums Itālijā - par 12 %, kā rezultātā izlaides vērtība noslīdēja no 1 237 eiro līdz 1 095 eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību. 2013. gadā viszemākā lopkopības izlaides vērtība zem 850 eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību bija Portugālē un Slovēnijā. Augstākā lopkopības izlaides vērtība ir Dānijā - 1 959 eiro Nīderlande - 1 787 eiro un Kiprā - 1 782 eiro.

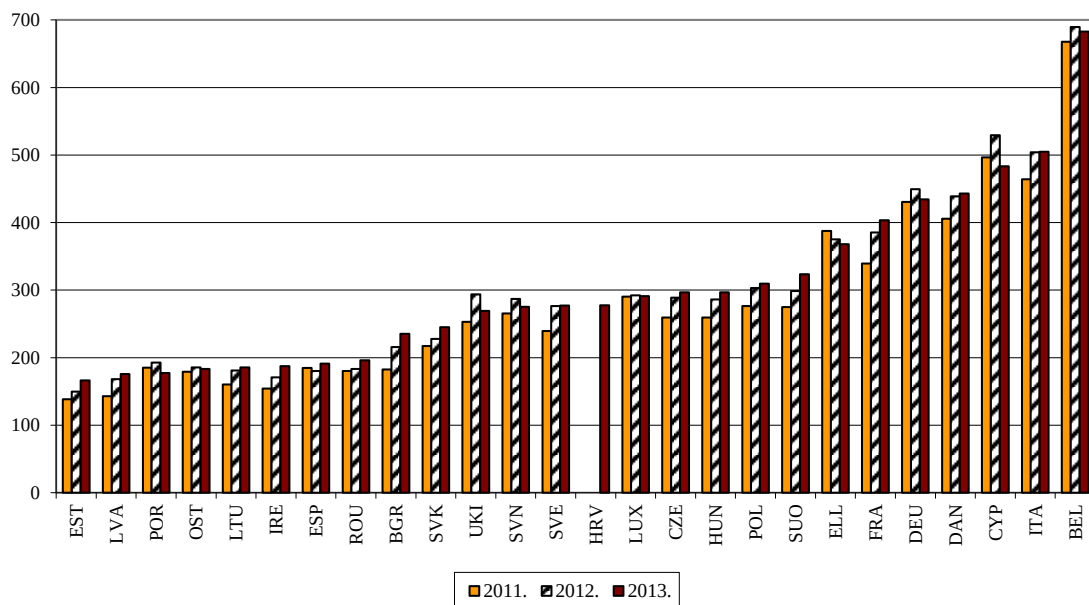

**3.2. att. Lopkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās
2011.-2013. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību**

Avots: FADN

4. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību

Ja 2012. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, lielākajā daļā ES dalībvalstu pieauga lauku saimniecību augkopības specifiskās izmaksas uz LIZ 1 ha, tad 2013. gadā izmaksas pieauga tikai pusei ES dalībvalstu (4.1. attēls).

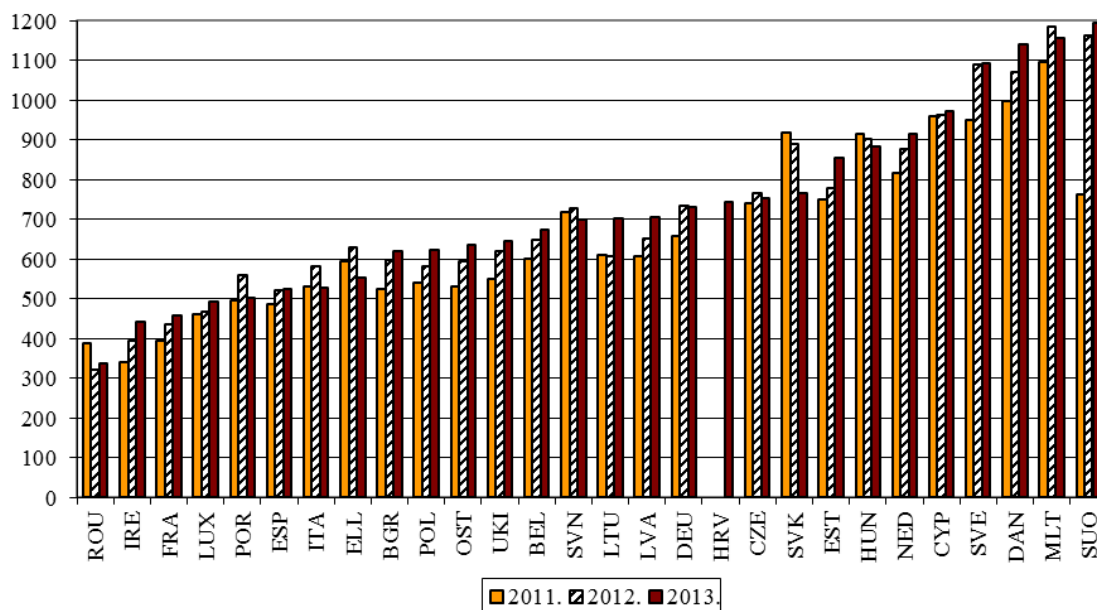

**4.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās
2011.-2013. gadā, eiro uz LIZ 1 ha**

Avots: FADN

Lielākais izmaksu pieaugums bija vērojams Igaunijā, Īrijā, Bulgārijā – 9 līdz 11 % robežās, bet Somijā, Slovākijā, Rumānijā un Spānijā izmaksu pieaugums svārstījās 6 līdz 8 % robežās. Vislielākais izmaksu samazinājums vērojams Kiprā - 9 %, Portugālē un Lielbritānijā - 8 %. Attēlā netiek atspoguļoti dati par Nīderlandi (2 005 eiro) un Maltu (1 600 eiro), kur tradicionāli ir augstas izmaksas, kas nav salīdzināmas ar citu dalībvalstu rādītājiem. Jāatzīmē, ka Nīderlandē arī 2013. gadā vērojams izmaksu kāpums par 5 %. Viszemākās augkopības specifiskās izmaksas ir Igaunijā, Latvijā, un Portugālē - 166 līdz 177 eiro.

Lopkopības specifiskajām izmaksām uz nosacīto mājiņu vienību vairumā ES dalībvalstu vērojams ikgadējs pieaugums, izņemot Rumāniju, Portugāli, Itāliju, Grieķiju, Slovēniju, Ungāriju un Čehiju, bet Vācijā un Zviedrijā tās 2013. gadā saglabājās iepriekšējā gada līmeni. (4.2. attēls).

**4.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās
2011.-2013. gadā, eiro**

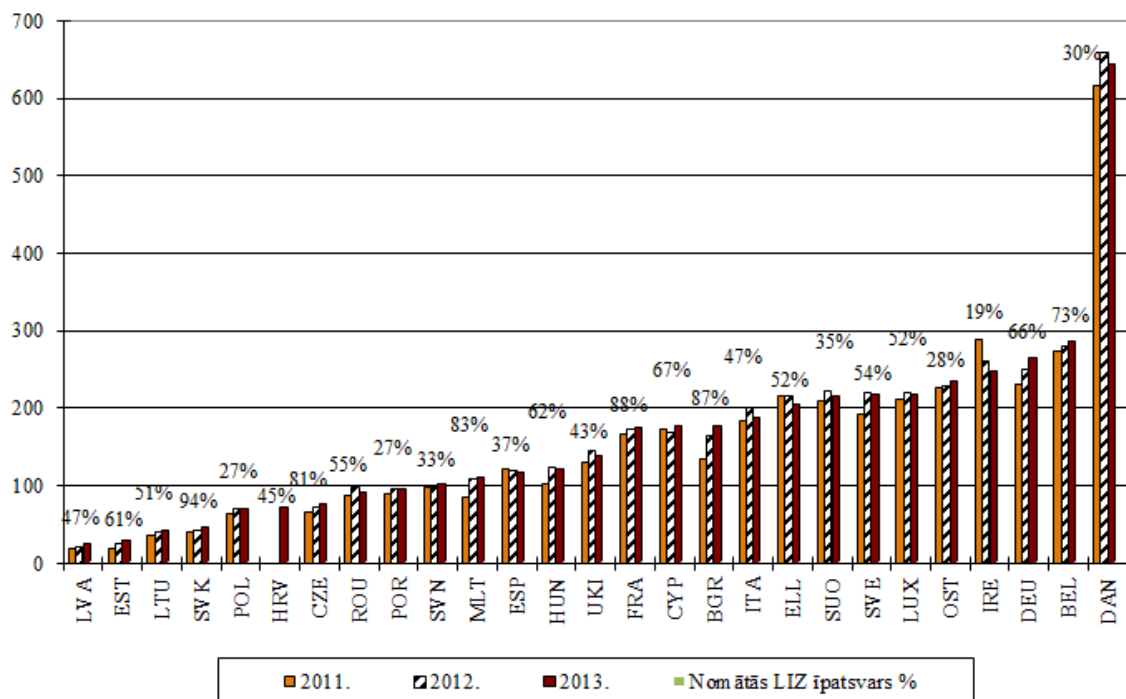
Avots: FADN

2013. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ievērojams lopkopības specifisko izmaksu pieaugums vērojams Lietuvā par 16 %, Īrijā par 12 % un Igaunijā par 10 %. Visbūtiskākais kritums vērojams Slovākijā - 14 %, Grieķijā - 12 % un Portugālē - 10 %. 2013. gadā viszemākās specifiskās lopkopības izmaksas zem 500 eiro ir Rumānijā, Īrijā, Francijā un Luksemburgā, savukārt visaugstākās tās ir Zviedrijā, Dānijā, Maltā un Somijā - virs 1 000 eiro.

5. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ

Saimniecībās ir ievērojams nomātās zemes īpatsvars - Slovākijā 94 %, Čehijā, Maltā, Francijā un Bulgārijā no 81 līdz 88 %, bet zemākais tas ir Īrijā, Dānijā, Polijā un Portugālē – zem 30 % (5.1. attēls). 2011.-2013. gadā visstraujākais nomas maksas pieaugums ir Igaunijā par 61 % no 19 līdz 30 eiro, kurai seko Latvija ar 34 % pieaugumu un 25 eiro, Bulgārija - 33 % un 178 eiro, Malta - 30 % un 112 eiro. Arī Lietuvā, Slovākijā, Ungārijā, Čehijā, Zviedrijā un Vācijā nomas maksa pieauga 14 līdz 20 %

robežās. Nomas maksas samazinājums vērojams Īrijā par 14 %, kā arī nedaudz Spānijā un Grieķijā attiecīgi par 4 % un 6 %.

5.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ ES dalībvalstu saimniecībās 2011. un 2013. gadā

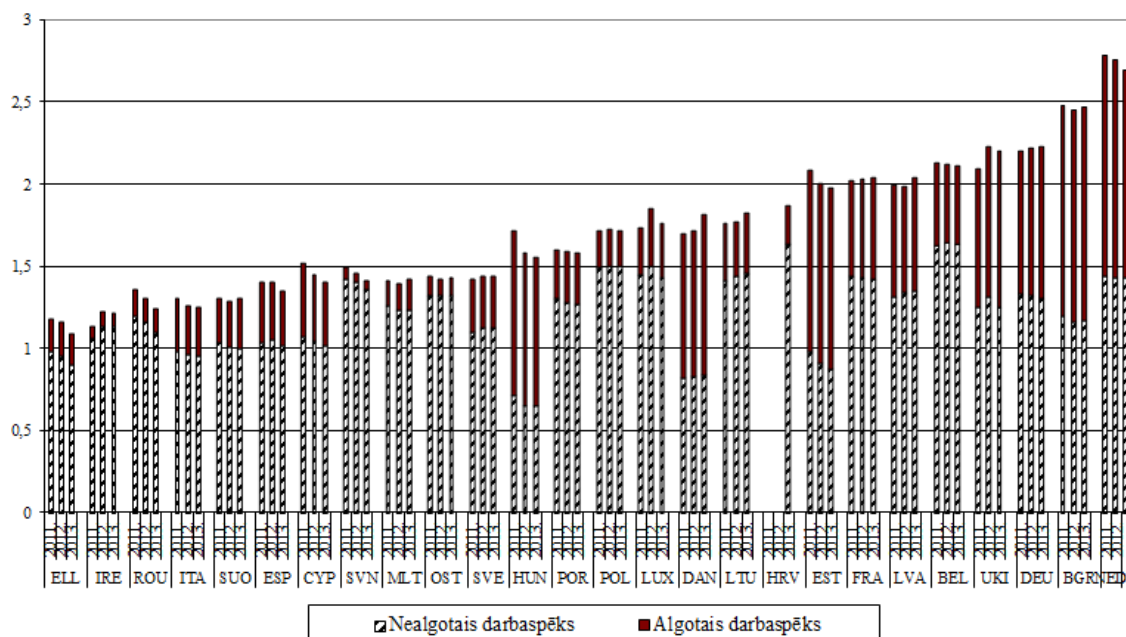
Avots: FADN

Attēlā netiek atspoguļoti dati par Nīderlandi, kur nomas maksa 2013. gadā bija 974 eiro par 1 ha LIZ, un, salīdzinot ar 2012. gadu, tā pieauga par 21 %. Otra augstākā nomas maksa ir Dānijas saimniecībās ar 644 eiro, bet pārējās valstīs tā ir zem 300 eiro. Neskatoties uz nomas maksas pieaugumu, Igaunijā un Latvijā tā joprojām ir viszemākā ES – attiecīgi 30 eiro un 25 eiro par 1 ha LIZ.

6. Darbaspēka ieguldījums

6.1. attēlā ir parādīts darbaspēka ieguldījums ES dalībvalstīs, neiekļaujot datus par Čehiju un Slovākiju ar ievērojami augstākiem rādītājiem: 2013. gadā Slovākijā tas ir 15,51 LDV un Čehijā - 6,66 LDV turklāt, salīdzinot ar 2011. gadu, darbaspēka ieguldījums šajās valstīs turpināja pieaugt attiecīgi par 3,17 LDV un 0,84 LDV. Nīderlandē ir trešais augstākais darbaspēka ieguldījums starp dalībvalstīm - 2,7 LDV; virs 2 LDV tas ir arī Bulgārijā - 2,47 LDV, Vācijā - 2,23 LDV, Lielbritānijā - 2,20 LDV un Beļģijā - 2,11 LDV. Vismazākais darbaspēka ieguldījums līdz 1,25 LDV ir Grieķijā, Īrijā, un Rumānijā. Salīdzinājumā ar 2011. gadu vairumā ES dalībvalstu darbaspēka ieguldījuma pārmaiņas ir nelielas - 1 līdz 10 % robežās, bet lielākais samazinājums ir Kiprā un Ungārijā par 11 un 16 %. Dānijā bija trešais lielākais aiz Čehijas un Slovākijas kopējā darbaspēka pieaugums - par 11 %.

Algotā darbaspēka īpatsvars Slovākijā ir 94 %, bet Čehijā 80 %; 50 % tas pārsniedz arī Ungārijā, Dānijā, Igaunijā un Bulgārijā.

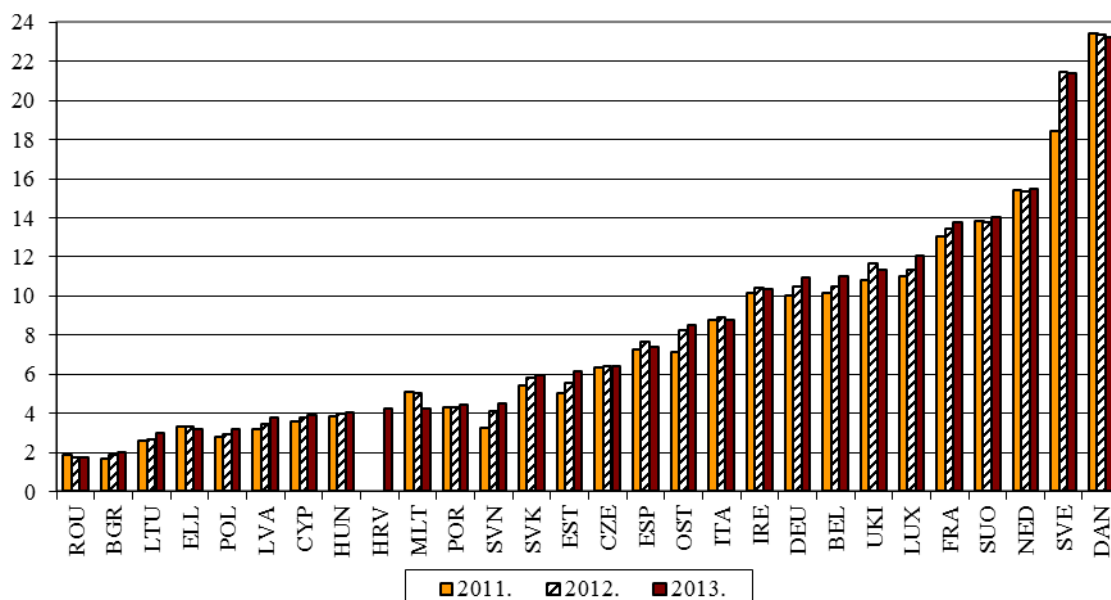

6.1. att. Algotā un nealgotā darbspēka ieguldījums ES dalībvalstu saimniecībā 2011. un 2013. gadā, darbspēka vienības

Avots: FADN

7. Algotā darbspēka izmaksas

Augstākās algotā darbspēka izmaksas ES dalībvalstīs ir Dānijā un Zviedrijā 23 un 21 eiro stundā, bet zemākās Rumānijā un Bulgārijā – mazāk par 2 eiro stundā (7.1. attēls).

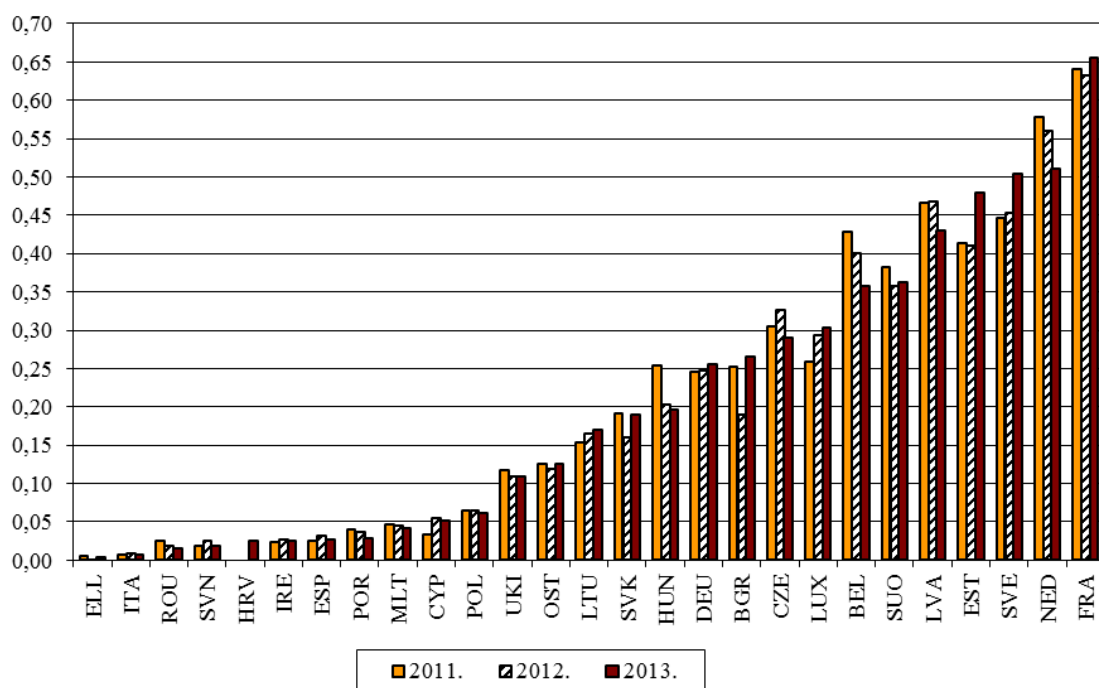
7.1. att. Algotā darbspēka izmaksas ES dalībvalstu saimniecībā 2011.-2013. gadā, eiro par stundu

Avots: FADN

2011.-2013. gadu periodā nav vērojamas būtiskas darbaspēka izmaksu pārmaiņas – lielākais samazinājums Maltā par 15 %, Grieķijā, Spānijā, Itālijā un Lielbritānijā neliels samazinājums 2 līdz 3 % robežās. Lielākais darbaspēka izmaksu kāpums 2013. gadā bija Lietuvā - par 14 %, Slovēnijā par 12 %, Polijā, Igaunijā un Latvijā par 10 %, bet Īrijā, Zviedrijā un Dānijā darbaspēka izmaksas saglabājās 2012. gada līmenī.

8. Saistību un pašu kapitāla attiecība

ES dalībvalstu lauku saimniecību saistību un pašu kapitāla attiecības analīze liecina par ļoti atšķirīgiem darbības finansēšanas modeļiem (8.1. attēls). Attēlā netiek atspoguļoti dati par Dānijas lauku saimniecībām, kuru saistības 2013. gadā par 40 procentiem pārsniedz pašu kapitālu, kaut arī, salīdzinot ar 2012. gadu, samazinājums par 8 procentpunktiem. Diezgan augsts finanšu risks raksturo arī Francijas saimniecību darbību, kur piesaistītie finanšu resursi pārsniedz 60 % no pašu kapitāla. Grieķijas lauku saimniecības praktiski nepiesaista aizņemto kapitālu, Itālijā, Rumānijā, Slovēnijā, Horvātijā, Īrijā, Spānijā, Portugālē, Maltā, Kiprā un Polijā ārējie finansēšanas avoti tiek izmantoti ierobežotā apmērā - liveridža koeficients zemāks par 0,1. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2013. gadā šis koeficients samazinājies Čehijā, Latvijā, Beļģijā, Nīderlandē un Dānijā par 4 līdz 8 procentpunktiem, bet par 5 līdz 8 procentpunktiem tas palielinājies Zviedrijā, Igaunijā un Bulgārijā, citās valstīs tas saglabājis relatīvu stabilitāti. No Baltijas valstīm tas vislielākais ir Igaunijā 0,48, kurai seko Latvija ar 0,43, savukārt Lietuvā tas ir tikai 0,17.

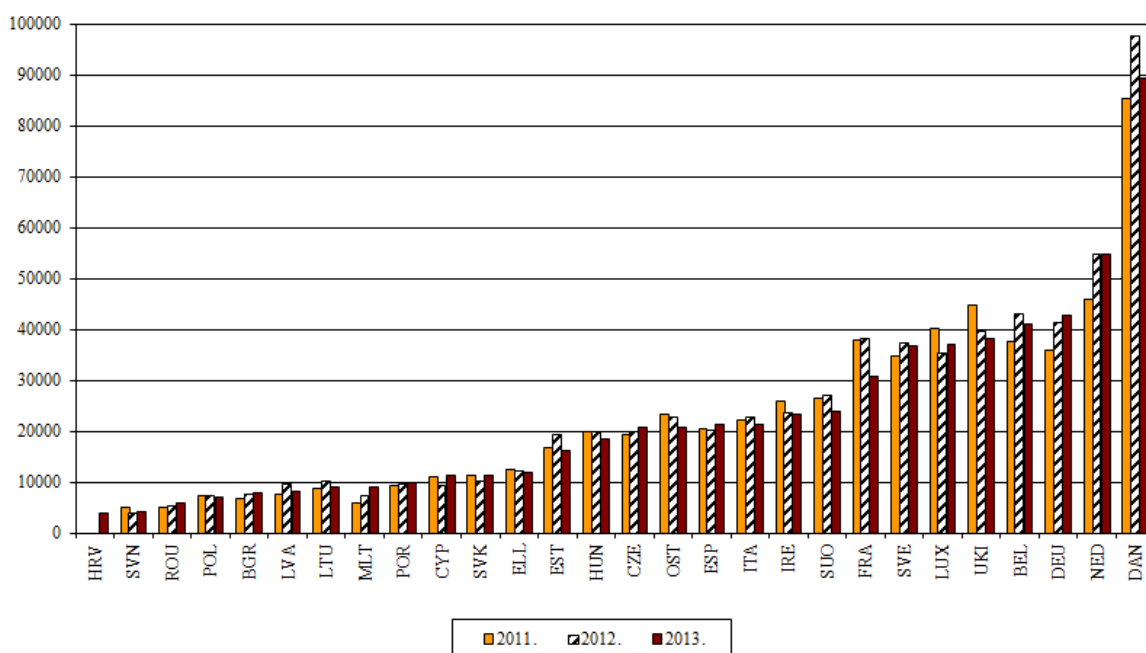

8.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība ES dalībvalstu saimniecībās
2011.–2013. gadā

Avots: FADN

9. Neto pievienotā vērtība

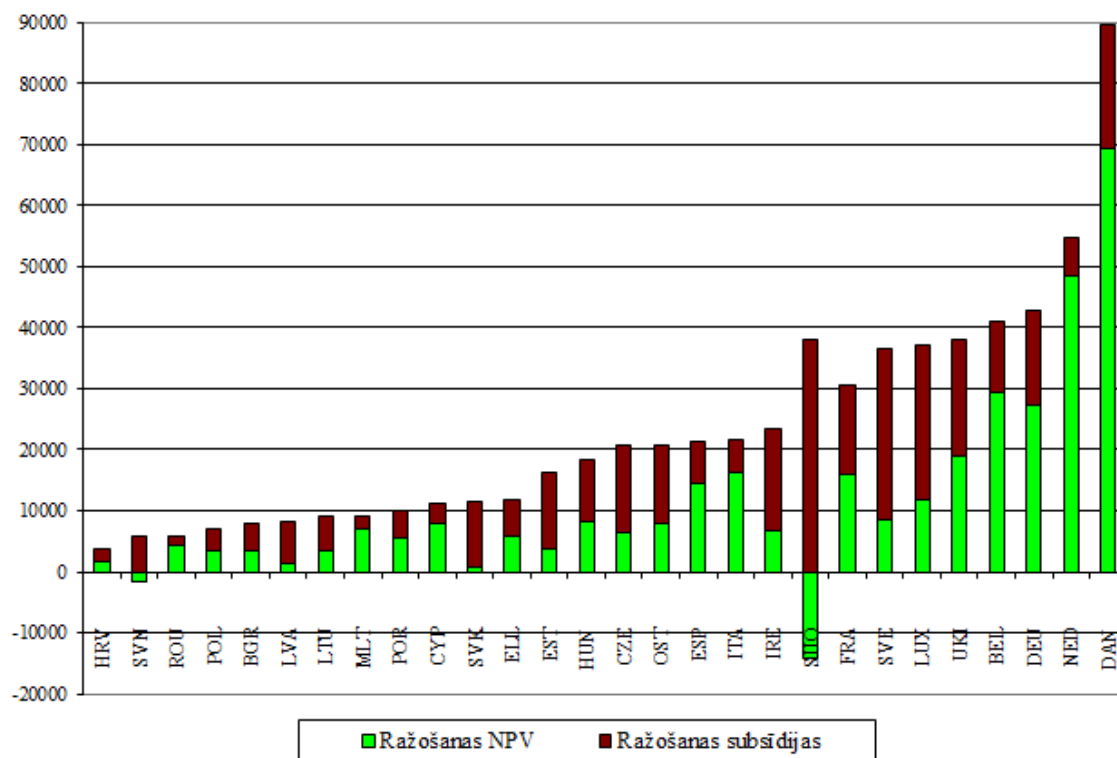
Visaugstākā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ir Dānijā - 2013. gadā 89 504 eiro, Nīderlandē - 54 765 eiro un Vācijā - 42 754 eiro (9.1 attēls). Viszemākā tā ir Horvātijas lauku saimniecībās - 3 877 eiro, kā arī Slovēnijas - 4 158 eiro un Rumānijas - 5 881 eiro - saimniecībās. Zem 10 000 eiro tā ir arī Polijā, Bulgārijā, Latvijā, Lietuvā, Maltā un Portugālē. 2013. gadā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, salīdzinot ar 2012. gadu, pieauga 12 ES dalībvalstīs, un visstraujāk Maltā par 23 % un Kiprā par 20 %, bet, pārējās 10 valstīs pieaugums bija mazāks – 3 līdz 11 % robežās. 2013. gadā ievērojamākais NPV samazinājums bija Francijā - par 19 %, Igaunijā par 17 %, Latvijā par 14 % un Lietuvā par 13 %.

9.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2011.–2013. gadā, eiro

Avots: FADN

Saimniecību neto pievienoto vērtību veido divas komponentes – ražošanas pievienotā vērtība un ražošanas atbalsts (9.2. attēls). Dānijā ir augstākā ražošanas pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, pārsniedzot pārējo dalībvalstu līmeni vairāk nekā 2 reizes, izņemot Nīderlandi. Somijā un Slovēnijā ražošanas pievienotā vērtība 2013. gadā ir negatīva. Somijā lauksaimnieciskās ražošanas atbalsts ir augstākais starp dalībvalstīm.

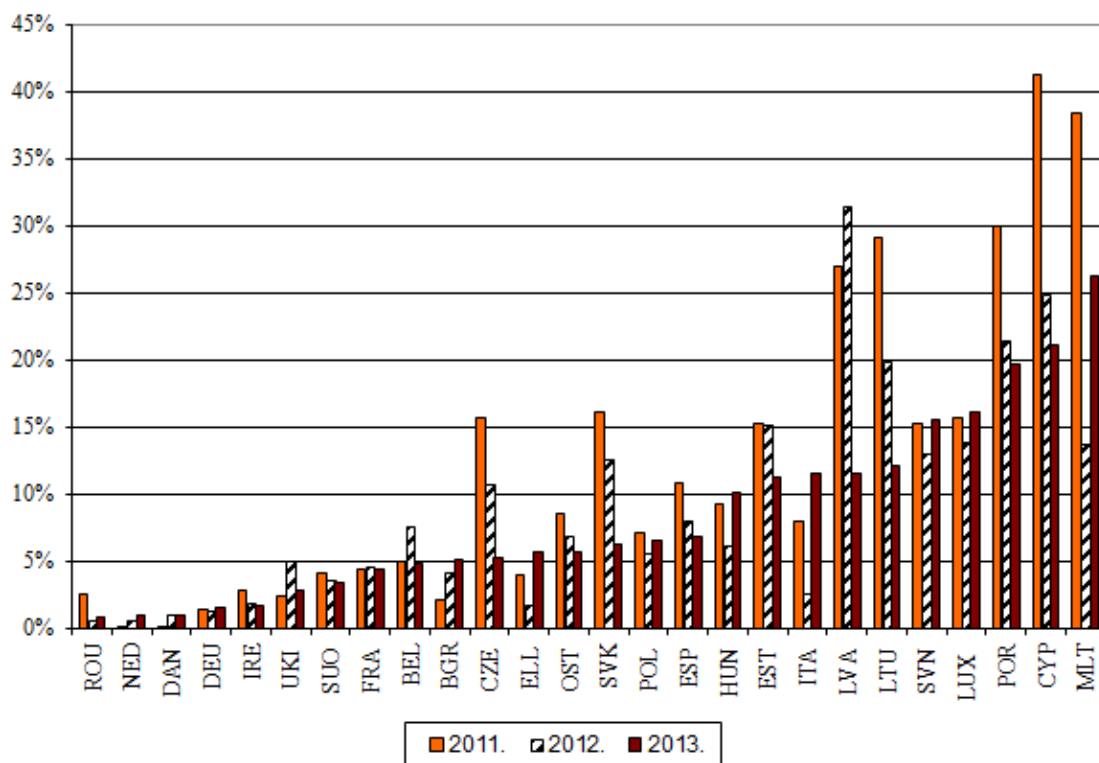
9.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas atbalsts uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2013. gadā, eiro

Avots: FADN

Valstīs ar augstāko ražošanas neto pievienoto vērtību uz darbaspēka vienību atbalsta līmenis ir dažāds: Nīderlandē tas ir 11%, Dānijā - 22 %, Beļģijā - 29 %, bet Vācijā - 36 %. Salīdzinot ar 2012. gadu, ražošanas atbalsts uz darbaspēka vienību palielinājās 17 dalībvalstīs, visbūtiskāk Bulgārijā par 56 %, Slovēnijā, Rumānijā un Čehijā par 10 līdz 15 %, visvairāk tas samazinājās Nīderlandē par 17 % un Luksemburgā par 11 %, bet pārējās dalībvalstīs līdz 10 %.

10. Saimniecību ieguldījumi

Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars bruto ieguldījumos raksturo, cik aktīvi saimniecības izmanto nacionālo un Eiropas Savienības piedāvāto atbalstu, nomainot un atjaunojot savu pamatlīdzekļu fondu. 10.1. attēlā nav iekļauta informācija par Zviedriju, kurā ieguldījumu subsīdiju īpatsvars 2011.–2013. gadu periodā bija 0 %, kā arī par jauno ES dalībvalsti Horvātiju.

10.1. att. Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars ES dalībvalstu saimniecību bruto ieguldījumos 2011.–2013. gadā, procentos

Avots: FADN

Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars bruto ieguldījumos krasi atšķiras gan pa gadiem, gan arī ES dalībvalstīs. Salīdzinot ar 2012. gadu, vislielākais ieguldījumu subsīdiju īpatsvara samazinājums bija Latvijā par 20 un Lietuvā par 8 procentpunktiem, bet vislielākais palielinājums Maltā par 13 un Itālijā par 9 procentpunktiem. Malta, Kipra un Portugāle 2013. gadā augstākais ieguldījumu atbalsta līmenis 20 % līdz 26 % apmērā no bruto ieguldījumiem. Rumānijā, Nīderlandē un Dānijā ieguldījumu subsīdiju īpatsvars ir niecīgs – tikai 1 %.

KOPSAVILKUMS

1. SUDAT izlases kopu par 2015. gadu veido 1000 saimniecību. Izlases kopa nodrošina pietiekamu saimniecību pārstāvniecību pēc specializācijas un ekonomiskā lieluma, bet tā kā nav iespējams nodrošināt atbilstošu pārstāvniecību reģionālā griezumā, rezultāti pa reģioniem netiek publicēti.
2. 2015. gadā vidēji saimniecības apsaimnieko 67,7 ha LIZ. Salīdzinot ar 2014. gadu, apsaimniekotās LIZ platības saimniecībās ir samazinājušās vidēji par 0,4 ha..
3. Gandrīz puse no saimniecību apsaimniekotās LIZ ir nomāta – 49,2 %: vislielākais šo platību īpatsvars ir ekonomiskā lieluma grupā virs 500 tūkstošiem eiro – 55,6 %, bet vismazākais ekonomiskā lieluma grupā no 4 līdz 15 tūkstošiem eiro – 39,0 %. Salīdzinot ar 2014. gadu, nomātās LIZ platības ir samazinājušās vidēji par 0,1 ha, bet relatīvi palielinājušās par 0,1 procentpunktu
4. Citiem saimniecības vidēji iznomā 2,0 ha LIZ - salīdzinot ar 2014. gadu palielinājums par 0,3 ha.
5. Neizmantotās LIZ platības 2014. gadā saimniecību ekonomiskā lieluma grupās ir 0,7 līdz 2,1 ha, salīdzinot ar 2014. gadu, tās ir samazinājušās vidēji par 0,1 ha.
6. Vidēji saimniecību ekonomiskais lielums uz LIZ platību 2015. gadā ir 586 eiro – pieaugums pret 2014. gadu 14 eiro.
7. Vidēji visās saimniecībās lielākās LIZ platības aizņem lopbarība un graudaugi – mazākajās saimniecībās dominē lopbarības platības, lielākajās graudaugi, no kuriem galvenā kultūra ir kvieši un mieži. Galvenās graudaugu kultūras saimniecībās ir kvieši - vidēji saimniecībās 67 % un mieži – 15 %.
8. 2015. gadā nav būtisku mājlopu skaita izmaiņu tendenču: joprojām samazinās cūku, bet turpina pieaugt sivēnu skaits, konsekventi pieaug bišu saimju skaits, savukārt aitu un kazu skaits saimniecībās vairs nesamazinās Ganību mājlopu blīvums uz lopbarības platībām 2015. gadā vidēji saimniecībās ir palielinājies par 0,04 līdz 0,51 LLV/ha.
9. 2010.un 2011. gadā bija zemākā ražība visām kultūrām visā periodā, toties 2015. gadā tika iegūtas rekordražas visām kultūrām, pārsniedzot pat 2012. gada augstos rādītājus. Vidējais piena izslaukums saimniecībās ir saglabājies augstajā 2014. gada līmenī - 6 tonnas no govīm.
- 10.Zemākās ražas iegūst mazajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 25 tūkst. eiro. Vislielākajās saimniecībās rudzu, tritikāles un rapšu ražība pārsniedz vismazāko saimniecību rādītājus vairāk nekā 2 reizes, pārējā kultūrām vairāk nekā 1,6 reizes. Izņēmums ir tikai kartupeļi, kam zemākā ražība ir saimniecībās ar ekonomisko lielumu no 15 līdz 50 tūkst. eiro. Zemākais piena izslaukums ir vismazākajās saimniecībās - tikai 4,5 tonnas no govīm, kamēr vislielākajās saimniecībās tas sasniedz 7,6 tonnas no govīm.
- 11.Līdz 2012. gadam strauji pieauga vidējās pārdošanas cenas gandrīz visai produkcijai, savukārt 2013. un 2014. gadā cenas samazinājās: graudaugiem par 21 līdz 32 % un rapsim par 29 %. 2015. gadā kviešiem, rudziem un tritikālei cenas turpināja samazināties, savukārt miežiem, auzām un īpaši rapsim vērojams cenu pieaugums. Piena cena analizējamā periodā pakāpeniski pieauga, sasniedzot maksimumu 2013. gadā – 303 eiro par tonnu, toties turpmākajos gados sākās cenas kritums - 2014. gadā par 6 % un 2015. gadā vēl par 22 %.
- 12.Saimniecību ieņēmumu struktūrā dominē augkopības produkcija - tās īpatsvars palielinājās no 40 % 2010. gadā līdz 47 % 2012. gadā, tad samazinājās līdz 40 %

2014. gadā, bet 2015. gadā augkopības īpatsvars ir pietuvojies 2012. gada līmenim - 46 %. Lopkopības produkcijas īpatsvars no 2010. līdz 2014. gadam svārstās 28 % līdz 31 % robežās, bet 2015. gadā tas ir vismazākais pēdējos 6 gados, tikai 24 %. ES un nacionālo maksājumu daļa no 26 % 2010. gadā samazinājusies līdz 21 % 2015. gadā, turklāt 2012. un 2013. gadā, nokrītot zem 20 %.

13. Vislielākais atbalsta īpatsvars ieņēmumu struktūrā ir vismazāko saimniecību grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro – 31 % un vidējo saimniecību grupā no 25 līdz 50 tūkst. eiro – 30 %, bet vismazākā daļa ir lielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro (15 %).

14. Vidēji saimniecībās neto apgrozījums veido 81 %, pārējie ieņēmumi 3 %, saimniecībā izlietotās produkcijas daļa ir 13 %, bet mājsaimniecībā patērētais – 2 % no saražotās produkcijas vērtības. Pieaugot saimniecību ekonomiskajam lielumam, neto apgrozījuma īpatsvars palielinās, savukārt saimniecībā patērētās produkcijas īpatsvars samazinās. Līdzīgi samazinās personīgajam patēriņam izlietotās produkcijas vērtības īpatsvars, kas vislielāko saimniecību grupās irniecīgs.

15. Atbalsta maksājumu struktūrā vidēji saimniecībās vislielākais īpatsvars ir vienotajam platību maksājumam (20 %) un atbalsta maksājumiem lopkopībai (20 %). Tālāk seko ieguldījuma subsīdijas (14,3 %), maksājumi par darbību mazāk labvēlīgos apvidos (13 %), zaļināšanas maksājums (11,8%), atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības attīstībai (8,9 %) un atbalsts augkopībai (6,7 %).

16. Kopējais atbalsta apjoms, ieskaitot ieguldījumu subsīdijas, vislielākais vidēji uz saimniecību ir cūkkopības un putnkopības saimniecībās - 72 097 eiro, tad seko ganību mājlopu audzēšanas saimniecības ar 20 176 eiro, bet vismazākais ir dārzenkopības saimniecībās – 693 eiro. Vislielākās ieguldījumu subsīdijas vidēji uz saimniecību ir laukkopības saimniecībās – 4 300 eiro.

17. Nevienā saimniecību grupā bruto segums bez atbalsta maksājumiem nenosedz visas ražošanas izmaksas, ieskaitot izmaksas nealgotajam darbaspēkam. Bruto segums kopā ar atbalsta maksājumiem nosedz ražošanas izmaksas un izmaksas nealgotajam darbaspēkam vidēji saimniecībās un grupās virs 25 tūkst. eiro.

18. Tikai dārzenkopības saimniecībās bruto segums nosedz grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas un pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam, un vidēji peļņa uz saimniecību ir 228 eiro. Kopā ar atbalsta maksājumiem peļņa veidojas ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās, augkopības saimniecībās un cūkkopības un putnkopības saimniecībās. Lai gan vidēji jauktas lopkopības saimniecībās grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas ir zemas, lielo nealgotā darbaspēka izmaksu dēļ, tām ir vislielākie zaudējumi.

19. 2010. gads ir zemākais punkts gandrīz visās saimniecību grupās, turpmākajos gados NPV būtiski pieaug, sasniedzot augstāko līmeni 2012. gadā, izņemot vismazākās saimniecības, kurās 2011. gads bijis veiksmīgāks. Saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu no 15 līdz 25 tūkst. eiro visā periodā ir vērojams neliels NPV pieaugums, bet pārējās saimniecību grupās pēc 2 gadu straujā NPV krituma 2015. gadā vērojams straujš NPV palielinājums, tomēr nesasniedz augsto 2012. gada līmeni.

20. 2015. gadā negatīva ražošanas NPV joprojām ir ganību mājlopu audzēšanas un jauktas lopkopības saimniecībās, pārējo specializāciju saimniecībās tā ir pozitīva, bet visaugstākā – dārzenkopības (10 212 eiro) un cūkkopības un putnkopības specializācijas (6 794 eiro) saimniecībās. Valsts un ES atbalsta līmenis dažādu specializāciju saimniecībās ir atšķirīgs: dārzenkopības specializācijas saimniecībās 1,1 %, bet ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecībās vienīgi atbalsts veido kopējo

pievienoto vērtību, turklāt šai saimniecību grupai tā ir trešā augstākā aiz cūkkopības un putnkopības, un laukkopības saimniecībām.

21. Saistību īpatsvars bilanci 2015. gadā vidēji saimniecībās ir 31,7 %, no tām īstermiņa saistības ir 10,4 %. Vismazākajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 15 000 eiro saistības ir tikai 6,1 %, bet īstermiņa saistības 2,3 % no bilances vērtības. Saistību īpatsvars pieaug līdz ar ekonomisko lielumu, un vislielāko saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu virs 500 tūkst. eiro kopējās saistības sasniedz 47,0 % no bilances vērtības, bet īstermiņa saistības – 14,1 %. Salīdzinot ar 2014. gadu, saistību īpatsvars bilanci vidēji ir palielinājies par 0,3 procentpunktiem, bet īstermiņa saistību īpatsvars par 0,6 procentpunktiem, likviditāte 2015. gadā samazinājusies par 0,3.

22. Vidēji saimniecībās 2015. gadā neto ieguldījuma vērtība ir 7 784 eiro, kas ir lielāka nekā iepriekšējā gadā, tomēr tikai ekonomiskā lieluma grupā no 50 līdz 100 tūkst. eiro tā pārsniedz 2012. gada līmeni. Joprojām negatīvs šis rādītājs ir ekonomiskā lieluma ir grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro – šīs saimniecības pat nenodrošina pamatlīdzekļu uzturēšanu pašreizējā līmenī.

23. Vislielākā neto ieguldījumu vērtība 2015. gadā ir cūkkopības un putnkopības specializācijas saimniecībās - palielinājums par 75 % salīdzinājumā ar 2014. gadu, tomēr 2,6 reizes mazāki nekā 2012. gadā. Jāatzīmē gan, ka saimniecības izlasē mainās, un tas var ietekmēt gada rezultātus.

24. 2015. gads visās Baltijas valstīs izceļas ar augstāko kviešu ražību visā pārskata periodā – tikai Igaunijā tā ir zemāka par 5 tonnām no hektāra, bet īpaši straujš kāpums ir Latvijā – par 33 %, tomēr atpaliekot no Lietuvas (5,8 t no ha). Pēdējos divos gados kartupeļu ražas Baltijas valstīs sāk izlīdzināties, Latvijā un Lietuvā tās ir par 10 % zemākas nekā Igaunijā.

25. Visā pārskata periodā Igaunijas saimniecībās piena izslaukums bija ievērojami augstāks nekā Latvijā un Lietuvā, turklāt tas nepārtraukti pieauga, sasniedzot 8 387 kg no govīm 2015. gadā. Latvijā līdz 2014. gadam piena izslaukums pieauga ik gadu par 3-4 %, bet 2015. gadā tas samazinājās par 1 % (5 990 kg no govīm), kas sastāda 71 % no Igaunijas piena izslaukuma. Arī Lietuvā 2015. gadā novērojams piena izslaukuma samazinājums par 4 %.

26. Analizējot kopējās produkcijas izlaides un tā ražošanas izmaksu attiecību, augstākā efektivitāte bija Lietuvas lauku saimniecībās, kur produkcijas izlaide pārsniedza izmaksas par 4 līdz 20 procentpunktiem, izņemot 2014. gadu, kad pirmo reizi izmaksas pārsniedza produkcijas izlaidi. Latvijā tikai 2012. gadā šis rādītājs bija lielāks par 1 - produkcijas izlaides vērtība par 3 % pārsniedz izmaksas, bet visos citos gados tas ir robežās no 0,90 2010. gadā līdz 0,97 2015. gadā. Igaunijā visā periodā ir viszemākā produkcijas izlaides vērtības un izmaksu attiecība – robežās no 0,86 līdz 0,98. Tendences ir līdzīgas – visās Baltijas valstīs vienlaicīgi attiecība palielinās vai samazinās.

27. Augkopības izlaides vērtība uz 1 ha augstāka ir Latvijas saimniecībās, 2012. gadā sasniedzot augstāko vērtību 915 eiro uz 1 ha LIZ. Turpmākajos gados izlaides vērtība samazinājās attiecīgi par 18 un 15 %, bet 2015. gadā pieauga par 24 % attiecībā pret iepriekšējo gadu, tomēr nesasniedza 2012. gada līmeni. Visā analizējamā periodā pārmaiņu tendences ir vienādas, un saglabājas līdzīga attiecība Lietuvas augkopības izlaides vērtībai pret Latvijas rādītājiem – 85 līdz 97 % robežās un Igaunijas pret Lietuvas rādītājiem – 71 līdz 91 % robežās.

28. Lopkopībā no 2010. līdz 2015. gadam lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto mājlopu vienību augstākā ir Igaunijā, bet Latvija tikai 2013. gadā ir apsteigusi un 2014. gadā izlīdzinājusies ar Lietuvu. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, 2015. gadā Latvijā un Igaunijā lopkopības izlaide uz 1 nosacīto mājlopu vienību samazinājās attiecīgi par 13 un 17 %, bet Lietuvā samazinājums mazāks - 10 %. 2015. gadā lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto mājlopu ir zemākā visā periodā, un Latvijā tā sastāda tikai 87 % no Igaunijas lopkopības izlaides vērtības uz 1 nosacīto mājlopu vienību.

29. Visaugstākās lopkopības specifiskās izmaksas (uz 1 nosacīto mājlopu vienību) jau tradicionāli bija Igaunijas saimniecībās. 2015. gadā specifisko lopkopības izmaksu līmenis uz 1 nosacīto mājlopu vienību Latvijā bija 77 %, bet Lietuvas – 67 % apmērā no Igaunijas izmaksām.

30. Kopš 2012. gada viszemākā nomas maksa bija Latvijas saimniecībās. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2015. gadā visstraujākais kāpums 21 % apmērā bijis Latvijā, Igaunijā par 16 %, bet Lietuvā tikai par 7 %. Nomātās LIZ īpatsvars 2015. gadā ir palielinājies tikai Igaunijā par 1 procentpunktu, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, Latvijā un Igaunijā nomātās LIZ īpatsvars nav mainījies.

31. Baltijas valstīs ir tendence uz nealgotā darbaspēka rēķina samazināties kopējam darbaspēka ieguldījumam un, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2015. gadā Latvijā tas ir samazinājies par 2 %, Lietuvā par 9 % un Igaunijā par 3 %.

32. Lietuvā konsekventi bija zemākās darbaspēka izmaksas, savukārt Igaunijā - visaugstākās starp Baltijas valstīm. Salīdzinot ar analizējamā perioda sākumu, 2015. gadā Latvijas lauku saimniecībās algotā darbaspēka izmaksas pieauga par 52 %, bet Igaunijā par 48 %, sasniedzot attiecīgi 4,32 eiro un 6,75 eiro par stundu. Laika gaitā starpība starp izmaksām Latvijā un Igaunijā tikai pieauga: 2009. gadā algotā darbaspēka izmaksas Latvijā veidoja 68 %, bet 2015. gadā tikai 64 % no izmaksām Igaunijā.

33. Līdz 2013. gadam Baltijas valstīs vislielāko finanšu risku uzņēmās Latvijas lauku saimniecības, kuru saistības pārsniedza pusi no pašu kapitāla, bet turpmākajos gados lielākais saistību īpatsvars ir Igaunijas saimniecībām. Kaut arī ik gadu vērojams neliels pieaugums, Lietuvas zemnieki realizē vispiesardzīgāko darbības finansēšanas stratēģiju - saistības veido mazāk par piekto daļu no pašu kapitāla. 2014. gadā šis rādītājs Latvijā samazinājās par 5 procentpunktiem un pēdējos divus gadus ir 45 līdz 46 % robežās, Igaunijā kopš 2013. gada saistību īpatsvars ir 48 līdz 49 % robežās.

34. 2015. gadā visās Baltijas valstīs neto pievienotās vērtība ir palielinājusies: Lietuvā par 41 %, Latvijā par 29 %, bet Igaunijā par 2 %. Kopumā Igaunijā neto pievienotā vērtība uz darbaspēku vienību ir visaugstākā, Latvijā 49 līdz 74 %, bet Lietuvā 40 līdz 55 % apmērā no Igaunijas līmeņa.

35. Laika periodā no 2010. līdz 2014. gadam vislielākais ražošanas atbalsta īpatsvars neto pievienotajā vērtībā ir vērojams Latvijā, bet 2015. gadā tas ir samazinājies par 16 procentpunktiem, salīdzinot ar 2014. gadu, un sastāda 75 % no neto pievienotās vērtības. 2015. gadā vislielākais ražošanas subsīdiu īpatsvars neto pievienotajā vērtībā ir Igaunijā - 84 % no neto pievienotās vērtības. Lietuvā 2015. gadā vērojams atbalsta īpatsvara samazinājums par 21 procentpunktiem. Baltijas valstīs viszemākais valsts atbalsta īpatsvars neto pievienotajā vērtībā bija 2012. gadā - Latvijā 64 %, Lietuvā 53 % un Igaunijā 63 %.

36. Absolutā izteiksmē Igaunijā 2015. gadā ir vislielākās ieguldījumu atbalsts - 2 774 eiro, Lietuvā – 2 679 eiro un nedaudz mazāks Latvijas saimniecībās – 2 536 eiro.

Salīdzinājumā ar 2014. gadu ieguldījumu subsīdiju īpatsvars ir palielinājies visās Baltijas valstīs: Lietuvā par 20 procentpunktiem, Igaunijā par 9 procentpunktiem, bet Latvijā par 5 procentpunktiem.

37. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2013. gads ES valstu vairākumam bija labvēlīgs kviešu audzēšanai. Visievērojamākais ražības kāpums bija vērojams Rumānijā, Slovākijā, Ungārijā, Čehijā, Īrijā no 20 līdz 32 %. Vislielākais kviešu ražas kritums bija Kiprā, salīdzinot ar 2012. gadu, raža samazinājās par 75 %, bet salīdzinot ar 2011. gadu pat par 82 %, 2013. gadā iegūstot tikai 4 centnerus no 22 centneru vietā.

38. 2013. gadā gandrīz visās ES dalībvalstu saimniecībās piena izslaukums svārstījās 1 līdz 6 % robežās, salīdzinot ar 2012. gadu. Lielākais piena izslaukuma palielinājums par 5 % bija Kiprā - no 7 082 kg līdz 7 481 kg. Vismazākais piena izslaukums, kurš nesasniedza pat 4 000 kg, bija Bulgārijas un Rumānijas saimniecībās. Savukārt vislielāko izslaukumu varēja novērot Zviedrijā (8 541 kg), Somijā (8 665 kg) un Dānijā (8 858 kg)

39. Rumānijas, Itālijas un Spānijas saimniecības spēja sasniegt vislielāko attiecību starp saražoto kopējo produkciju un tās ražošanai patērētajām izmaksām. Kopumā ES 2013. gadā bija vērojama šīs attiecības pazemināšanās tendence. Visbūtiskākais attiecību pieaugums ir Maltā par 0,09, Kiprā par 0,07, Luksemburgā par 0,04. Visbūtiskākais attiecības kritums bija konstatējams Bulgārijā un Lietuvā par 0,10, Francijā par 0,08, Lietuvā un Igaunijā par 0,07

40. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2013. gadā augkopības produkcijas vērtība, rēķinot uz 1 ha, pieauga vienīgi Rumānijā un Slovākijā par 2 % un Maltā par 5 %, bet bez izmaiņām palika Portugāles un Nīderlandes saimniecībās. Pārējās dalībvalstīs tā samazinājās – visbūtiskāk Igaunijā, Lietuvā, Latvijā un Lielbritānijā no 14 % - 19 % robežās.

41. 2012. un 2013. gados lopkopības produkcijas vērtības pieaugums bija vērojams lielākajā daļā ES dalībvalstīs. Kiprā 2012. gadā produkcijas vērtība samazinājās par 11 %, bet jau 2013. gadā tur bija vislielākais kāpums par 22 %. Ievērojams lopkopības produkcijas vērtības kāpums 2013. gadā bija Latvijā, Lietuvā, Igaunijā par 11 - 14 procentiem.

42. 2011. – 2013. gadā visstraujākais nomas maksas pieaugums fiksēts Igaunijā par 61 % no 19 līdz 30 eiro, kurai seko – Latvija par 34 %, sasniedzot 25 eiro, Bulgārija par 33 %, sasniedzot 178 eiro, Malta par 30 % sasniedzot 112 eiro. Arī Lietuvā, Ungārijā, Čehijā, Slovākijā, Zviedrijā un Vācijā nomas maksa pieauga par 14 %-16 %. Ievērojams nomas maksas samazinājums vērojams Īrijā par 14 %.

43. 2013. gadā vislielākais gan kopējā darbaspēka ieguldījums, gan arī algotā darbaspēka īpatsvars ir Slovākijas - 15,51 LDV, no tiem algotais – 94 % un Čehijas - 6,66 LDV, no tiem algotais – 80 % saimniecībās. Salīdzinot ar 2011. gadu, kopējais darbaspēka ieguldījums šajās valstīs ir turpinājis pieaugt attiecīgi par 3,17 LDV un 0,84 LDV. Lielāks samazinājums skāra Kipru un Ungāriju, kur kopējais darbaspēka ieguldījums samazinājās par 11 un 16 %. Vismazākais darbaspēka ieguldījums līdz 1,25 LDV ir lauku saimniecībās Grieķijā, Īrijā, un Rumānijā.

44. Analizējamo trīs gadu laikā visaugstākās algotā darbaspēka izmaksas ES dalībvalstīs tradicionāli ir Dānijā, Zviedrijā, Nīderlandē, Somijā un Francijā 13,77 – 23,20 eiro robežās. Savukārt saraksta lejasgalā ierindojas jaunās dalībvalstis: Rumānija, Bulgārija, Lietuva, Grieķija un Polija, kurās darbaspēka izmaksas nesasniedz 3,5 eiro par stundu.

45. 2013. gadā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību rādītāju pieaugums bija tikai 12 dalībvalstīs, ievērojamākais pieaugums bija vērojams Maltā par 23 %, Kiprā par 20 %. 2013. gadā ievērojamākais samazinājums bija Francijā par 19 %, Igaunijā par 17 %, Latvijā par 14 %, Lietuvā par 13 %. Horvātijas lauku saimniecībās bija viszemākā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ES (tikai 3 877 eiro). Visaugstākā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2013. gadā bija Dānijā (89 504 eiro), Nīderlandē (54 765 eiro), Vācijā (42 754 eiro).

46. 2013. gadā Slovēnijā un Somijā ražošanas pievienotā vērtība bija negatīva. Valstīs ar augstāko ražošanas neto pievienoto vērtību uz darbaspēka vienību atbalsta līmenis ir dažāds: Nīderlandē - 11%, Dānijā - 22 %, Beļģijā - 29 %, bet Vācijā - 36 %. Diezgan liels ražošanas subsīdiu īpatsvars neto pievienotajā vērtībā ir Slovēnijā - 93 %, Latvijā - 83 %, Zviedrijā - 77 %.

47. Ieguldījumu subsīdiu īpatsvars bruto ieguldījumos krasi atšķiras gan pa gadiem, gan arī ES dalībvalstīs. Vislielākais ieguldījumu subsīdiu īpatsvara samazinājums bija Latvijā par 20 un Lietuvā par 8 procentpunktiem, bet vislielākais palielinājums Maltā par 13 un Itālijā par 9 procentpunktiem. Malta, Kipra un Portugāle 2013. gadā visaktīvāk izmantoja ieguldījumu subsīdijas, finansējot no tām 20 %-26 % no saviem bruto ieguldījumiem. Rumānijā, Nīderlandē un Dānijā ieguldījumu subsīdiu īpatsvars ir niecīgs – tikai 1 %.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Communities legislation in force. Commission of the European Communities.:
Regulation (EC) No 1217/2009 setting up a network for the collection of accountancy data of the incomes and business operation of agricultural holdings in the European Community;
Regulation (EEC) No 1915/83 on certain detailed implementing rules concerning the keeping of accounts for the purpose of determining the incomes of agricultural holdings;
Regulation (EU) No 1291/2009 concerning the selection of returning holdings for the purpose of determining incomes of agricultural holdings;
Regulation (EC) No 868/2008 on farm return to be used for determining the incomes of agricultural holdings and analysing the business operation of such holdings.
Regulation (EC) No 1242/2008 establishing a Community typology for agricultural holdings.
2. Definition of Variables used in FADN standard results. Community Committee for Farm Accountancy Data network (FADN). RI/CC 882 Rev. 9, European Commission Directorate - General for Agriculture. 2011.
3. Farm accountancy Data Network (FADN). Fields of Survey, Community Farm Typology, Stratification, Clustering and Weighting System. European Commission Directorate General for Agriculture. 1996.
4. Farm accountancy Data Network. An A to Z of methodology. Commission of the European Communities. Brussels - Luxembourg, 1989.
5. Farm Return Data Definitions - Accounting year 2010. RI/CC 1256 Rev.7. Community Committee for Farm Accountancy Data Network, European Commission Directorate - General for Agriculture. 2011.
6. Valsts un ES atbalsts: <http://www.zm.gov.lv/?sadala=2>.
7. Lauku saimniecību struktūra Latvijā 2007. gada jūnijā. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Rīga, 2008.
8. 2013. gada lauku saimniecību struktūras apsekojums. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/lauksaimnieciba-datubaze-30109.html>
9. Statistical Regions for the Central European Countries. Statistical Office of the European Communities. Version 1. November, 1997.
10. Brown Ben. Practical Accounting for Farm and Rural Business. Ipswich UK, 1991.
11. Frey T. L., Behrens R. H. Lending to Agricultural Enterprises. American Bankers Association, Boston, 1981.
12. Olson K. D. Farm Management. Principles and Strategies. Iowa State Press, Iowa, 2004.
13. Penson J. B., Klinefelter D. A., Lins D. A. Farm Investment and Financial Analysis. Prentice-Hall, New Jersey, 1982.
14. The Farm Accountancy Data Network public database
http://circa.europa.eu/Public/irc/agri/rica/library?l=/standard_results